T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI

HİTİT MİNYATÜR KAPLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özlem HEPER

KOCAELİ 2022

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI

HİTİT MİNYATÜR KAPLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özlem HEPER

Prof. Dr. Ayşe Tuba ÖKSE

KOCAELİ 2022

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI

HİTİT MİNYATÜR KAPLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Özlem HEPER
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 29.06.2022/19

KOCAELİ 2022

ÖNSÖZ

Geç Tunç Çağı'nda Anadolu, Mısır, Mezopotamya, Levant, Kıbrıs ve Egede hüküm süren güçler arasında sıkı bir değiş tokuş ilişkisi vardı. Bu değiş tokuş eski Ortadoğu ve Akdeniz'deki bölgelerden gelen unsurları bulanıklaştıran, elit ve hükümdarlar arasında paylaşılan görsel dille yeni bir sanatsal tarz ve işçiliğin gelişmesine yol açtı. Bu süreçte Anadolu'da idari güç sahibi Hititlerin kült uygulamaları ve minyatürizasyon geleneğinde de eş zamanlı bir değişim gözlemlenmektedir. Kült uygulamalardaki değişimin temel sebebi Hitit krallarının fethettikleri yerleşimlerin tanrılarını benimseme politikasıdır. Bu tez çalışmasında öncelikle Hitit minyatür kapları tanımlanmış, kült uygulamalarla ilişkileri ve nasıl kullanıldıkları araştırılmıştır.

Lisans döneminden itibaren dersleri ve sohbetleriyle Arkeolojik ve Akademik bilincimin gelişmesini, farkındalığımın artmasını sağlayan, tüm Türkçe fakirliğime, yüklemsiz, öznesiz, devrik cümlelerime rağmen danışmanlığımı bırakmayıp tezimin her bölümüyle itinayla ilgilenen bu süreçte bana sabırla bilimsel yazımı öğreten biricik danışmanım Prof. Dr. Ayşe Tuba ÖKSE'ye çok teşekkür ederim. Yüksek Lisans eğitimime başlamam konusunda beni yüreklendiren Ortaköy kazısına katılmama vesile olan, lisans döneminde bana arkeolojik belgeleme yöntemlerini öğreten sevgili hocam Burhan GÜLKAN'a ve bana Ortaköy minyatür çanaklarını çalışma imkân tanıyan, Ortaköy'de çalıştığım süre boyunca Hititoloji ve Hitit Arkeolojisi üzerine engin birikimini paylaşarak beni aydınlatan, Hititlere ilişkin bakış açımı genişleten Prof. Dr. Aygül SÜEL'e sonsuz teşekkürler. Lisans eğitimim boyunca aldığım dersleriyle Ege, Balkan ve Hitit Arkeolojisine ilişkin birikimimin temelini oluşturan, tezimi itinayla inceleyip eksikliklerimi tamamlamamda bana yol gösteren kıymetli jüri üyesi hocam Prof. Dr. Şengül AYDINGÜN'e ve jürime yedekten katılan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Üftade MUŞKARA'a, Tanır Yassıhöyük kazısında tanıştığım değerli Jüri üyelerim Dr. Öğr. Üyesi Elif BAŞTÜRK ve Doç. Dr. M. Bilge BAŞTÜRK'e tezime sundukları katkıları ve önerileri için çok teşekkür ederim.

Tezimi, hayatım boyunca madden ve manen yanımda olup her koşulda arkamda duran canım annem Yıldız HEPER ile canım babam İrfan HEPER'e ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **I**

İÇİNDEKİLER ..... **II**

ÖZET ..... **VII**

ABSTRACT ..... **VIII**

KISALTMALAR ..... **IX**

TABLO LİSTESİ ..... **X**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **XI**

HARİTA LİSTESİ ..... **XII**

LEVHA LİSTESİ ..... **XIII**

RESİM LİSTESİ ..... **XIV**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ARKAPLAN **3**

1.1. MİNYATÜR KAP NEDİR? **3**

1.1.1. Terminoloji **3**

1.1.2. Boyut Analizi **5**

1.1.2.1. Minyatür Kap Boyut Analizi **6**

1.1.2.2. Model Minyatür Kap Boyut Analizi **7**

1.2. HİTİT TARİHİ VE COĞRAFYASI **8**

İKİNCİ BÖLÜM

2. BULUNTU YERLERİ VE BAĞLAMLARI **12**

2.1.KIZILIRMAK VE YEŞİLIRMAK HAVZALARI **12**

2.1.1. Alaca Höyük **13**

2.1.2. Boğazkale / *Ḫattuša* **13**

2.1.3. Çadır Höyük **16**

2.1.4. Kayalıpınar **16**

2.1.5. Kuşaklı 17
2.1.6. Maşat Höyük 17
2.1.7. Ortaköy 18
2.1.8. Oymaağaç 20
2.2. SAKARYA HAVZASI 20
2.2.1. Şarhöyük 20
2.2.2 Dede Mezarı 21
2.3. TEKE YARIMADASI 21
2.4. SEYHAN VE CEYHAN HAVZALARI 22
2.4.1. Frakdin höyük 22
2.4.2. Kinet Höyük 23
2.4.3. Tarsus-Gözlükule 23
2.4.4. Tatarlı Höyük 24
2.5. KUZEY LEVANT 24
2.5.1. Tell Aççana (Alalakh) 25
2.5.2. Ras Shamra (Ugarit) 25
2.6.YUKARI – ORTA FIRAT HAVZASI 26
2.6.1. Arslantepe Malatya 26
2.6.2. İmikuşağı 27
2.6.3. Korucutepe 27
2.6.4. Norşuntepe 28
2.6.5. Tel Meskene/Emar 28
2.6.6. Oylum Höyük 29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TİPOLOJİ 30

3.1. MODEL MİNYATÜR KAPLAR 35
3.1.1. Açık biçimler 36
3.1.1.1. Tabaklar 36
3.1.1.2. Çanaklar 38
3.1.1.3. Bardaklar 39
3.1.2. Kapalı biçimler 39
3.2. MİNYATÜR KAPLAR 41

3.2.1. Açık biçimler 41
3.2.1.1. Tabaklar 44
3.2.1.2. Çukur Tabaklar 45
3.2.1.3. Çanaklar 48
3.2.1.4. Kadehler 50
3.2.2. Kapalı biçimler 51
3.2.2.1. Testiler 53
3.2.2.2. Çömlekler 55

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ORTAKÖY MİNYATÜR TABAK VE ÇANAKLARININ TEKNİK ÖZELLİKLERİ 57

4.1. HAMUR YAPISI 57
4.2. BİÇİMLENDİRME TEKNİKLERİ 60
4.2.1. Elde Biçimlendirme 60
4.2.2. Çark Biçimlendirme 60
4.3. KURUTMA VE PİŞİRME 60
4.4. SAYISAL DAĞILIM 61

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. BÖLGELER ARASI KARŞILAŞTIRMA 63

5.1. EGE BÖLGESİ 63
5.1.1. Panaztepe 64
5.1.3. Kea (Ayia İrini) 64
5.1.2. Girit Petras 65
5.2. DOĞU AKDENİZ BÖLGESİ 66
5.2.1. Mısır: Gize 66
5.2.2. Kıbrıs: Enkomi 67

ALTINCI BÖLÜM

6. KRONOLOJİK DAĞILIM VE COĞRAFİ YAYILIM 69

6.1. KRONOLOJİK-STRATİGRAFİK DAĞILIM 70
6.1.1. Asur Ticaret Kolonileri Dönemi 70

6.1.2. Erken Hitit Dönemi 71
6.1.3. Orta Hitit Dönemi 72
6.1.4. Hitit İmparatorluk Dönemi 74
6.1.5. Geç Hitit Krallıkları 77
6.2. COĞRAFİ YAYILIM 77
6.2.1. Kızılırmak havzası/ *Hatti* ülkesi 77
6.2.2. Sakarya nehri havzası 79
6.2.3. Teke yarımadası 80
6.2.4. Seyhan ve Ceyhan havzaları 80
6.2.5. Kuzey Levant 81
6.2.6. Yukarı ve Orta Fırat Havzası 82

YEDİNCİ BÖLÜM

7. İŞLEV ANALİZİ 85

7.1. YAZILI KAYNAKLARDA MİNYATÜR KAPLAR 85
7.1.1. Büyü Ritüelleri 86
7.1.2. Yapı Ritüelleri 87
7.1.3. Ölü Ritüelleri 88
7.1.4. Mitolojik Metinler 89
7.2. TASVİR SANATINDA MİNYATÜR KAPLAR 90
7.2.1. Mühürler 90
7.2.2. Kaplar Üzerindeki Sahneler 92
7.2.3. Ortostat ve Steller 93
7.2.4.Kaya Kabartmaları 94
7.3. BAĞLAMLARA GÖRE İŞLEV ANALİZİ 94
7.3.1. Dini Alanlar (Tapınaklar, Kutsal Alanlar, Kutsal Havuzlar) 95
7.3.2. Yönetim Yapıları (Saray, Büro) 99
7.3.3. Konutlar 100
7.3.4. Üretim Alanları (İşlikler) 101
7.3.5. Mezarlar 102
7.3.6. İşlevi bilinmeyen yapılar 102

SONUÇ 104

KAYNAKÇA 110

LEVHALAR 122

ÖZGEÇMİŞ 130

ÖZET

Minyatür kaplar, seramik üretiminin başladığı Neolitik dönemden itibaren birçok yerleşimde görülmektedir. Bu kap taklitlerinin, hangi amaçlarla üretildikleri nasıl kullanıldıkları konusunda her dönem ve yerleşim için farklı ve çeşitli öneriler mevcuttur. Bir nesnenin küçük boyutta kopyası veya benzerinin üretilmesi farklı boyut algılarının Arkeolojik malzemeye yansımasıdır. Douglas Bailey minyatür objeleri minyatür ve model minyatür olmak üzere iki biçimde tanımlar. Minyatür ve model minyatür objeler kopya edildikleri eşyanın işlevini karşılamamakla birlikte boyutları bu eşyanın asıl boyutuna göre değişiklik göstermektedir.

Orta Tunç Çağı'nın dördüncü evresinden Geç Tunç Çağı'nın sonuna kadar Anadolu'da idari güç sahibi Hititlerin yerleşimlerinde açığa çıkarılan çeşitli boyutlarda üretilmiş minyatür kaplar bu anlamda değerlendirilmiştir. Hitit yerleşimlerinde belirli bağlamlarda çok sayıda bulunan minyatür kapları tanımlayan kapsamlı bir yayın olmamakla birlikte minyatür kap olarak tanımlanan nesneler çeşitlidir. Bunların kullanım biçimlerine ilişkin adak kabı, mutfak kabı, oyuncak gibi çeşitli işlevler önerilmektedir. Hitit minyatür kapları boyut ölçütleri belirlenerek tanımlanmış, buluntu konumları, tarihi kaynaklar ve tasvir sanatındaki betimlerinden yola çıkılarak işlevleri irdelenmiştir. Bu anlamda minyatür ve model minyatür kapların doğum, arınma, ve yapı gibi Hitit, Hurri ve Hatti kökenli ritüel uygulamalarda kullanılmış olabilecekleri önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hitit, Minyatür Kap, Model Minyatür Kap.

ABSTRACT

Miniature vessels have been found in many settlements since the Neolithic period, when ceramic production began. There are different and various suggestions for each period and settlement on how and in which function they are used. The fact that an object is produced in a small size or similar is the reflection of different size perceptions on the archaeological material. Douglas Bailey defines miniature objects in two ways: miniature and model miniature. Miniature and model miniature objects do not supply the function of the item they are copied, and at the same time, their dimensions may vary according to the original size of this item.

From the fourth phase of the Middle Bronze Age to the end of the Late Bronze Age, the miniature vessels produced in various sizes unearthed in the settlements of the Hittites, who had administrative power in Anatolia, were evaluated in this sense. Although there is no comprehensive publication describing the miniature vessels found in large numbers in certain contexts in Hittite settlements, the objects defined as miniature are diverse. There are various suggestions regarding their functions such as votive, daily, toys. Hittite miniature vessels were defined by determining their size criteria, and their functions were examined based on their find locations, historical sources and their descriptions in the art of depiction. In this sense, it has been suggested that miniature and model miniature vessels may have been used in ritual practices of Hittite, Hurrian and Hatti origin such as birth, purification, and building.

Keywords: Hittite, Miniature, Model, Model Miniature.

KISALTMALAR

AJA	American Journal of Archaeology. Boston, Concord, Princeton 1885 vd.
ARM	Archives Royales de Mari. Paris 1950 vd.
AST	Araştırma Sonuçları Toplantısı
CTH	Catalogue des Textes Hittites
HdOr	Handbuch Der Orientalistik, Erste Abteilung, Nahe und der Mittlere Osten
ICK	International Congress of Hittitology
ICAANE	International Congress on the Archaeology of the Ancient Near East
KST	Kazı Sonuçları Toplantısı
MDOG	Mitteilungen der Deutschen Orient Gesellschaft
M.	Minyatür
M.M.	Model Minyatür
OUP	Oxford University Press
RAI	Rencontre - The International Association for Assyriology
TDK	Türk Dil Kurumu
UHK	Uluslararası Hititoloji Kongresi
vd.	ve devamı
YKY	Yapı Kredi Yayınları

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 Minyatür Kapların Boyut Ölçütleri 7
Tablo 2 Minyatür Kapların Kızılırmak Havzası'ndaki Buluntu yeri ve Bağlamları..... 13
Tablo 3 Ortaköy'de Tepeler Arası Mevkiinde Bulunan Minyatür ve Model Kaplar 18
Tablo 4 Ortaköy'de Ağılönü Mevkiinde Bulunan Minyatür ve Model Kaplar . 19
Tablo 5 Minyatür Kapların Sakarya Havzası'ndaki Buluntu Yerleri ve Bağlamları..... 20
Tablo 6 Minyatür Kapların Seyhan Havzası'nda Buluntu Yeri ve Bağlamları. 22
Tablo 7 Minyatür Kapların Kuzey Levant'taki Buluntu Yeri ve Bağlamları ... 24
Tablo 8 Minyatür Kapların Yukarı ve Orta Fırat Havzası'ndaki Buluntu Yeri ve Bağlamları..... 26
Tablo 9 Hamur Dokusundaki Katkı Yoğunluğu ve Katkı Boyutu..... 58
Tablo 10 Ortaköy Minyatür Çanaklarının Hamur Grupları 58
Tablo 11 Erken Hitit Krallık Dönemi Minyatür Kap Tipleri..... 72
Tablo 12 Orta Hitit Dönemi Model Minyatür Kap Tipleri..... 73
Tablo 13 Orta Hitit Dönemi Minyatür Kap Tipleri..... 73
Tablo 14 Hitit İmparatorluk Dönemi Model Minyatür Kap Tipleri 75
Tablo 15 Hitit İmparatorluk Dönemi Minyatür Kap Tipleri 75
Tablo 16 Model Minyatür Kapların Kızılırmak Havzasındaki Yayılımı 78
Tablo 17 Açık Biçimli Minyatür Kapların Kızılırmak Havzası'ndaki Yayılımı 79
Tablo 18 Kapalı Biçimli Minyatür Kapların Kızılırmak Havzası'ndaki Yayılımı..... 79
Tablo 19 Minyatür ve Model Minyatür Kapların Sakarya Havzası'ndaki Yayılımı..... 80
Tablo 20 Model Minyatür Kapların Seyhan Havzası'ndaki Yayılımı 80
Tablo 21 Minyatür Kapların Seyhan Havzası'ndaki Yayılımı 81
Tablo 22 Model Minyatür Kapların Kuzey Levant'taki Yayılımı..... 82
Tablo 23 Minyatür Kapların Kuzey Levant'taki Yayılımı 82
Tablo 24 Model Minyatür Kapların Yukarı ve Orta Fırat Havzası'ndaki Yayılımı..... 83
Tablo 25 Minyatür Kapların Yukarı ve Orta Fırat Havzası'ndaki Yayılımı..... 84
Tablo 26 Minyatür ve Model Minyatür Kap Tiplerinin Dini Alanlardaki Buluntu Durumları 98
Tablo 27 Minyatür ve Model Minyatür Kap Tiplerinin Yönetim Yapılarındaki Buluntu Durumları 100
Tablo 28 Minyatür ve Model Minyatür Kapların Konutlardaki Buluntu Durumları 101
Tablo 29 Minyatür ve Model Minyatür Kap Tiplerinin Üretim Alanlarındaki Buluntu Durumları 102
Tablo 30 Minyatür ve Model Minyatür Kapların İşlevi Kesin olarak Bilinmeyen Büyük Taş Temelli Yapılardaki Buluntu Durumları 103

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 Ortaköy Hamur Gruplarının Dağılımı 61
Şekil 2 Ortaköy Minyatür Çanaklarının Buluntu Durumu ve Yapım Tekniği Dağılımı 62
Şekil 3 Silindir Mühürlerde Minyatür Kap Tasvirleri 91
Şekil 4 Asur Üslubunda Yapılmış Silindir Mühür Bakısında İç İçe Üç GAL Kabı Tasviri 92
Şekil 5 İnandık Vazosu'ndaki Sunu Sahnesi 93
Şekil 6 Minyatür ve Model Minyatür Kapların Bulundukları Bağlamların Yoğunluk Oranları 95

HARİTA LİSTESİ

Harita 1 Hitit Minyatür ve Model Minyatür Kaplarının Buluntu Yerleri..... 12
Harita 2 Ege ve Doğu Akdeniz'de Minyatür ve Model Minyatür Kapların Buluntu yerleri 63
Harita 3 MÖ 2. Bin'de Anadolu, Ege ve Doğu Akdeniz'de Görülen Minyatür ve Model Minyatür Kap Tipleri. 69
Harita 4 Asur Ticaret Kolonileri Döneminde Anadolu'da Görülen Minyatür Kaplar 71

LEVHA LİSTESİ

LEVHA 1 Ortaköy minyatür çanakları..... 122
LEVHA 2 Ortaköy minyatür çanakları..... 124
LEVHA 3 Ortaköy minyatür çanakları..... 126
LEVHA 4 Ortaköy minyatür çanakları..... 128

RESİM LİSTESİ

Resim 1 Model Minyatür Kaplar Boğazköy Müzesi..... 8
Resim 2 Açık Biçimli Minyatür Kaplar (Boğazköy Müzesi)..... 42
Resim 3 Kapalı Biçim Minyatür Kaplar (Fischer 1963)..... 51
Resim 4 Kiklad Adalarından Konik Minyatür Çanak (Wiener 2011)..... 65
Resim 5 Girit Petras Minyatür Kapları (Simandiraki 2010)..... 66
Resim 6 Gize Minyatür Kapları (Allen 2006)..... 67
Resim 7 Enkomi Minyatür Kapları (Yon 1981)..... 68

GİRİŞ

İnsan geçmişte kili şekillendirerek gerçekliği farklı boyutlarda tasarlamış ve alternatif evrenler yaratmıştır. Bunu ilk olarak insan ve hayvan gibi çevresinde gördüğü, gözlemlediği ve olasılıkla düşün dünyasında bir takım anlamlar yüklediği varlıkların, küçük boyutlu kopyalarını üreterek yapmıştır. Küçük boyutta tasarlamak insanın düşün dünyasında yarattığı boyutlarla iletişim kurma ihtiyacı doğrultusunda yaptığı uygulamalardan biridir. İnsan ihtiyaçları doğrultusunda doğal çevresini şekillendirerek dönüştürdükçe düşün dünyasında yarattığı alternatif gerçeklikleri de aynı şekilde dönüştürmeye devam etmiştir. Bu nedenle gündelik hayatta ihtiyaç duyduğu nesnelerin birçoğuna, yarattığı bu alternatif gerçekliklerde de ihtiyaç duymuş ve bu nesnelerin küçük boyutlu kopyalarını yapmıştır. Geç Tunç Çağı'nda Anadolu'da idari güç sahibi Hititlerin ürettiği ve kullandığı küçük boyutlu kaplar da insanın tarih boyunca ürettiği nesnelerin bir kısmını oluşturmaktadır. Hitit yerleşimlerinde çeşitli bağlamlarda açığa çıkarılan bu kaplar genellikle adak kapları, minyatür kaplar, muhtelif kaplar gibi başlıklar altında yer almıştır.

Bu tezin konusunu Kızılırmak Havzası'nda sekiz, Teke Yarımadası'nda bir, Seyhan Havzası'nda dört, Kuzey Levant'ta iki, Yukarı ve Orta Havzası'nda beş, Sakarya Havzası'nda bulunan biri yerleşim biri mezarlık, olmak üzere toplam 20 yerleşim ile bir mezarlık alanında açığa çıkarılan küçük boyutlu kaplar oluşturmaktadır. Geç Tunç Çağı'nda minimal boyutlu kapların bulunduğu bilinen bu yerler: Alaca Höyük, Boğazköy, Çadır Höyük, Kayalıpınar, Kuşaklı, Maşat Höyük, Ortaköy, Oymaağaç, Şar Höyük, Tlos, Frakdin, Kinet, Tarsus, Tatarlı Höyük, Tell Aççana, Ras Shamra, Arslantepe, İmikuşağı, Korucutepe Norşuntepe, Emar yerleşimleri ile Dedemezarı mezarlık alanıdır.

Çalışmanın birincil amacı Hitit minyatür kaplarını tanımlayarak öncülleri ve ardılları ile bunların bulundukları bağlamlar, çivi yazılı kaynaklar ve tasvirli sanat eserlerinden ele edilen veriler üzerinden bu eşyaların toplumun hangi kesimi tarafından, ne gibi işlevlerde, nasıl kullanıldıklarını ve yapıldıklarını tespit etmektir. Çalışmanın ikinci amacı da bu kapların tipolojik dizilimleri üzerinden kronolojik gelişim ve değişimleri ile coğrafi yayılım ve dağılım alanlarını ortaya koymaktır. Bu

amaç doğrultusunda tüm Hitit yerleşimlerinin küçük boyutlu kaplarını içeren seramik yayınları ile Ortaköy yerleşiminde açığa çıkarılan yayınlanmamış küçük boyutlu tabak ve çanaklar incelenmiştir.

Bu kapsamda öncelikle minyatürizasyon, minyatür kap ve model minyatür kap terimleri açıklanmış ve Hitit minyatür kaplarını tanımlamak için kap biçimlerine göre değişen boyut ölçütleri belirlenmiştir. Minyatür kap biçim ayrımları yapılırken ağız duruş açısı, çap yükseklik oranı gibi gündelik kapların tipolojik dizilimlerinde kullanılan ölçütler temel alınmış, bu ölçütler boyut analizi ve tipoloji bölümlerinde ayrıntılı biçimde açıklanmıştır. Minyatür kap tipleri ayrılırken her hanesi kabın bir biçimsel özelliğini gösteren beş ve altı haneli tip kodları kullanılmıştır. Bu tipolojik dizilim üzerinden tiplerin bölgesel ve dönemsel yoğunluk oranları tespit edilmiş çevre kültürlerdeki minyatür kap tipleriyle karşılaştırmalar yapılarak Anadolulu olmayan tiplerin kökenleri araştırılmıştır. Hitit metinlerinde minyatür kap olabilecek kap isimleri araştırılmış ve bunların ritüel uygulamalarda nasıl kullanıldıkları tasvirli sanat eserleriyle karşılaştırmalar yapılarak yorumlanmıştır. Bu kapların bulundukları bağlamlar ve buluntu durumları üzerinden, hangi amaçlar doğrultusunda kullanılmış olabilecekleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerden elde edilen sonuçlar, işlev analizi bölümünde ayrıntılı biçimde tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ARKAPLAN

1.1. MİNYATÜR KAP NEDİR?

1.1.1. Terminoloji

Minyatür herhangi bir nesnenin küçük ölçekte kopyası veya benzeridir[1]. Bu nesne araba, insan, hayvan, ev, kap vb. olabilir. Minyatür eşyalar kopya edildikleri asıl eşyanın işlevini karşılamayan taklitlerdir. Yapı maketleri veya oyuncak araba, bebek, hayvan gibi nesneler minyatür eşyalara örnek olarak gösterilebilir. Kap içine gaz sıvı veya katı herhangi bir maddeyi alabilen oyuk nesnedir[2] başka bir değişle türlü şeylerin taşınması, saklanması, gibi işler için kullanılan eşyadır.

Bu tanımlara göre Minyatür kap içinde veya üzerinde bir şey barındırmaya, taşımaya, aktarmaya uygun olmayan küçük boyutlu kap taklitlerini temsil eder. Günümüzde plastik, cam, kil vb. malzemelerden üretilen minyatür kapların oyuncak veya süs eşyası gibi çeşitli kullanım alanları vardır. Diğer yandan Marer-Banasik Minyatür Kapları günlük ve pratik kullanım için uygun olmayan çok küçük kaplar şeklinde tanımlarken[3] Marguerite Yon da küçük boyutlu çok az kapasiteye sahip veya haznesi olmayan kapları bu başlık altında tanımlamış bunların model olabileceğine de değinmiştir[4]. Marriam-Webster (1974) sözlüğünde ‘mini’ tanımı küçük bir şeydir, minyatürize etmek ise küçük boyutta tasarlamak veya inşa etmektir[5]. Douglas Bailey bu tür küçük boyutlu objeleri model minyatür objeler ve minyatür objeler olmak üzere iki biçimde tanımlar. Minyatür objeler ilgili nesnenin gerçek boyutundaki özellikleri ayrıntılı biçimde yansıtırken Model Minyatür Objeler yansıtmaz. Nesneleri

[1] TDK
[2] TDK
[3] Marer-Banasik 1997
[4] Yon 1981:254
[5] Marriem 1974

minyatürize etmenin temel amacı gerçekliği dönüştürmek ve bir dizi paradoks ile başka alternatif dünyalar yaratmaktır[6].

Malta'daki Geç Neolitik dönem Tapınak Modelleri yalnızca belirli ayrıntıları vurgulayarak bir mekân algısı yaratırlar[7]. Model minyatür kaplarda benzer şekilde bir kap algısı yaratırlar ve içinde bir şey barındıramayacak şekilde biçimlendirilmişlerdir[8]. Antik Mısır'da Model minyatür başlığı altında tanımlanan kapların bazıları[9] özellikle normal boyutlu belirli bir kap algısı yaratmayı amaçlarken, bazıları[10] daha belirsiz bir kap algısı yaratırlar. Minyatür kaplar da aynı şekilde belirli veya belirsiz bir kap algısı yaratırken aynı zamanda içinde bir şey barındırabilecek şeklide biçimlendirilmişlerdir ve genellikle gündelik kullanımdan ziyade kült kullanımlar ile ilişkilendirilmişlerdir[11]. Miken Kültürü'nde de model minyatür kap ve minyatür kap tanımları bundan farklı değildir[12]. Anadolu'da Geç Tunç Çağı'nda Minyatür kap terminolojisi bazı çalışmalar dışında model minyatür kap ve minyatür kap ayrımı net biçimde ele alınmadığı için henüz tam oturmamıştır.

Bu küçük boyutlu kapların tanımlandığı ilk yayın Hamit Zübeyr Koşay'ın 'Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Kazısı: 1937-1939'daki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor' (1951) isimli çalışmasıdır. Koşay bu tür kapları 'Muhtelif Kaplar' başlığı altında 'kapçık' şeklinde tanımlamıştır[13]. Franz Fischer "Die Hethitische keramik von Boğazköy" (1963) isimli çalışmasında, küçük boyutlu kapları *Miniaturgefäße* (minyatür kaplar) olarak tanımlamış, bağlamları nedeni ile de *Votivgefäße* (adak kabı) olarak değerlendirmiştir. Peter Neve ise "Regenkult-Anlagen ın Boğazköy-Hattusa" (1971) isimli çalışmasında minyatür kapları *Votiv* (adak) ve *Scheingefäße* (sahte kap) olmak üzere iki biçimde tanımlamış ve minyatür kaplar ile model minyatür kapları ayırmıştır. Murat Akar Tell Aççana sivri dipli el yapımı minyatür testilerini, model minyatür testi başlığıyla yayınlamıştır[14]. K. Aslıhan Yener

[6] Bailey 2005:29-43
[7] Gregory 2016:334
[8] Biçimlendirme teknikleri Bölüm 3.1.2.'de ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.
[9] Allen 2006:19-24
[10] Kytnarova, Jiraskova, Odler 2015:15-29,
[11] Caskey & Amandry 1952:165–274.(J. Caskey & P. Amandry, 'Investigations at the Heraion of Argos, 1949', Hesperia 21, 1952)
[12] Hammond 1998:14-20
[13] Koşay 1951:22
[14] Akar 2017:1-24

de yine Tell Aççana el yapımı minyatür testi ve tabaklarını tanımlamak için Model Minyatür terimini kullanmış, diğer minyatür kapları ise mutfak eşyası olarak tanımlamıştır[15].

Hitit minyatür kaplarının ölçülerini, tipolojik gelişimlerini ve yayılımlarını içeren kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle tanımlamalar neredeyse her kazı alanı için farklı olmakla birlikte minyatür kap olarak tanımlanan nesneler de çeşitlidir. Bu nedenle bu çalışmada keskin bir boyut tanımı yerine değişken ölçüt ve oranlar belirlenmiş, yukarıda açıklanan Model Minyatür Kap ile Minyatür Kap terimleri kullanılmıştır.

1.1.2. Boyut Analizi

Arkeolojik nesnenin doğru tanımlanabilmesi için nesnenin buluntu durumuna, bağlamına, sayısal dağılımına ve boyutuna ilişkin veriler birlikte değerlendirilmelidir. Çalışma kapsamında belirlenen ölçüt ve oranlar tüm bu verilerin birlikte değerlendirilmesi ile oluşturulmuştur.

Anadolu'da Geç Tunç Çağına tarihlenen ve orijinali mutfak kabı olan kaplarla birlikte kült kaplarının[16] da küçük boyutluları minyatür kap olarak tanımlanmıştır. Küçük boyutlu tabak, çanak, testi, çömlek, kol biçimli kap veya riton gibi bir kabın Minyatür Kap olarak tanımlanabilmesi için kabın asıl işlevinde kullanılmadığını gösteren kanıtlar olması gerekir. Yukarıda açıklandığı şekilde bu kanıtlar yalınca boyut analizi ile elde edilemeyeceği gibi boyut bu kanıtlardan biri olarak gösterilebilir. Bunula birlikte orijinal boyutlu kabın işlevine göre bu kabın minyatürünün boyutları değişebilir. Bu nedenle boyut analizi yapılırken orijinal kapların işlevlerine bakılarak, minyatür kabın bu işlevde kullanılmaya uygun olup olmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda sofra kaplarının minyatürleri (açık biçimler ile kapalı biçimler) ve kült kaplarının minyatürleri için farklı ölçütler belirlenmiştir.

[15] Yener 2020:133-135
[16] Aydıngün 2014:45,46; Mielke 2006:Taf. 80,85: Pilavcı 2021; Seeher 2001:64; Kıymet, Süel 2010:473

1.1.2.1. Minyatür Kap Boyut Analizi

Anadolu'da Geç Tunç Çağına tarihlenen küçük boyutlu bir kabın minyatür kap olarak tanımlanabilmesi için kabın ağız çapı, cidar kalınlığı, ağız duruş açısı, çap yükseklik oranı ve iç hacmine ilişkin verilerin birlikte değerlendirilmesi gerekir (Tab. 1). Bununla birlikte yayınlarda minyatür kap olarak tanımlanan nesnelerin bir kısmı her ne kadar o dönemde tercih edilmemiş olsalar da kapasite açısından günlük pratik kullanıma uygun kaplardır. Yayınlarda bu kapların minyatür kap olarak tanımlanmasının sebebi o dönemde pratik kullanılan kaplara göre minyatürlerin cidarının kap boyutuna göre kalın olması ve bağlamları ve bunlara ilişkin istatistik verilerdir (Bkz. Bölüm 1.1.2.).

Bu nedenle Minyatür kapların boyut analizini yapabilmek için öncelikle günlük kullanıma uygun kapların boyutları bilinmelidir. Hititler'de günlük kullanılan en küçük açık biçimli sofra kaplarının ağız çapı 10-12 cm, cidar kalınlığı 0,4-0,5 cm ve kapasitesi yaklaşık 200 mililitredir[17]. Yayınlarda bu ağız çapında, ancak cidar kalınlığı 0,8 cm olduğu için kapasiteleri 125 mililitreye düşen örnekler minyatür kap olarak tanımlanmıştır[18]. Hititlerde günlük kullanılan 12 cm ağız çapında 16 cm yüksekliğindeki en küçük çömlek biçimli günlük kullanım kabının kapasitesi yaklaşık 1,7 litreyken[19], bu kabın daha küçük boyutlu, 4 cm ağız çapında ve 8 cm yüksekliğindeki minyatürünün kapasitesi yaklaşık 210 mililitredir.

Hitit yerleşimlerinde yaygın görülen minyatür kap tiplerinde yapım tekniği açısından bir standardizasyon olsa da kapların kapasiteleri standart değildir. Hitit Minyatür kapları tüm Hitit yerleşimlerinde aynı standart boyutlarda üretilmemiş, her yerleşimde o yerleşime özgü standart biçimsel özellikler ve kapasitelerde üretilmişlerdir[20]. Minyatür kaplar genellikle günlük kullanım kaplarının minyatürleri olmakla birlikte Ortaköy ve Boğazköy'den birkaç minyatür kol biçimli kap örneği de bilinmektedir[21].

[17] Heper 2023:Fig 3
[18] Bkz. Bölüm 3.3.2.1.
[19] Heper 2023: Fig 4
[20] Bkz. Bölüm 5.2.
[21] Seeher 2001:64; Kıymet, Süel 2010:473

Açık Biçimler	Ağız Duruş Açıları	Cidar kalınlık ölçütleri cm	Çap Yükseklik Oranı	Ağız Çapı boyut ölçütleri cm	İç Hacim ml.
Tabaklar	<40º	x≥0.8	R≥8h	x<12	x≤80
			R≥6h		
Çukur tabaklar	40º-80º	x≥0.6	R≥4h	x<11	x≤100
			R≥3h		
Kâseler	80º-100º	x≥0.8	R≥2h	x<10	x≤125
			R≥h		
Kapalı biçimler	Duruş açıları	Cidar Kalınlık ölçütleri	Ağız Çapı boyut ölçütleri cm		İç Hacim ml
Testiler	80º-100º	x≥0.8	4≥x		x≤210
Çömlekler			6≥x		x≤150

Tablo 1 Minyatür Kapların Boyut Ölçütleri

1.1.2.2. Model Minyatür Kap Boyut Analizi

Model minyatür kaplar diğer minyatürlere göre çok daha küçük hazneye sahiptirler. Bu çalışma kapsamında, bir kabın model minyatür kap olarak tanımlanabilmesi için temel alınan ölçüt, kabın brüt ağırlığının içinde taşıyabileceği herhangi bir maddenin ağırlığından fazla olmasıdır. Bu nesneler içinde herhangi bir maddeyi barındırmaya veya aktarmaya uygun olmayan kap modelleridir. Bu çalışma kapsamında incelenen model minyatür kapların kapasitesi genellikle yaklaşık 10-20 mililitre arasında değişmektedir.

Model minyatür kapların çoğu çok basit biçimlendirilmiş el yapımı kaplar olmakla birlikte diğer minyatürlere göre bulundukları tüm yerleşimlerde aynı veya benzer standart boyutlarda üretilmişlerdir. Model minyatür tabaklar genellikle 4-5cm ağız çapında yuvarlak ya da sivriltilmiş dipli, model minyatür testiler 9-11 cm boyunda yürek biçimli sivri dipli standart boyutlarda üretilmişlerdir.

Bunlara ek olarak model minyatür kaplar da diğer minyatürler gibi genellikle mutfak kaplarının modelleri olmakla birlikte Boğazköy'den model minyatür kol biçimli kap ve Kuşaklı[22] ile Alaca Höyük'ten model minyatür riton örnekleri de bilinmektedir[23]. Yayınlarda Minyatür kap olarak tanımlanmış ancak yukarıda

[22] Mielke 2006 taf:80/85
[23] Bkz. Bölüm 1.1.

tanımlanan model minyatür özelliklerine sahip kaplar bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Resim 1 Model Minyatür Kaplar Boğazköy Müzesi

1.2. HİTİT TARİHİ VE COĞRAFYASI

Hitit tarihi (yaklaşık) MÖ 1650' de Anadolu'da Aşağı Kızılırmak havzasında başlamış ve (yaklaşık) MÖ 700'de kuzey Suriye'de Orta Fırat havzasında son bulmuştur[24]. Yaklaşık 950 yıllık bu süreci Trevor Bryce 1998'de Eski Hitit (MÖ 1600/50-1430/50), Yeni Hitit (MÖ 1430/50-1180) ve Geç hitit Krallıkları (MÖ 1180-700) olmak üzere üç döneme ayırmıştır. Horst Klengel ise 1999'da Eski Krallık (MÖ -1620-), Orta krallık (MÖ -1338), İmparatorluk (MÖ 1338-1175) ve Geç Hitit Krallıkları (MÖ -700) olmak üzere 4 aşamada incelemiştir. Bu çalışmada Klengel'in kronolojisi esas alınmıştır.

I. Ḫattušili'nin *Ḫattuša*'yı Başkent yapması ile başlayan Erken Krallık, *Taḫurwaili* ile sonlanmıştır[25]. Bu dönemde Krallığın egemen olduğu bilinen bölge, *Maraššantia* (Kızılırmak)'nın Köroğlu-Ilgaz ile Canik dağları güneyindeki havzasıdır. Bu gölge aynı zamanda Hitit kültürünün çekirdek bölgesidir. Geç Tunç Çağı başında Anadolu'da Ilgaz dağlarının kuzeyinde *Pala* ülkesi, Canik dağlarının kuzey yamaçlarında *Kaška* ülkesi, Yukarı Fırat havzasında *Išuwa-Išmerikka* bölgesi ve buranın kuzeyinde *Azzi* ülkesi[26], Orta Fırat havzasında *Mitanni* Krallığı, Aşağı Seyhan

[24] Boğazköy/Hattuša ve Yazılıkaya kalıntılarını 1834 yılında ilk belgeleyen kişi de Fransız mimar Charles Texier'dir.(Boğazköy araştırmaları için bkz: böl.2.1.2). Texier'in 1893-94 yılları arasında Boğazköy'de yaptığı kazılarda bulunan çivi yazılı tabletlerdeki yazı 1915 yılında Çek bilim insanı Bedrich Hrozny tarafından okunmuştur (Ayrıntılı Hititoloji araştırma tarihçesi için bkz. Klinger 2002: 394-396).

[25] Klengel,1999:42

[26] Klengel 2011: 37

ve Ceyhan havzasında *Kizzuwadna* ülkesi, Göksun nehri havzasında *Tarhuntašša* ve Büyük Menderes havzasında da *Arzawa-Mira* ülkesi olduğu önerilmiştir[27]. *I. Ḫattušili Išuwa-Išmerikka* bölgesi ile *Mitanni* Krallığına seferler düzenlemiş ve Halep'e kadar gitmiştir, ardından halefi *I. Muršili* 'de bu seferlere devam edip *Išuwa* bölgesindeki yerel *hurri* krallarıyla anlaşmalar yapmış ve *Babil*'e kadar yürümüştür[28]. Bu dönemin son Kralları *Telipinu* ve *Taḫurwaili** 'dir[29].

Orta krallık dönemi *Telipinu'*dan sonra başlamış, MÖ.14 yy. ortalarına I. *Šuppiluliuma* krallığın başına geçene kadar devam etmiştir[30]. Bu dönemde *Kizzuwadna* bir anlaşmayla Hitit Krallığına bağlıdır, I. *Arnuwanda* Batı Anadolu'ya yürüyebilmek için *Kaška* şefleri ve *Išmerikka* bölgesinin hükümdarıyla da anlaşmalar imzalamıştır[31]. Ancak bu barış çok uzun sürmemiştir, *Kaška* kabileleri kuzeyden Hitit Krallığının merkezine saldırmaya başlamıştır, bu nedenle II/III. *Tuthaliya* döneminde yönetim merkezi Ortaköy *Šapinuva* 'ya taşınmıştır[32]. Bu arada *Azzi* ülkesi Hitit krallığının doğusu ile savaşmıştır, *Arzawa* birlikleri Hatti ülkesine yürümüş ve *Kizzuwadna* bölgesi *Armatana* saldırılarından zarar görmüş, bu olaylar sonucu Hitit krallığının siyasi yayılım alanı tekrar çekirdek bölgesine gerilemiştir[33].

İmparatorluk döneminde hitit yayılım alanı Eski ve Orta Krallık dönemlerindeki çekirdek bölgeden çok daha geniş sınırlara ulaşmıştır. Hitit tarihinin bilinen en geniş sınırları kuzeybatıda Kazdağılarının kuzeyindeki *Wiluša* ülkesinden başlayıp[34] batıda B. Menderes havzasından güneyde Göksun, Seyhan ve Ceyhan nehir havzaları daha güneyde Anti Lübnan dağlarının kuzeyindeki *Kadeš* kentinden doğuda Orta ve Yukarı Fırat havzalarına kadar uzanır, kuzey sınırı ise Eski ve Orta krallık dönemlerindeki gibidir[35]. I. *Šuppiluliuma* önceki Hitit kralları gibi ilk olarak merkezi iktidarını

[27] Bryce 2005: 43.
[28]Klengel 2011:37
[29] Mielke 2011: 15
* Hitit tarihinin başından *Šuppiluliuma I* (MÖ 1338)'e kadarki sürecin krallarının tarihlendirmeleri konusundaki tartışmalar devam etmektedir.
[30] Klengel 2002: 414
[31] Klengel 2011: 37
[32] Süel 2001: 671
[33] Klengel 2011: 37
[34] Glatz 2009:127-141
[35] Forlanini, Marazzi 1986

güçlendirmeye çalışmıştır[36]. Karkamış* ile Lübnan ve Anti Lübnan dağlarına seferler düzenlemiştir[37]. I. *Šuppiluliuma'* dan sonra yerine oğlu II. *Arnuwanda* geçmiştir fakat o da babası gibi salgın hastalık** yüzünden ölmüş ve tahta II. *Muršili* geçmiştir[38]. II. *Muršili* imparatorluğun Orta Fırat havzasındaki hâkimiyetini korumak ve bölgedeki iç karışıklıkları çözmek için önce Karkamış'a gitmiş, Emar da garnizon kurmuştur[39]. II. *Muršili'*den sonra imparatorluğun yönetimi oğlu II. *Muwattali'*ye kalmıştır, II. *Muwattali* kardeşi III. *Ḫattušili*'yi *Hattuša*'da bırakarak idari merkezi *Tarhuntašša*'ya taşımıştır ve Mısır ile yaptığı *Kadeš* savaşını*** kazanmıştır[40]. Oğlu III. *Muršili/Urḫi-Tešup* tahta geçtiğinde merkezi yeniden *Ḫattuša'*ya taşımıştır, amcası III. *Ḫattušili* tahta geçmek için III. *Muršili'*yi esir alıp Suriye'ye sürmüştür[41]. III. *Ḫattušili* Mısır ile *Kadeš* anlaşmasını imzalayarak Hitit Mısır ilişkilerini düzeltmiştir[42].Bu dönemin bilinen son kralları sırasıyla III. *Ḫattušili'*nin oğlu IV. *Tuthaliya*, III. *Muršili'*nin Kardeşi *Kurunta/Ulmi-Tešup,* IV. *Tuthaliya'*nın oğlu III. *Arnuwanda* ve onun kardeşi II. *Šuppiluliuma'*dır[43]. Mısır Kralı III. *Ramses'*in yıllıklarında MÖ 1175'de *Hatti* ülkesinin yok olduğundan bahsedilmiştir[44]. Hitit imparatorluğunun yıkılma nedeninin GTÇ II'de Ortadoğu'da yaşanmış olan kıtlık ve kriz olduğu düşünülmektedir[45].

İmparatorluğun yıkılışından sonra Orta Anadolu'nun kuzeyinde bilinen, *Ḫattuša*'nın da içinde bulunduğu neredeyse tüm yerleşimler terkedilmiştir; buna karşın güneyde Tuz gölünün batısından, Malatya'nın doğusuna, daha güneyde Orta Fırat havzasına kadar uzanan bölgede bazı yerleşimler MÖ 700'lere değin kullanılmaya devam edilmiştir[46]. İmparatorluğunun kültürel devamlılığını sürdürdüğü bilinen Geç Hitit Krallıkları günümüz Niğde, Nevşehir, Kayseri illerini kapsayan bölgede *Tabal,*

[36] Klengel 2002: 74
*Daha sonra *I Šuppiluliuma* Karkamış tahtına oğlu *Piyašši-(Hurrice Šarri-Kušuh)'* yi geçirmiştir.
[37] Klengel 2011: 38
[38] Klengel 2002: 85
** *II Muršili'* nin veba dualarından anlaşıldığı kadarıyla bu dönemde Orta Anadolu Suriye'den geldiği düşünülen bir salgın hastalık ile mücadele ediyordu *II Muršili bunun sebebini I Šuppiluliuma' nın tahta çıkmak için yaptıklarından dolayı tanrıları kızdırmasına bağlamıştır. (???-1930)*
[39] Klengel 2011: 39
[40] Klengel 2002: 82
***Her ne kadar II Ramses kendi yıllıklarında bu zaferi Kendisinin kazandığını söylemiş olsa da bu savaşın gerçek kazananı Hititler ve müttefikleridir. (Klengel,2011,39)
[41] Klengel 2011:40
[42] Klengel 2011:41
[43] Cengiz, Reyhan 2015:79
[44] Mielke 2011:15
[45] Klengel 2011: 44
[46] Dinçol 1982: 124, Hawkins 2002:410

Çukurova'da *Que,* Adıyaman'da *Kummuh,* Malatya'da *Melid,* Gaziantep'in kuzeybatısında İslâhiye ovasında Zincirli *Sam'al* ve güneydoğusunda *Kargamış,* Arslantaş, Amik ovasında *Patin/Unki,* Kahramanmaraş'da *Gurgum* dur[47]

[47] Konyar 2008:61

İKİNCİ BÖLÜM

2. BULUNTU YERLERİ VE BAĞLAMLARI

Hitit minyatür ve model minyatür kaplarının bulundukları yerleşimler Kızılırmak ve Yeşil Irmak Havzaları, Sakarya Havzası, Teke Yarımadası Seyhan ve Ceyhan Havzaları, Kuzey Levant, Yukarı ve Orta Fırat Havzaları olmak üzere altı coğrafi bölgeye ayrılmış ve kapların bulundukları bağlamlara ilişkin veriler değerlendirilmiştir (Harita 1).

Harita 1 Hitit Minyatür ve Model Minyatür Kaplarının Buluntu Yerleri

2.1.KIZILIRMAK VE YEŞİLIRMAK HAVZALARI

Kuzey Orta Anadolu, doğuda Kızıldağ'dan doğup Haymana yaylasına kadar güneybatı yönünde akan buradan kuzeye doğru çizdiği kavis ile Karagüney dağını içine alarak Bafra burnundan denize dökülen Kızılırmak'ın çizdiği kavsin içinde kalan bölgedir. Kuzeydoğuda Canik Dağları doğuda, Terme ovası Kuzey batıda Ilgaz dağlarıyla çevrilidir. Bölgede Alaca Höyük, Boğazköy, Çadır Höyük, Kayalıpınar, Kuşaklı, Maşat Höyük, Ortaköy ve Oyamaağaç olmak üzere 9 yerleşimde Hitit minyatür kapları tespit edilmiştir (Şek. 1).

Yeri	Konumu	Tabaka/ Dönem					
		1800	1650	1500	1450	1350	1200
Alaca höyük	İdari Bina	V	IV		IIIa IIIb		II
Boğazkale	Büyükkale	IVd	IVc		IVb IVa		III
	Büyükkale KBY	8	7		6		5
	Yukarı Şehir			4	3		2
	Aşağı Şehir	4	3		2		1
Çadır höyük	Yapı Temeli	IIIa,b	IVb		IVa		
Kayalıpınar	İdari Bina	5.	4.		4.-3.		2.
Kuşaklı	Batı yamacı	-		3.	2.		?
Maşat	Sitadel		- IV		III. II.		I.
Ortaköy	Ağılönü	-	-		x		-
	Tepelerarası	-	-		x		-
Oymaağaç	Tapınak	IV					

Tablo 2 Minyatür Kapların Kızılırmak Havzası'ndaki Buluntu yeri ve Bağlamları.

2.1.1. Alaca Höyük

Alaca Höyük Çorum'un Alaca ilçesinin 15 km kuzeybatısında bulunan höyüktür[48]. Alaca Höyük kazılarında 4 ana kültür çağını içeren 14 yapı katı tespit edilmiş, II. yapı katı Hitit İmparatorluk Dönemine, IIIa ve IIIb yapı katları Orta Hitit dönemine ve IV. Yapı katı Eski Hitit Krallık dönemine tarihlendirilmiştir[49].

Eski Hitit dönemine tarihlenen IV. yapı katında mesken ve depolama birimi olduğu düşünülen alanlarda minyatür tabaklar açığa çıkarılmıştır. Orta Hitit döneminde inşa edilmiş ve imparatorluk döneminde de kullanılmaya devam edilen Mabet-Sarayın III. yapı katı ile II. yapı katında da minyatür tabaklar, çanaklar ve testiler tespit edilmiştir.

2.1.2. Boğazkale / *Ḫattuša*

Çorum'un 82 km güneybatısındaki Boğazkale ilçesinde bulunan *Ḫattuša* Hitit çivi yazılı kaynakların dan edinilen bilgilere göre MÖ 1650 yılında I *Ḫattušili*

[48] Alaca Höyük ilk olarak 1836 yılında Georges Perrot, Edmond Guillaume ve Jules Delbet 1861 yılında Fransız devleti adına Kuzey Orta Anadolu'da yaptıkları araştırmalar sırasında Yazılıkaya ve Alaca Höyük kabartmalarını belgelemişlerdir. Alaca Höyük'teki ilk küçük çaplı kazılar Ernest Chantre 1893-94 yılları arasın da Fransız Kültür bakanlığı adına Alaca Höyük, Boğazköy ve Kültepe'de yaptığı araştırmalar sırasında yapılmıştır. Sonrasında 1907 yılında Theodor Makridi Bey tarafından kazılmıştır. Alaca Höyük'te ilk sistemli bilimsel kazılar 1935- 1948 yılları arasında ve 1970'li yıllara kadar Türk Tarih Kurumu desteği ile Hamit Zübeyr Koşay ve Remzi Oğuz Arık yönetiminde yapılmıştır.

[49] Koşay-Akok 1966:148; Koşay 1973:244

tarafından Hitit Krallığının başkenti ilan edilmiştir[50]. Büyükkale, Kuzey Batı Yamacı, Aşağı şehir, Yukarı şehir, ve Yazılıkaya olmak üzere beş alanda minyatür kaplar tespit edilmiştir.

Tapınak I'in güneyinde 5 dönümden fazla bir alanı kapsayan, 100'den fazla odadan oluşan 16 oda grubu ile havuzun bulunduğu, sadece tapınağın güneybatısındaki dar bir geçitten erişilebilen izole yapının 3 bölümünde minyatür testi ve çanaklar açığa çıkarılmıştır. V12 ve 4 numaralı odaların güney duvarının önünde tablet parçaları ve mühürlü bir kil boğa parçasıyla bir arada, III3-5 numaralı odalarda ve moloz yığını arasında ve havuzun çevresinde çok sayıda minyatür ve model minyatür çanak ve testi bulunmuştur[51].

Yukarı Şehir'de Tapınak VIII'in temellerinde çok sayıda model minyatür testi ve tabak açığa çıkarılmıştır[52]. Tapınak XIX'da sayıda minyatür çanak ve tabaklar bulunmuştur[53]. Yukarı Şehir'de çömlek fırınının olduğu tapınak mahallesinde IV. tapınağın temenos (çevre) duvarının iç kısmında, dışbükey gövdeli[54], düz gövdeli[55] minyatür çanak ve birkaç model minyatür testinin bulunduğu bağlamda kırık testi, matara, çömlek, pişirme kabı ve süzgeçli kapak parçaları da tespit edilmiştir. VI. tapınağın[56] birkaç odasında minyatür çanaklar ve model minyatür tabaklar ortaya çıkarılmıştır. IV. ve VI. tapınakların arasında kalan herhangi bir yapı kalıntısında

[50] Boğazköy-Hattuša kalıntıları ilk olarak 1834 yılında Charles Texier tarafından belgelenmiştir. Texier şehrin planını çıkarmış ve Yazılıkaya kabartmalarını resmetmiş, bunları ve raporlarını 1835 yılında Journal des Savants'da yayınlamıştır. Sonrasında birçok Avrupalı araştırmacı tarafından incelenmek üzere ziyaret edilen Boğazköy'de, Chantre 1893-94 yıllarında yaptığı kazılar sırasında tablet parçalarına ulaşmıştır. İlk sistemli araştırmalar Makridi Bey ve Hugo Winckler yönetiminde 1905 yılında başladı 1907 yılında Alman Şark Cemiyeti'nin desteğiyle kapsamı genişletilen kazılarda çok sayıda çivi yazılı tablet bulunmuş ve Hattuša'nın topografik planı çıkartılmıştır. 1912 yılında birinci dünya savaşı ile ara verilen kazılar 1931 yılında Kurt Bittel yönetiminde yeniden başlamış ikinci dünya savaşından sonra sırasıyla Peter Neve, Jürgen Seeher ve halen Andreas Schachner başkanlığında Alman Arkeoloji Enstitüsü desteği ile devam etmektedir (Ayrıntılı Hitit araştırma tarihçesi için Bkz. Seeher 2002: 390-393)

[51] Neve 1969:22,25,30

[52] Neve 1996:2

[53] Neve 1999:

[54] Müller-Karpe 1988: 123, N1,

[55] Müller Karpe 1988: 124, N2

[56] Neve 1980:287

rastlanmayan boş yerde küçük bir alanda minyatür çanaklar ile kırık pişirme kabı, testi ve tabak, çanak parçaları bulunmuştur[57].

Bu iki yapının doğusundaki 4 numaralı evin içinde güneydoğudaki ayırma duvarı ve çevresinde çok sayıda minyatür ve model minyatür tabak, çanak ve testiler[58] ile birlikte çok sayıda sofra tabağı ve kırık tabak, çanak parçaları da açığa çıkarılmıştır. Bu evin fırınlara yakın olan bir diğer bölümünde minyatür ve model minyatür testiler ile çok sayıda kırık tabak, çanak ve testi parçaları da bir arada atılmış halde bulunmuştur[59]. Fırınların güneyindeki 2 numaralı küçük evin kuzey duvarının iki köşesinde dış bükey gövdeli minyatür çanaklar[60], doğu odasında çok sayıda dış bükey gövdeli minyatür çanak parçası ile az sayıda pişirme kabı parçası birlikte bulunmuştur[61]. Bölme duvarında ve odalarda da çok sayıda model minyatür çanak ve çanak parçası açığa çıkarılmıştır. Bu alanda kiler olduğu düşünülen yapının içinde dış bükey gövdeli bir minyatür çanak bulunmuştur. Bu alanın güneyinde IV numaralı tapınağın doğusunda 3 ve 7 numaralı evlerin mekânlarında birkaç minyatür tabak ve çanak, 1 numaralı evde de minyatür tabak ve çanakların yanında bir model minyatür testi bulunmuştur[62]. 1 ve 2 numaralı evlerde minyatür ve model minyatür kaplarla aynı bağlamda çok sayıda pişirme kabı parçası ile daha az sayıda çanak ve testi parçası da tespit edilmiştir[63].

Büyükkale'de iki alanda çok sayıda dışbükey gövdeli dibinde iple kesilme izleri görülen minyatür tabak bulunmuştur. Bu alanlardan biri G binasının güneyindeki havuzdur, havuzun batı kısmında yüz adet minyatür ve model minyatür kap ve kap parçası, doğu kesiminde ise sadece küçük obsidyen parçaları bulunmuştur. Minyatür ve model minyatürlerin yoğun bulunduğu alanlardan başkası da C binasının III. odasında muhtemelen ölümünden sonra tanrı olan *Tutḫaliya* ile ilişkili sitelin bulunduğu türbe bölümüdür. Bu alanda minyatür ve model minyatür kaplarla birlikte

[57] Müller-Karpe 1988: Pl.62,20,3
[58] Müller-Karpe 1988: 123-125, N1-N2-N3-N4-N5-K12-K13
[59] Müller-Karpe 1988: K12
[60] Müller-Karpe 1988: 123, N1
[61] Müller-Karpe 1988: Pl.62,22,23,24
[62] Bkz dipnot:57-58
[63] Müller-Karpe 1988: Pl.20 vd.

üç adet kol biçimli kap tespit edilmiştir. Minyatür çanakların bulunduğu bir diğer alanda G ve J binaları arasındaki taş döşeli havzanın çamurlu dolgusudur[64].

Sarıkale'de kiler olduğu düşünülen bir mekânda iki adet omurgalı gövdeli minyatür tabak, iki büyük testi, bir iğne, tunç tel parçaları, bir cam kadeh, bir frit boncuk ve öğütme taşı parçalarıyla aynı bağlamda bulunmuştur[65].

2.1.3. Çadır Höyük

Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Peyniryemez köyünün 1,5 km güneyinde bulunmaktadır[66]. Çadır höyük kazıları ile 34 yapı evresini içinde barındıran 10 tabaka açığa çıkarılmıştır. Neolitik dönemden itibaren yerleşilen höyükte üç evreli III. tabaka OTÇ'na ve iki evreli IV. tabaka GTÇ'na tarihlendirilmiştir.

Höyükte 780-890 açmasında yapı temellerinde minyatür kaplar açığa çıkarılmıştır[67].

2.1.4. Kayalıpınar

Kayalıpınar höyük, Sivas ili Yıldızeli ilçesine bağlı Kayalıpınar köyü yakınlarında Kızılırmak'ın kuzey kıyısındadır[68]. Kayalıpınar kazıları ile 6 yapı tabakası tespit edilmiştir. 1. Tabaka Geç Roma, 2. Tabaka Hitit İmp. 3. ve 4. Tabaka

[64] Fischer 1963: 69, 74
[65] Seheer 2003:17; Schoop 2009:155
[66] Höyükte ilk kazılar 1927-1932 yılları arasında Orienta Institute desteği ile Hans Henning Erimar von der Osten ve Erich Schmidt başkanlığında yapılmıştır. 1994-98 yıllarında Alişar Yüzey Araştırması Ekibi kısa süreli kurtarma kazıları yapmış çalışmalar 2009 yılına kadar Ronald L. Gorny Başkanlığında yürütülmüştür. Kazılar 2012 yılında New Hamsphire Üniversitesi'nden Gregory McMahon başkanlığında yeniden başlamış halen devam etmektedir
[67] Gorny 2004:18, Fig. 7
[68] Höyük İlk olarak Jak Yakar ve Ayşe Gürsan Salzman'ın 1979 yılında Malatya-Sivas yüzey araştırmaları sırasında belgelenmiştir. Sonrasında 1992 yılında Ayşe Tuba Ökse Sivas Yüzey araştırmaları kapsamında höyükten Tunç Çağları ile Hellenistik dönemlere tarihlenen seramikler toplamıştır. Höyükteki ilk kazılar Sivas Müze Müdürlüğü Başkanlığında Philip Marburg Üniversitesi desteği ile Vuslat Müller-Karpe Bilimsel danışmanlığında 2005 yılında başlamış 2020 yılında Vuslat Müller-Karpe'nin vefatına kadar devam etmiştir. Kayalıpınar'daki çalışmalar 2021 yılından beri Koç Üniversitesi desteği ile Çiğdem Maner başkanlığında devam etmektedir.

Orta Hitit dönemine 4. Tabaka Eski Hitit Krallık dönemine ve 5. Tabaka OTÇ'na tarihlendirilmiştir[69].

İdari bina olduğu düşünülen D binasının 2a evresinin tabanında düz konik gövdeli minyatür tabak ve çanaklar ortaya çıkarılmıştır[70]

2.1.5. Kuşaklı

Kuşaklı Sivas ili Başören/Altınyayla ilçesine 4 km uzaklıkta bulunmaktadır[71]. Kazılarda 3 tabaka tespit edilmiş, 1. tabakadaki mimari ögeler erozyon ve tarımsal faaliyetler sebebiyle günümüze ulaşamamıştır[72]. 2. Tabaka Orta Hitit dönemine ve 3. Tabaka Eski Hitit Krallık döneminin sonlarına tarihlendirilmiştir[73].

Tapınak olduğu düşünülen A yapısının 2. yapı evresinde çok sayıda minyatür çanak ve tabak ile model minyatür ve tabak[74] bulunmuştur. Bunlar tapınakta bulunan tüm seramikler içinde %3lük yüzdeye sahiptir[75]. 1, 2 ve 4 numaralı evlerin bulunduğu batı yamacında da daha az sayıda minyatür çanak ve model minyatür tabak bulunmuştur[76].

2.1.6. Maşat Höyük

Maşat Höyük Tokat ili Zile ilçesinin 20 km güneybatısında bulunan Yalınyazı köyünün 1 km güney-güneybatısında bulunmaktadır[77]. Höyük MÖ 3. Bin sonlarından MÖ Birinci Binin ilk çeyreğine kadar yerleşim görmüştür. MÖ 2. Bine tarihlenen dört

[69] V. Müller-Karpe: 407-418
[70] Müller-Karpe&Müller-Karpe 2020:206
[71] Kuşaklı kazılar 1993-2004 yılları arasında Philip Marburg Üniversitesi desteği ile Andreas Müller-Karpe başkanlığında yapılmıştır.
[72] Müller-Karpe 1998:25
[73] Mielke 2006:15
[74] Müller-Karpe A. 1996:74 Abb.7
[75] Müller-Karpe V. 2006a:247
[76] Müller-Karpe A.1998:123 Abb.21 Mielke 2006:51,124 Taf.80
[77] Maşat Höyük kazıları Türk Tarih Kurumu desteği ile Tahsin Özgüç başkanlığında 1973-1984 yılları arasında yapılmıştır.

tabakadan IV tabaka Erken Hitit Krallık Dönemi'ne III. tabaka Orta Hitit Dönemi'ne, II. ve I. tabakalar Hitit İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilmiştir[78].

İdari bina olduğu düşünülen yapının 3. tabakasında çivi yazılı tabletlerin bulunduğu iki odada minyatür kaplar tespit edilmiştir.

2.1.7. Ortaköy

Ortaköy Çorum ili Orta köy ilçesinin 3 km güneybatısında bulunmaktadır[79]. Kazılar Tepeler arası ve Ağılönü olmak üzere iki bölgede sürdürülmüştür. Tepeler Arası'nda A, B, C, D ve E binaları ile bir işlik alanı, Ağılönü'nde taş döşeli bir alan kurban çukurları ve çeşitli binalar Orta Hitit dönemine tarihlendirilmiştir [80].

Hamur No	2	3	4	5	6	7	8
A 1993/6 binası			A12ab A22ec A22ab	A11da A21ab A12eb A12bb	A11db/3 A12ab A12bb	A12bb	
B 1996/8 binası			A12bb	A21ab A11ab A12eb/4	A12aa A11bb/2 A12eb	A11ab	
C 2000/4 Binası				A11ab A11eb	A12cb A11bb A11aa	A12cb A11eb	
D 2001/2 Binası			A11aa	A11ab A11eb	A11ab A11fa A11bb	A22cc A11ea A23cb A23fb	A11aa
E Binası					A12ab A11aa/3 A11db	A23cb A23fb	
İşlikler						A22ab A12ab A12bb	
T.A.			A21ab				

Tablo 3 Ortaköy'de Tepeler Arası Mevkiinde Bulunan Minyatür ve Model Kaplar

Tepeler Arası mevkiinde saray olduğu düşünülen A binasında, ticari kamu yapısı olduğu düşünülen B binasında[81], tapınak olduğu düşünülen D ile C binalarında[82] çok sayıda minyatür ve model minyatür tabak açığa çıkarılmıştır. Buna ek olarak ticari

[78] Özgüç 1982:1-17;Özgüç 1980:36-37; Emre 1979:2

[79] Ortaköy Hitit şehri, 80'li yılların ortalarında başlayan Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izni ile yürütülen yüzey araştırmaları kapsamında Aygül Süel ve Mustafa Süel tarafından keşfedilmiştir.1990-2020 yılları arasında Aygül Süel başkanlığında yapılan kazı çalışmaları 2021 yılından beri Öner İpek yönetiminde devam etmektedir.

[80] Süel&Süel 1996:263-282

[81] Süel&Süel 2000:321-326.

[82] Süel, 2005: 687-700 Süel 2008:457-474 Süel&Süel 2006:1,8 Süel&Süel 2008:99/106

kamu yapısı olduğu düşünülen B binası[83], E binası ile İşlik alanında bu mevkideki diğer yapılara göre daha az sayıda minyatür tabak bulunmuştur (Tab. 3).

Ortaköy'de en fazla sayıda minyatür tabak ve çanak Ağılönü mevkiinde taş döşeli alanın güneyindeki duvara yapışık biçimde ve duvarın dibinde normal boyutlu tabaklar ile aynı bağlamda ortaya çıkarılmıştır. Burada kurban çukurları olduğu düşünülen C, D, J, K ve İ alanlarındaki çukurların çevresinde ve içinde çok sayıda minyatür tabak ve testi[84], sunaklı bina 3-4 ile küvetli bina 7 ve işlik alanı bulunan bina 1-2 de minyatür ve model tabak ve çanaklar bulunmuştur[85] (Tab. 4).

Hamur No	2	3	4	5	6	7	8
Bina 1-2			A21aa/2	A11aa/3		A11aa	
Bina 3-4				A11ab A11ba A21aa	A11aa		
Bina 7					A11aa/3 A11ab A11ba		
Orta açmalar			A12ab A12aa A11aa		A11aa/2 A12ab A21ba	A11aa	
T.D. G D.S.	A11ba/2	A11aa/5 A11ba/3	A11aa/15 A11ba/5	A11aa/17 A11ea A11ba/2	A11aa/20 A11ba/6	A11aa/5	
BFÇ		A11aa	A11aa/7	A11aa/7 A11ba	A11aa/7 A11ba	A11aa/6	A11aa
C alanı						A11aa/2	
D alanı					A11aa/4	A11aa	
J alanı			A11aa/11 A12ea A12aa	A11aa	A11aa/2	A11aa/3	
K alanı			A11aa/7 A12eb A11ba	A11aa A12ea A13aa	A11aa	A12ba	
İ alanı		A22bb	A11aa/3 A11ba A23ba	A11aa/2	A11aa/3		
A Y açması			A11aa/2 A12aa				

Tablo 4 Ortaköy'de Ağılönü Mevkiinde Bulunan Minyatür ve Model Kaplar

[83] Süel&Süel 1998:321-326, Süel&Süel 2001:413,418
[84] M. Süel 2014: 943-955.
[85] Süel&Süel 2003: 230

2.1.8. Oymaağaç

Oymaağaç Samsun ili Vezirköprü ilçe merkezinin 7 km kuzey batısında bulunmaktadır[86]. Kazı çalışmaları ile VI. tabaka Kalkolitik Çağa, V. tabaka ETÇ'na, VI. tabaka Orta ve Geç Tunç çağlarına, III. tabaka Erken Orta ve Geç Demir çağlarına ve II tabaka Roma dönemine tarihlenmiş ve 1. Tabaka yüzey toprağı olmak üzere toplam 6 kültür tabakası tepit edilmiştir.

En geç tabakası İmparatorluğun bilinen son kralı II. *Šuppiluliuma* dönemine tarihlendiği düşünülen tapınağın, avlusunda yer alan 3 ayrı tabakada çok sayıda minyatür çanak ortaya çıkarılmıştır. Tapınağın güney köşesinde bulunan büyük bir taş çevresinde minyatür çanakların yoğunlaştığı tespit edilmiştir[87].

2.2. SAKARYA HAVZASI

Sakarya Havzası, Kızılırmak Kavsinin batısında Haymana Yaylası, Emir Dağlarının kuzeyinde Yukarı Sakarya Ovaları, Yazılıkaya Yaylası, İnönü Yaylası, Sündiken Dağları İle Murdurum Ovasını kapsayan bölgedir. Sakarya Havzasında Hitit Minyatür Kapları Şarhöyük ile Dede Mezarı'nda tespit edilmiştir (Tab. 5).

Yeri	Konumu	Tabaka/Dönem					
		1800	1650	1500	1450	1350	1200
Şarhöyük	İşlik taban altı	IV	V				
Dede Mezarı	Mezar	DM05-C1	DM05-a1	-		-	

Tablo 5 Minyatür Kapların Sakarya Havzası'ndaki Buluntu Yerleri ve Bağlamları

2.2.1. Şarhöyük

Eskişehir kent merkezinde bulunun Şarhöyük şehrin merkezinden geçen Sakarya nehrinin 2,8 km kuzeyinde konumlanmıştır[88]. Kazılarda tespit edilen yedi tabaka şu

[86] Oyamaağaç ilk olarak U. Bahadır Alkım Başkanlığında 1972-73 yılları arasında Vezirköprü bölgesinde yapılan yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir. Kazı ve yüzey araştırmaları 2005 yılından beri Rainer Maria Czichon ve Jörg Klinger Başkanlığında sürdürülmektedir.

[87] Czichon 2013: 301

[88] Şarhöyük kazıları 1989 yılında Muhibbe Darga Başkanlığında başlatılmış, 2005 yılında kazı başkanlığını Taciser Tüfekçi Sivas devralmış 2012 yılına kadar sürdürmüştür. Kazı çalışmaları 2015

şekilde tarihlendirilmiştir[89]: I. tabaka Bizans, II. tabaka Roma, III. tabaka Hellenistik dönem, IV. tabaka DÇ, V. tabaka GTÇ, VI. tabaka OTÇ ve VII. tabaka ETÇ (Tablo 2).

Höyükte V. tabakanın 3. yapı evresinde tespit edilen bir işliğin zemini altında iki model minyatür testi bulunmuştur[90].

2.2.2 Dede Mezarı

Dede Mezarı Afyonkarahisar ili Bayat ilçesi Yukarı Çay belen köyü'nün 400 m batısında bulunan Köy Kalesi yerleşiminin 400 m güney batısında Havuz başı deresine yaslı sırtın tepesinde konumlanmıştır[91]. Radyokarbon analizlerine göre mezarlık OTÇ'dan Eski Hitit Krallık çağının ortalarına kadar kullanılmıştır. En eski mezar olan DM05 B1, MÖ 1950-1880 yıllarına tarihlenirken en geç mezar olan DM05 A1 de MÖ 1620-1520 yıllarına, DM05 C1 de MÖ 1880-1750 yıllarına tarihlenmiştir[92].

Eski Hitit Krallık dönemine tarihlendirilen DM05 A1 kodlu sanduka mezarın batı köşesinde bir halka dipli minyatür çanak ile bir emzikli tek dikey kulplu çömlekcik açığa çıkmıştır.

2.3. TEKE YARIMADASI

Teke yarımadası, Anadolu'nun güneybatı köşesinde batıda Güre Dağları, güneyde Ak Dağlar, doğuda Beydağları ile kuzeyde Tefenni ovasını kapsayan, Akdeniz ve Ege denizine kıyısı olan yarımadadır. Bölgende Hitit minyatür kaplarının tespit edildiği tek yerleşim Tlos antik kentidir.

yılından beri Eskişehir Eti Arkeoloji Müzesi bünyesinde Mahmut Bilge Baştürk yönetiminde yürütülmektedir.

[89] Baştürk 2018a: 42-49

[90] Baştürk 2018:137 Fig. 20

[91] 2005 yılında Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi müdürlüğü tarafından kazılmıştır

[92] Üyülmez, Koçak, İlaslı ve diğerleri:811-842

Tlos antik kenti Muğla ili Seydikemer ilçesinin yaklaşık 15 km güneydoğusundaki Yakaköy mahallesinde yer almaktadır[93]. Tlos kent isminin Likçe bir ifade olan Tlawa kelimesinden türetildiği, Tlawa isminin de MÖ 15. yy'a tarihlenen Hitit metinlerinde geçen Lukka toprakları içindeki Dalawa kenti ile özdeş olduğu öne sürülmektedir[94].

Kentte bulunan Hitit dönemine ait tunç baltalar, hançer ve ok uçları Hitit işgalini doğrular nitelikte olmakla birlikte Stadyum alanında 2012-2016 yıllarında yapılan kazılarda ortaya çıkarılan GTÇ'na tarihlenen Hitit seramikleri ve bir minyatür kâse, bunun ötesinde kültürel etkiye de işaret etmektedir.

2.4. SEYHAN VE CEYHAN HAVZALARI

Seyhan ve Ceyhan Havzaları güneyde Orta Torosların doğusu ile Nur Dağlarının kuzey batısında kalan Çukurova, kuzeyde Develi Yaylası, Uzun yaylaya kadar uzanan Tahtalı Dağları, Binboğa dağları ile Elbistan Ovasını kapsayan bölgedir. Bölgede Frakdin, Kinet, Tarsus ve Tatarlı Höyük olmak Üzere dört yerleşimde Hitit Minyatür Kapları tespit edilmiştir (Tab. 6).

Yeri	Tabaka/ Dönem					
	1800	1650	1500	1450	1350	1200
Frakdin	-		-	3a		3b
Kinet	V		IV-15	IV-14		IV-13
Tarsus	OTÇ		GTÇ I	GTÇ IIa		GTÇ IIb
Tatarlı				GTÇ II		

Tablo 6 Minyatür Kapların Seyhan Havzası'nda Buluntu Yeri ve Bağlamları

2.4.1. Frakdin höyük

Fraktin höyük Kayseri ili Develi ilçesi Gümüş ören mahallesinin 2 km kuzeyinde Fraktin kaya kabartmasının yakınlarında konumlanmıştır[95]. Höyükte 1. tabaka Roma,

[93] Neolitik dönemden itibaren iskân edilen ve MS. 17. yy.'da terk edilen kentteki ilk bilimsel araştırmalar 1994 yılında Kültür bakanlığı ve Akdeniz Üniversitesi iş birliğinde başlatılan yüzey araştırmalarıdır. Sistemli kazılar 2005 yılından beri Taner Korkut başkanlığında sürdürülmektedir.
[94] Sezgin 2017:41, Lev.48/381
[95] Höyükte Türk Tarih Kurumu desteği ile Tahsin Özgüç başkanlığında 1947-1954 yılları arasında kısa süreli kazılar yapılmıştır.

2. Tabaka Demir Çağı ve 3. Tabaka iki evreli Hitit İmparatorluk Dönemi olmak üzere 3 yapı katı tespit edilmiştir.

Kazılan alanın darlığı ve temellerin kesikliği sebebi ile mimari ögelerin planları net bir şekilde anlaşılamamış olsa da[96] iri blok taşlardan oluşan kiklopien tarzında inşa edilmiş duvarın temelinde bir grup minyatür testi ve çanak ortaya çıkarılmıştır.[97]

2.4.2. Kinet Höyük

Kinet höyük Hatay İli İskenderun İlçesi'nin 30 km kuzeyinde, Erzin (İssos) Ovasının güneyinde bulunan eski bir kıyı yerleşmesidir[98]. Kazılarda 20 yapı katından oluşan 6 tabaka tespit edilmiştir[99]. Höyükteki en eski yerleşim VI. tabakadaki ETÇ III evresine tarihlendirilirken 13-15. yapı katlarını kapsayan IV. tabaka GTÇ'na tarihlendirilmiştir.

Höyükte 14. yapı katında iki minyatür çanak bulunmuş olmakla birlikte, bağlamlarına ilişkin bilgi verilmemiştir[100].

2.4.3. Tarsus-Gözlükule

Mersin İli Tarsus İlçe merkezinde bulunan Tarsus-Gözlükule höyükte, Neolitik dönemden Erken İslami döneme kadar kesintisiz yerleşim katmanları açığa çıkmıştır[101]. Erken Hitit Krallık dönemi buluntuları GTÇ I yapı evrelerinde Hitit İmparatorluk dönemi buluntuları GTÇ II a-b yapı evrelerine verilmiştir. GTÇ II tabakasında Hitit tapınağı ortaya çıkarılmıştır[102].

[96] T. Özgüç 1948:260-266
[97] N. Özgüç 1955:295-300
[98] Marie Henritte Gates başkanlığında 1992 yılında başlatılan kazı çalışmaları halen devam etmektedir.
[99] Gates 2001:141,
[100] Gates 2001:139
[101] İlk kazılar Hetty Goldman Başkanlığında 1930-40 yılları arasında yapılmıştır. Yeni dönem kazıları 2007 yılından beri Boğaziçi Üniversitesi desteği ile Aslı Özyar yönetiminde devam etmektedir.
[102] Goldman 1938: 37

Hitit tapınağında model minyatür testiler ve minyatür çanaklar, kol biçimli kaplarla aynı bağlamda açığa çıkarılmıştır[103].

2.4.4. Tatarlı Höyük

Adana İli Ceyhan İlçesine bağlı Tatarlı köyünde bulunan Höyük Ceyhan nehrinin 10 km güneyinde konumlanmıştır[104].

Erken Tunç Çağından itibaren yerleşim gördüğü tespit edilen höyükte[105] Geç Tunç Çağı II. evresine tarihlenen ve tapınak olduğu düşünülen A binasının temelleri çevresinde minyatür çanaklar ve model minyatür testiler bulunmuştur[106].

2.5. KUZEY LEVANT

Kuzey Levant Nur Dağlarının güney güneydoğu yamaçlarından, Anti-Lübnan Dağlarına kadar uzanan ve El Nusayriah dağları ile Aruç Ovasını kapsayan bölgedir. Bölgede Nur dağlarının güneyinde, Amik Ovasında yer alan Tell Aççana ile El Nusayriah dağlarının batısında, kıyıya kurulmuş Ras Shamra/Ugarit yerleşimlerinde Hitit Minyatür Kapları tespit edilmiştir (Tab. 7).

<table>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Yeri</td><td colspan="6">Tabaka/ Dönem</td></tr>
<tr><td>1800</td><td>1650</td><td>1500</td><td>1450</td><td>1350</td><td>1200</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Tell Aççana</td><td>İštar Tapınağı</td><td rowspan="4">VII</td><td rowspan="4">VI-V</td><td rowspan="4">IV</td><td rowspan="4">III</td><td rowspan="4">II-I</td></tr>
<tr><td>İdari Bina</td></tr>
<tr><td>Mesken işlik</td></tr>
<tr><td>Konut</td></tr>
<tr><td>Ugarit</td><td>Tapınak</td><td>EU II</td><td colspan="2">EUIII</td><td>GU I</td><td>GU II</td><td>GU III</td></tr>
</table>

Tablo 7 Minyatür Kapların Kuzey Levant'taki Buluntu Yeri ve Bağlamları

[103] Korbel 1987: Taf.39 Akar 2017:7

[104] Tatarlı Höyüğe ilişkin ilk veriler Veronica Seton- Williams başkanlığındaki Kilikya Yüzey araştırmalarından edinilmiştir İlk kazılar Ahmet Ünal başkanlığında 2005 yılında başlamış günümüzde Doç Dr. Serdar Girginer başkanlığında devam etmektedir.

[105] Girginer, Oyman Girginer, Akıl 2009:455

[106] Girginer, Oyman Girginer 2021

2.5.1. Tell Aççana (Alalakh)

Tell Aççana Hatay ili Reyhanlı ilçesinde Asi nehrinin batısında, Amik vadisinin güney ucunda konumlanmıştır[107]. Höyüğün Va-b ve IVa-b yapı katlarında (MÖ 1490-1353) Mitanni idaresindeki krallık, III. tabakada I. *Šuppiluliuma* tarafından Hitit İmparatorluğuna bağlanan yerleşime aittir. IIa-b ve Ia-b yapı katlarında Hitit hâkimiyeti ve kültürel etkileşimi devam etmiştir[108].

Höyük'te III. yapı katındaki *İštar* tapınağında, saray, konutlar ile konut-işlik alanlarında[109] ve *İštar* tapınağının yakınlarında kil ile sıvanmış bir kanalda[110] minyatür ve model minyatür çanak ve tabaklar ortaya çıkarılmıştır. Aççana Höyük'te II. ve I. tabakalarda açığa çıkarılan büyük taş temelli yapıların temellerinde de model minyatür kaplar bulunmuştur[111]

2.5.2. Ras Shamra (Ugarit)

Ras Shamra Lazkiye'nin 11 km kuzeyinde El Nusayriah dağlarının batısında Akdeniz'in kıyısında liman kenti olarak konumlanmıştır[112]. Yerleşimdeki en eski buluntular Neolitik döneme tarihlendirilmektedir. Erken Ugarit I. evresi MÖ 2100-1900'a, Erken Ugarit II. evresi MÖ 1900-1750'e, Erken Ugarit III. evresi MÖ 1750-1600'e ve Geç Ugarit I. evresi MÖ 1600-1450'e, Geç Ugarit II. evresi MÖ 1450-1365'e, Geç Ugarit III. evresi MÖ 1365-1200'e tarihlendirilmiştir[113].

Geç Ugarit II evresinde, tapınak olduğu düşünülen iki katlı yapının ikinci kata çıkan merdiveninin bulunduğu odanın batı duvarı boyunca ve merdivenin eşiğinde ve odanın batı duvarı boyunca çok sayıda kullanılmış kandil ile iki kulplu minyatür

[107] Höyükteki ilk bilimsel araştırmalar Sir C. Leonard Woolley yönetiminde 1936-1939 ve 1946-1949 yılları arasında yapılmıştır. 2001 yılında K. Aslıhan Yener başkanlığında yeniden başlatılan kazı çalışmaları halen devam etmektedir.
[108] Sumaka'i Fink 2010:2
[109] Furlan 2019:63
[110] Akar 2017:11, Yener 2020:133,134
[111] Yener, Akar 2013: 267
[112] İlk kazılar Claude Schaeffer başkanlığında 1929-1939 yılları arasında yapılmış II. Dünya Savaşı nedeni ile bırakılan çalışma 1948 yılında yeniden başlamıştır 1972 yılında H. Contenson başkanlığında yürütülen kazı çalışmaları 1975'ten sonra Marguerite yönetimine geçmiş halen devam etmektedir.
[113] Schaeffer 1949: 7

testi/çömlek bulunmuştur[114]. Geç Ugarit I-III evrelerinde minyatür ve model minyatür tabak ve çanaklar da açığa çıkarılmıştır[115].

2.6.YUKARI – ORTA FIRAT HAVZASI

Yukarı Fırat Havzası, Güneydoğu Toros Dağlarının kuzeyi ve Yama Dağı'nın doğusu ile Mercan, Otlukbeli, Karagöl, Körboğa Dağlarını kapsayan engebeli bölgedir. Orta Fırat Havzası, Fırat Nehrinin Güneydoğu Toros Dağlarının güneyinde kalan kısmının Habur çayına kadarki havzasını kapsayan bölgedir. Yukarı ve Orta Fırat Havzalarında Arslantepe Malatya, İmikuşağı, Korucutepe, Norşuntepe ve Emar olmak üzere üç yerleşimde Hitit minyatür kapları tespit edilmiştir. Bu yerleşimlerden İmikuşağı Karakaya barajı Korucutepe ve Norşuntepe Keban Barajı suları altında kalmıştır (Tab. 9).

Yeri	Tabaka/ Dönem					
	1800	1650	1500	1450	1350	1200
Arslantepe-Malatya		Vd		IVa		IVb- III
İmikuşağı		10.		9.- 8.		7.
Korucutepe		Hitit 1		Hitit 2-3		Hitit 4
Norşuntepe	4-5	3				
Oylum		Vb		Va		IVc1
Emar	x					

Tablo 8 Minyatür Kapların Yukarı ve Orta Fırat Havzası'ndaki Buluntu Yeri ve Bağlamları

2.6.1. Arslantepe Malatya

Arslantepe Malatya ili Ordüzü beldesi Bahçebaşı köyünde bulunmaktadır[116]. Höyükte sekiz tabaka tespit edilmiştir; VIII-VII ve VIA tabakaları GKÇ'a, VIB-VID

[114] Schaeffer 1939:124, Schaeffer 1949: Fig. 106a
[115] Schaeffer 1949: Fig. 110, 116
[116] İlk kazılar Louis Delaporte tarafından başlatılmış, 1932-39 yılları arasında yürütülmüştür. Höyüğün tüm tabakalarını tespit etmek amacıyla yapılan ikinci dönem kazıları 1947-48 yılları arasında Claude Schaeffer yönetiminde yapılmıştır. Düzenli kazılara 1961 yılında Roma La Sapienza Üniversitesi iş birliği ile A. Palmieri yönetiminde başlanmıştır. Palmieri'nin ölümünden sonra Marcella Frangipane yönetimine geçen kazılar halen devam etmektedir.

tabakaları ETÇ'na, VA tabakası OTÇ'na, VB ve IV tabakaları GTÇ'na, II-III tabakalar EDÇ'na ve I. tabaka Bizans dönemine tarihlendirilmiştir[117].

Kalın duvarlı bir yapının bulunduğu B2 alanının IVa, IVb-c ile III-II. tabakalarında minyatür ve model minyatür çanak ve tabaklar ortaya çıkarılmıştır[118].

2.6.2. İmikuşağı

İmikuşağı höyük Tohma çayının Fırat'a döküldüğü bölgenin karşısında konumlanmış, Elazığ ili Baskil ilçesi İmikuşağı köyünün kuzeybatısındadır[119]. Höyükte tespit edilen 6c-a yapı katları E/ODÇ'na, 7-9 yapı katıları GTÇ II'e, 10-11 yapı katları GTÇ I'e, 12-13. yapı katları OTÇ II'e ve 14. yapı katı OTÇ I'e tarihlendirilmiştir[120].

Orta Hitit ve İmparatorluk Dönemleri'ne tarihlenen minyatür tabak çanak ve testiler yayınlanmıştır[121] ancak yayınlarda bunların bağlamlarına ilişkin bilgiler eksiktir.

2.6.3. Korucutepe

Korucutepe Elazığ'ın 30 km doğusunda, Altınova'da Aşağı İçme Köyü yakınlarındaki höyüktür[122]. Günümüzde Keban Baraj gölü suları altında kalan höyükte yapılan kazı çalışmaları ile Erken Kalkolitik Dönem'den Selçuklu dönemine kadar kesintisiz yerleşim görmüş 12 tabaka tespit edilmiş, G tabakası OTÇ I'e, H tabakası OTÇ II'e, I tabakası GTÇ I'e ve J tabakası GTÇ II'e tarihlendirilmiştir.

Birinci dönem kazılarında önerilen I tabakası ikinci dönem kazılarında Hitit 1 ve Hitit 2 olmak üzere iki evreli Erken Hitit Krallıkları Dönemi, J tabakası da Hitit 3 ve

[117] Manuelli 2013:9.
[118] Pecorella 1975:23,24 Fig. 7, 8, 20
[119] Höyükte Karakaya barajı kurtarma kazıları kapsamında 1981-86 yılları arasında Veli Sevin başkanlığında kurtarma kazıları yapılmıştır.
[120] Sevin 1995:7 vd
[121] Umurtak 1988:83
[122] Korucutepe 1967 yılında Keban Baraj sahası yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiş 1968-1971 yılları arasında Maurits van Loon ve Hans Güterbock yönetiminde kazılmıştır. Höyükte 1973-1975 yılları arasında yapılan kazıları Hayri Ertem yürütmüştür.

4 olmak üzere iki evreli Hitit İmparatorluk Dönemi şeklinde isimlendirilmiştir[123]. Hitit dönemine tarihlenen 2-4. tabakalarda minyatür çanaklar, model minyatür kadehler ve bir çanak yayınlanmış[124], ancak bağlamları belirtilmemiştir.

2.6.4. Norşuntepe

Norşuntepe Elazığ il merkezine bağlı Alişam köyünün 3 km güneyindedir[125]. Kazılar ile 40 yapı evresini içeren 10 tabaka tespit edilmiştir. 1-2. yapı katı EDÇ'na, 3. yapı katları GTÇ'na, 4-5 yapı katları OTÇ'na, 6-30 döneme tarihlendirilmiştir[126].

Norşuntepe'de 4 odası acıka çıkarılmış büyük taş temelli bir binanın temel seviyesinde ve fırınlı bir mekânda minyatür tabaklar tespit edilmiştir. Ev olduğu düşünülen sekili bir yapıda bir minyatür testi ortaya çıkarılmıştır[127].

2.6.5. Tel Meskene/Emar

Emar Suriye'nin Halep şehrine bağlı Tel Meskene'de bulunan bir yerleşimdir. Orta Fırat havzasında Fırat Nehrinin batı kıyısında konumlanmıştır[128]. Kazı çalışmaları yerleşimin MÖ 3. binin ortalarından İslami döneme kadar kullanıldığını göstermiştir[129].

Emar'da tapınaklarda ve evlerde çok sayıda minyatür testi ve çömlekler ile tapınaklarda çok seyrek minyatür tabak tespit edilmiştir[130].

---

[123] Korucutepe II 1973-75 Dönemi Kazılarında Bulunmuş Olan Hitit Çağı Çanak Çömleği kitabında. Gülsün Umurtak ilk ve ikinci dönem kazılarında önerilen tabakalaşma durumlarını yeniden ele almıştır.
[124] Umurtak 1996:47,48
[125] Keban Barajı Projesi kapsamında 1968-74 yılları arasında yapılan kurtarma kazılarını, Alman Arkeoloji Enstitüsü adına Harald Hauptmann yönetmiştir.
[126] Hauptmann 1971:76 Schmidt 1996:8, Tab. 5
[127] Korbel 1985: 16,32,33,36,37 taf.138-222 Kat.5819, 4981,5812[t]
[128] Emar'daki ilk kazılar Jean-Claude Margueron başkanlığında 1972-76 yıllarında Fransız ekip tarafından kapılmış, sonrasında Suriye-Alman işbirliğinde Uwe Finkbeiner yönetiminde 1996-2002 yıllarında yeni kazılar yapılmıştır
[129] Sakal 2016:300-303, Sakal 2018:63
[130] Caubet 2014:74; Sakal 2018:71

2.6.6. Oylum Höyük

Oylum Höyük Kilis ilinin 7 km doğusunda Oylum ilçesinin yakınlarında Fırat vadisi ile Amik Ovası arasında kalan Kilis Ovasında konumlanmıştır[131]. Kazılar ile yerleşimin Kalkolitik Dönem'den Demir çağının sonlarına kadar iskân edildiği anlaşılmıştır. Oylum Höyük Vb tabakası GTÇ I'e Va tabakası GTÇ II'e IVc1 yapı evresi ise GTÇ-EDÇ geçiş dönemine tarihlenmektedir.

GTÇ II dönemine tarihlenen Hitit mimari özellikleri gösteren büyük taş temelli yapının temelleri altında iki minyatür kap[132], Geç Tunç Çağı Erken Demir Çağı geçiş dönemine tarihlenen yapının temel çukurunda da bir adet minyatür kap[133] bulunmuştur.

[131] İlk bilimsel araştırmalar Engin Özgen yönetiminde 1985 yılında başlamış, günümüzde Atilla Engin yönetiminde devam etmektedir.
[132] Engin 2016: 191,
[133] Engin 2022:176

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TİPOLOJİ

Hitit yerleşimlerinde az sayıda ortaya çıkarılan ve genel seramik repertuarlarında küçük bir yer kaplayan minimal boyutlardaki seramik kaplar tipolojilerde farklı başlıklar altında dizilmiştir[134]. Bu çalışmada Model Minyatür Kaplar ve Minyatür kaplar olmak üzere iki ana grup altında kendi içinde Açık ve Kapalı biçimler olarak dizilmişlerdir.

Model minyatür ve minyatür kap tipleri normal boyutlu kapların sınıflandırıldığı gibi açık biçimler ve kapalı biçimler olmak üzere iki ana grupta incelenmiştir[135]. Tipoloji oluşturulurken tüm biçimsel özellikleri bir arada görebilmek ve anlaşılır bir dizilim yapmak amacı ile tip isimleri için harf ve sayılardan oluşan kodlar kullanılmıştır[136]. Her hanesi farklı bir biçimsel özelliği ifade eden bu kodların ilk hanesi ana grupları gösterir ve açık biçimler için A harfi, kapalı biçimler için K harfi kullanılmıştır (**Örneğin:** A11aa). Son hanesi ise bezeme biçimlerini gösterir, bu hanede iki bezemeyi ifade eden semboller kullanılmıştır. İkinci ve üçüncü hanelerde kapların gövde özelliklerini ifade eden sayılar, dördüncü ve beşinci hanelerde ise kapların ağız ve dip biçimlerini ifade eden harfler kullanılmıştır.

Birinci hane: İki farklı ana biçimi ifade etmektedir[137].

A: Açık biçimler dışa doğru açılan kenarlı ağız çapı gövde çapından geniş olan yayvan biçimleri ifade eder.

---

[134] Fischer,1963 Koşay- Akok 1966: 97 Müller Karpe 1988:123-124 Mielke 2006: 124 Umurtak 1988:83, Neve 1992:2, Fischer 1963: 69, 74
[135] Ökse 2012:87
[136] **Örneğin:** A11aa/ A_1_1_a_a
[137] Aktaran Ökse 2012:88; Hachmann 1969: 125 v.d.; Kühne 1972: 17 v.d.; Karstens 1987: 106 v.d.

K: Gövdenin ağız kenarına doğru daralarak biçimlendirildiği ağız çapı, gövde çapı ve yüksekliğin yarısından az veya eşit olan dar ağızlı derin biçimleri ifade eder.

Geniş ağızlı, açık biçimli minyatür kaplar ağız çapı ve kap derinliği orantısına göre sığ tabaklar, çukur tabaklar ve kâseler/kadehler olmak üzere üç ana gruba ayrılmaktadır[138]. Çalışma kapsamında açık biçimli minyatür kaplar gövde ağız ve dip biçimlerine göre dizilmiştir. Açık biçimler için kullanılan kodların ikinci hanesi derinlik ağız çapı oranını, üçüncü hane gövde biçimini, dördüncü hane ağız biçimini ve beşinci hane dip biçimini ifade etmektedir.

Tip: Ana biçim _derinlik/ağız çapı_ gövde biçimi_ ağız biçimi_ dip biçimi _____bezeme

Birinci hane_____İkinci hane_____Üçüncü hane_____Dördüncü hane___Beşinci hane__Altıncı hane

İkinci hane: Açık biçimleri ağız çapı ve yükseklik oranları ile ağız duruş açılarına göre sınıflayan üç farklı oran ölçütünü ifade eden numaralar kullanılmıştır.

1:Yüksekliği ağız çağının altıda birine eşit veya büyük sığ biçimleri ifade eder.

2:Yüksekliği/derinliği ağız çağının üçte biri ile dörtten biri arasında olan çukur biçimleri ifade eder.

3:Yüksekliği/derinliği ağız çapına eşit veya yarısı kadar olan derin biçimleri ifade eder.

[138] Açık biçimli kaplar genişlik ve yükseklik orantısına göre alt gruplara ayrılırlar ancak MÖ 2. Bine tarihlenen açık biçimli minyatür kapların cidar kalınlıkları orantısız biçimde kalın olanlar için yüksekliği yerine derinlik ölçüt alınmıştır.

Ağız Duruş Açıları	1	2	3
	<40º	40º-80º	80º-100º
			

Üçüncü hane: Açık biçimleri gövde yapısına göre sınıflayan üç gövde tipini ifade eden numaralar kullanılmıştır.

1: Dış bükey gövde biçimi

2: Düz gövde biçimi

3: Omurgalı gövde biçimi

Dördüncü hane: Açık biçimleri ağız şekillerine göre sınıflayan beş farklı ağız şeklini ifade eden küçük harfler kullanılmıştır

a:Basit yuvarlatılmış ağız kenarı

b:İnceltilmiş ağız kenarı

c:Dışa çekik ağız kenarı

d:Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarı

e:Düz kesilmiş ağız kenarı

f: İçe kalınlaştırılmış ağız kenarı

Beşinci hane: Açık biçimleri dip biçimlerine göre sınıflayan altı farklı dip biçimini ifade eden küçük harfler kullanılmıştır.

a: Yuvarlak dip

b:Düz dip

c:Halka dip

d:Alçak kaide

e:Yüksek kaide

f: Düğme dip

Altıncı hane: İki bezeme biçimini ifade eden semboller kullanılmıştır Bezemesiz kaplarda bu hane yoktur.

*** :** Oluk

′ : kabartma

Gövdenin ağız kenarına doğru daralarak biçimlendirildiği dar ağızlı derin minyatür kaplar kapalı biçimler başlığı altında dizilmiştir[139]. Kapalı biçimler genişlik, yükseklik ve ağız çapı, gövde çapı oranlarına göre minyatür şişeler ve minyatür çömlekler olmak üzere iki ana grupta incelenmiştir. Tip kodlarının ikinci hanesi gövde biçimini, üçüncü hanesi. Boyun biçimini, dördüncü hanesi ağız biçimini ve beşinci hanesi dip biçimini ifade etmektedir.

[139] Ökse 2015:104 şekil 8.6: Ana Kap Tipleri. Oranlar minyatür kaplara uyarlanmıştır.

Tip: Ana biçim _gövde biçimi__ boyun biçimi__ ağız biçimi__ dip biçimi__bezeme

Birinci hane___İkinci hane____Üçüncü hane__Dördüncü hane__Beşinci hane_Altıncı hane

İkinci hane: Kapalı biçimleri gövde yapısına göre sınıflayan üç gövde tipini ifade eden numaralar kullanılmıştır

1: Konik gövde

2: Derin gövde biçimi

3: Küresel gövde biçimi.

Gövde Çapı Yükseklik Oran Tablosu		
1	**2**	**3**
Gövde çapı < Yükseklik	Gövde çapı > $\frac{\text{Yükseklik}}{2}$	Gövde çapı= Yükseklik

Üçüncü hane: Kapalı biçimleri boyun yapısına göre sınıflayan dört tipi ifade eden numaralar kullanılmıştır.

1: Boyunsuz

2: Dikey

3: Hafif dışa eğik

4: Dışa eğik

Dördüncü hane: Kapalı biçimleri ağız şekillerine göre sınıflayan beş farklı ağız biçimini ifade eden harfler kullanılmıştır.

a: Basit yuvarlatılmış ağız kenarı

b: İnceltilmiş ağız kenarı

c: Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarı

d: İçe kalınlaştırılmış ağız kenarı

Beşinci hane: Kapalı biçimleri dip şekillerine göre sınıflaya dört farklı dip biçmini temsil eden harfler kullanılmıştır.

a: Yuvarlak dip

b: Sivri dip

c: Düğme dip

d: Halka dip

e: Düz dip

3.1. MODEL MİNYATÜR KAPLAR

Model minyatür kaplar açık ve kapalı biçimler olmak üzere iki ana grup altında dizilmişlerdir. Açık biçimler ağız duruş açısı, gövde, ağız ve dip biçimlerine göre tabaklar, çanaklar ve bardaklar olmak üzere 3 alt grupta toplam 12 tipe ayrılmışlardır. Kapalı biçimler model minyatür kaplar sadece testilerden oluşmaktadır. Bunlar boyun, gövde, ağız ve dip biçimlerine göre 10 tipe ayrılmışlardır.

	AÇIK BİÇİMLER			KAPALI BİÇİMLER			
Gövde	Ağız duruş açısı ve çap yükseklik oranı			Gövde ve boyun biçimi			
	1	2	3	11	21	23	24
1	aa ba ab	ba aa	aa be eb′	bb	aa	ac ab	aa′ db
2	ab ab*	cb ae				bb	ac
3			ab bb				ea

Tablo 9 Model Minyatür Kap Tipolojisi

3.1.1. Açık biçimler

3.1.1.1. Tabaklar

A11aa: Dış bükey gövdeli, dışa çok eğik duruşlu, ağız kenarı yuvarlatılmış, yuvarlak dipli. Ortaköy/Šapinuva'da bu tipte 207 adet kırık parça ve tüm minyatür tabak tespit edilmiştir (Lev. 1/a, h, i, k, m, n, o, ö, r, s, t, 2/b, e, l, s, 3/d, e, f, o, ö, p, r, s, t, u, 4/d, e, f, k, m, o, r,). Orta Hitit Dönemi'ne tarihlenen örnekleri Alaca Höyük'ün

III. tabakasında[140] Boğazköy yukarı şehrin 3-2. Yapı katlarında[141], Sarıkale'de[142], Kuşaklıda A Binasında[143] ve Yazılıkaya B odasında[144] bulunmuştur. Bu tipin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen birçok örneği de İmikuşağı 9.-8. yapı katlarında[145] Tatarlı höyükte tapınak olduğu düşünülen A yapısında[146] ve Çadır höyükte[147] tespit edilmiştir.

A11ba: Dış bükey gövdeli, dışa çok eğik duruşlu, ağız kenarı inceltilmiş, yuvarlak dipli. Ortaköy/Šapinuva'da bu tipte 18 adet kırık parça ve tüm model minyatür tabak tespit edilmiştir (Lev.1/b, g, j, p, u, 2/c, d, j, r, 3/c, h, m). Bu tipte iki model tabak Tatarlı höyükte tapınak olduğu düşünülen ve Hitit İmparatorluk dönemine tarihlendirilen A yapısında açığa çıkarılmıştır[148].

A11ab: Dış bükey gövdeli dışa çok eğik duruşlu, ağız kenarı yuvarlatılmış, düz dipli. Ortaköy/Šapinuva'da bu tipte 13 kırık parça ve tüm model minyatür tabak tespit edilmiştir (Lev. 3/i, 4/ö).

A12ab*: Düz gövdeli, oluk bezemeli, dışa çok eğik duruşlu, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, düz dipli. Ortaköy/Šapinuva'da bu tipte 1 tam model minyatür tabak tespit edilmiştir.(Lev.3/a)

A12ab: Düz gövdeli, oluk bezemeli, dışa çok eğik duruşlu, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, düz dipli. Ortaköy/Šapinuva'da bu tipte 28 tam ve 13 kırık parça model minyatür tabak tespit edilmiştir (Lev. 2/i, o, p, t, 3/b, j, g, 4/s, t). Bu tipte bir model tabak da Maşat höyükte Orta Hitit dönemine tarihlenen III: yapı katında[149] bulunmuştur.

[140] Koşay 1951:18 Lev.XLIV/4
[141] Parzinger-Sanz 1992:109, Lev. 55/15
[142] Schoop 2009:155 Fig.15
[143] Müller-Karpe 1996:74, Fig.7/9
[144] Hauptman, 1975: 194, Abb.120/15
[145] Umurtak 1988:92, Lev.70/2
[146] S. Girginer Ö. Oyman Girginer UHK XI. Tatarlı Höyükte Hitit İzleri
[147] Gorny 2004:18, Fig.7
[148] S. Girginer Ö. Oyman Girginer UHK XI. Tatarlı Höyükte Hitit İzleri
[149] Özgüç, 1982:24/2

A21aa: Dış bükey gövdeli, dışa eğik duruşlu, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, yuvarlak dipli. Ortaköy/Šapinuva'da bu tipte 5 tam model minyatür tabak tespit edilmiştir (Lev. 1/l). Buna ek olarak bu tipin sepetkulplu bir örneği de Boğazköy/Ḫattuša Büyükkale'nin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen IIIa yapı katında bulunmuştur[150]. Alaca Höyük'te Orta Hitit dönemine tarihlenen III. tabakadan da bir benzeri yayınlanmıştır[151].

A21ba: Dış bükey gövdeli, dışa eğik duruşlu, inceltilmiş ağız kenarlı, yuvarlak dipli. Ortaköy/Šapinuva'da bu tipte 1 tam ve 1 kırık parça minyatür tabak tespit edilmiştir (Lev 4/j).

A22ab: Düz gövdeli, dışa eğik duruşlu, basit ağız kenarlı, düz dipli. Ortaköy/Šapinuva'da bu tipte 1 tam ve 1 kırık parça model minyatür tabak tespit edilmiştir (Lev 2/k, p). Kuşaklı/Šariššа'da Akropolis'in batı yamacından[152] birkaç örneği bilinmektedir.

A22cb: Düz gövdeli, dışa eğik duruşlu, dışa çekik ağızlı, düz dipli. Ortaköy/Šapinuva'da bu tipte 1 tam model minyatür tabak tespit edilmiştir (Lev. 2/n).

3.1.1.2. Çanaklar

A31eb′: Dikey duruşlu, dış bükey gövdeli, düz ağız kenarlı, şerit kabartma bezemeli, düz dipli. Bu tipin Ras Shamra'nın Geç Ugarit II. tabakasından bir örneği bulunmuştur[153].

[150] Fischer 1963: 146, lev.120/1041
[151] Koşay-akok 1966:99
[152] Müller-Karpe 1996:75, fig.7/9
[153] Schaeffer 1949:126,fig.106A/E

A33ab: Dikey duruşlu, omurgalı gövdeli, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, düz dipli. Bu tipin Ras Shamra'daki tapınağın Geç Ugarit II. tabakasında tek örneği bilinmektedir[154].

3.1.1.3. Bardaklar

A31aa: Dikey duruşlu dış bükey gövdeli, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, kulplu, yuvarlak dipli. Bu tipte 3 model kap Malatya Arslantepe'nin Geç Hitit Krallıkları dönemine tarihlenen II tabakasında açığa çıkarılmıştır[155].

A22ae: Düz gövdeli, dışa eğik duruşlu, basit ağız kenarlı, yüksek kaideli. Alaca Höyük'ten Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen bu tip bir kadeh modeli bulunmuştur.[156].

A31be: Dikey duruşlu, dış bükey gövdeli, inceltilmiş ağız kenarlı, yüksek kaideli. Bu tipte bir minyatür kadeh Ras Shamra'nın Geç Ugarit II. tabakasında bulunmuştur[157].

A33bb: Dikey duruşlu, omurgalı gövdeli, inceltilmiş ağız kenarlı, kulplu, düz dipli. Bu tipte bir model kap Malatya Arslantepe'nin Geç Hitit Krallıkları dönemine tarihlenen II. tabakasında tespit edilmiştir[158].

3.1.2. Kapalı biçimler

K11ab: Konik gövdeli, boyunsuz, hafif dışa eğik ağız kenarlı, üst gövdeden alt gövdeye uzanan tek kulplu, sivri dipli minyatür testi. Bu tip model testiler Boğazköy/Ḫattuša Büyük kalenin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen IIIa yapı

[154] Schaeffer 1949:126,fig.110/19
[155] Pacorella 1975: 82 fig.1/3-4-5
[156] Koşay – Akok 1973: lev.79/17
[157] Schaeffer 1949:126,fig.110/29
[158] Pacorella 1975:82 fig.1/2

katında[159] ve Alaca Höyük'ün Orta Hitit dönemine tarihlenen 3. yapı katı ile Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen 2. yapı katında tespit edilmiştir[160].

K21aa: Derin gövdeli, boyunsuz, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, ağızdan gövdeye uzanan tek kulplu, yuvarlak dipli minyatür testi. Bu tipin yegâne örneği Orta Hitit dönemine tarihlenen Kuşaklı Akropolis'indeki A binasında açığa çıkarılmıştır[161].

K23ab: Derin gövdeli, hafif dışa eğik boyunlu, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, ağız kenarının hemen altından gövdeye uzanan tek kulplu, sivri dipli. Bu tipin Orta Hitit dönemine tarihlenen birkaç örneği de Boğazköy yukarı şehrin 3. yapı katında tespit edilmiştir[162] Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen örnekleri de Korucutepe'nin Hitit 4 yapı katında[163], Frakdin'in 3b yapı katında[164] ve Tell Açana'nın III. yapı katında[165] açığa çıkarılmıştır.

K23bb: Derin gövdeli, hafif dışa eğik boyunlu, inceltilmiş ağız kenarlı, kulpsuz, sivri dipli. Alaca Höyük'ün Orta Hitit dönemine tarihlenen 3. yapı katından bu tipte iki model testi bulunmuştur[166].

K23ac: Derin gövdeli, dışa hafif eğik boyunlu, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı düğme tipli. Bu tip bir model testi Norşuntepe'nin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen 3. tabakasında tespit edilmiş[167].

K24db: Derin gövdeli, dışa eğik boyunlu, içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı, boyundan gövdeye uzanan tek kulplu, sivri dipli minyatür testi. Bu tip iki model testi Şarhöyük'ün GTÇ II dönemine tarihlenen tabakasında bulunmuştur[168].

[159] Fischer 1963: 147, Lev.119/1052
[160] Koşay 1944: 34, Lev. LII/AI.a.126; 1951: 22, Lev. LXII/AI.c.339c
[161] Müller-Karpe 1996: 74, Fig. 7/14
[162] Müller-Karpe 1988: 49, Lev. 8/K12.2
[163] Umurtak 1996:62, Lev.26/4
[164] N. Özgüç 1955: 296, Res. 20
[165] Furlan, 2019: 61-68 Lev.14
[166] Koşay 1951: 22, Lev. LXII Al.c.339b
[167] Korbel 1985: Taf 138/5812
[168] Baştürk 2018: 159, Fig.20

K24ac: Derin gövdeli, dışa eğik boyunlu, basit ağız kenarlı, boyundan gövdeye uzanan tek kulplu, düğme dipli. Boğazköy/Ḫattuša büyük kalenin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen IIIa tabakasında[169] ve Tarsus Gözlükule höyüğün Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen GTÇ II a-b yapı katlarından birkaç örneği yayınlanmıştır[170]

K24aa: Derin gövdeli, dışa eğik boyunlu, kabartma bezemeli, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, yuvarlak dipli. Bu tipin Ras Shamra'daki tapınağın Geç Ugarit II. tabakasından bir örneği bilinmektedir[171].

K24ea: Derin gövdeli, dışa eğik duruşlu yonca ağızlı, yuvarlak dipli. Bu tipin Malatya Arslantepe'nin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen III. tabakasından bir örneği yayınlanmıştır[172].

3.2. MİNYATÜR KAPLAR

3.2.1. Açık biçimler

Açık biçimli minyatür kaplar tabaklar, çukur tabaklar, çanaklar ve bardaklar olmak üzere ana başlık altında değerlendirilmişlerdir (Res.). Ağız kenarının düz zemine yaptığı açı 40º'ye kadar olan ve yüksekliği ağız çapının altıda birine eşit sığ biçimler, tabaklar başlığı altında sınıflandırılmıştır. Tabaklar gövde biçimlerine göre A11, A12 ve A13 olmak üzere 3 ana tip altında ağız ve dip biçimlerindeki farklılıklara göre 6 alt tipe ayrılmışlardır.

Ağız kenarının düz zemine yaptığı açı 40º ile 80º arasında olan, yüksekliği ağız çapının dörtte biri ile üçte biri arasında olan dışa eğik kaplar çukur tabaklar başlığı altında sınıflandırılmıştır[173]. Çukur tabaklar gövde biçimlerindeki farklılıklara göre

[169] Fischer, 1963: 69, 147, Lev. 119/1066
[170] Goldman 1956: 215 Fig.387/1199
[171] Schaeffer 1939: 126,fig.113/d
[172] Pacorella 1975:96 Fig.8/3
[173] Ökse 2015:113

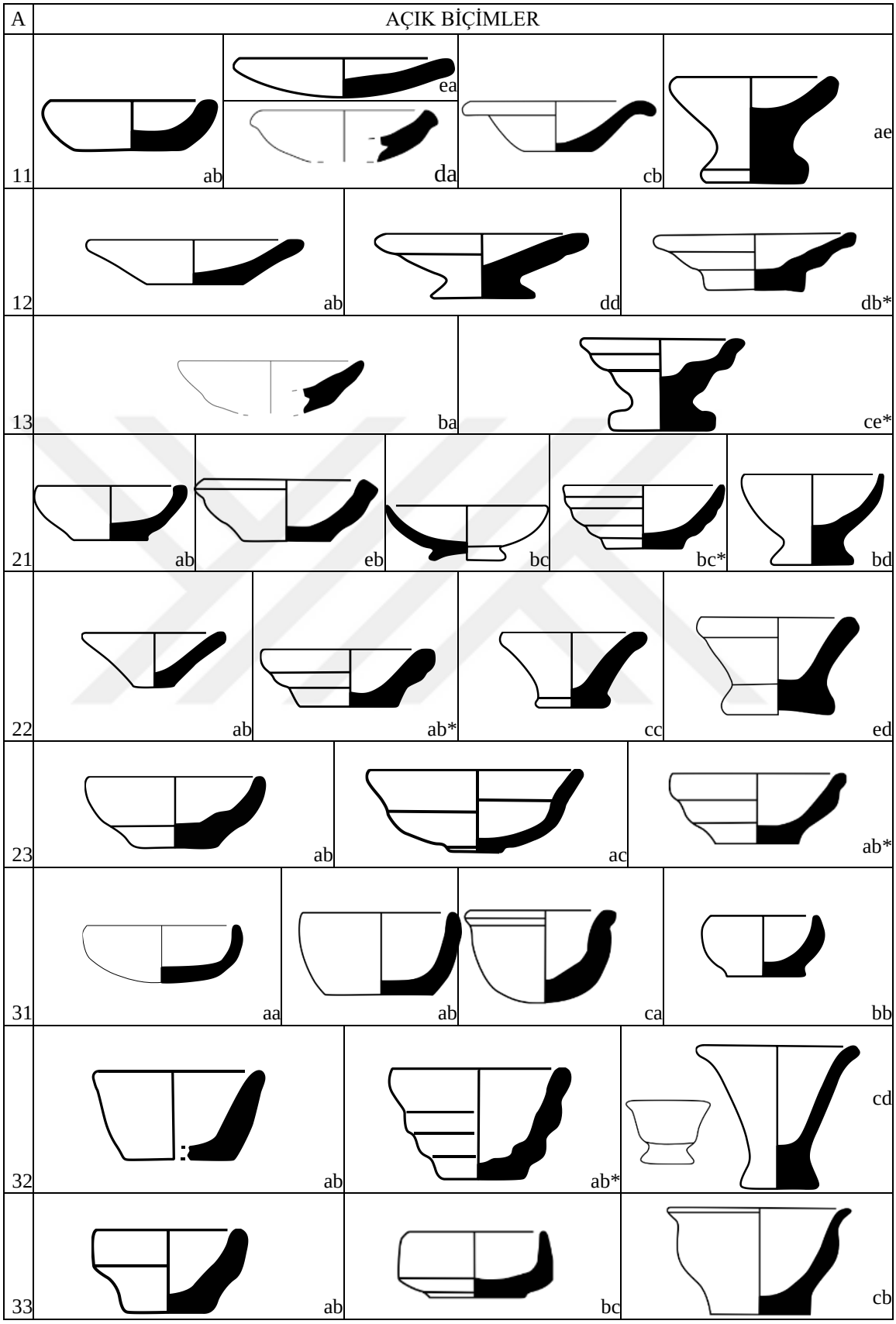
A21, A22 ve A23 olmak üzere 3 ana tip altında, ağız ve dip biçimlerindeki farklılıklara göre 11 alt tipte dizilmişlerdir.

Dik duruşlu ağız kenarının düz zemine yaptığı açı 80º ile 100º arasında olan yüksekliği ağız çapına eşit ya da yarısı kadar olan derin biçimler çanaklar başlığı altında sınıflandırılmıştır. Çanaklar gövde biçimlerindeki farklılıklara göre A31, A32 ve A33 olmak üzere 3 ana tip altında, ağız ve dip biçimlerindeki farklılıklara göre 9 alt tipte dizilmişlerdir.

Kadeh biçimli minyatür kaplar ise çap yükseklik oranlarına göre A1, A2 ve A3 olmak üzere üç ana tip altında, gövde ağız ve dip biçimlerine göre 6 alt tipte dizilmişlerdir.

Resim 2 Açık Biçimli Minyatür Kaplar (Boğazköy Müzesi)

Tablo 10 Açık Biçimli Minyatür Kap Tipolojisi

3.2.1.1. Tabaklar

A11ab: Dış bükey gövdeli dışa çok eğik duruşlu, ağız kenarı yuvarlatılmış, düz dipli. Bu tipte minyatür tabaklar Malatya-Arslantepe'de Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen III. tabakada[174], Korucutepe'de Erken Hitit Krallık dönemine tarihlenen Hitit II. tabakasından[175], Kinet höyüğün Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen 14. yapı evresinden[176] ve Tell Aççana Höyük'te Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen İštar tapınağında[177] açığa çıkarılmıştır.

A11da: Dışa eğik duruşlu, dış bükey gövdeli, düz kesilmiş ağız kenarı içe ve dışa hafif kalınlaştırılmış, yuvarlak dipli. Ortaköy/Šapinuva'da bu tipte 1 kırık parça ve 2 adet tüm minyatür tabak tespit edilmiştir (Lev.3/g).

A11ea: Dış bükey gövdeli dışa çok eğik duruşlu, düz ağız kenarlı, yuvarlak dipli. Bu tipte bir minyatür tabak Alaca Höyük'te Orta Hitit dönemine tarihlenen III. tabakada bulunmuştur[178].

A11cb: Düz gövdeli, dışa çok eğik duruşlu ağız kenarı dışa çekik yuvarlatılmış, düz dipli. Bu tipin yegâne örneği Boğazköy/Hattuša Aşağı Şehir'in Orta Hitit dönemine tarihlenen 2. yapı katında, tespit edilmiştir[179].

A12ab: Düz gövdeli, dışa çok eğik duruşlu, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, düz dipli. İlaveten İmikuşağı 8. yapı katından[180], Yazılıkaya B binasından[181], Kinet höyüğün Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen 14. yapı evresinden[182], Kuşaklı/Sarissa Akropolis'inin batı yamacından[183]Tell Aççana höyük İštar tapınağı ile mesken-işliğinden[184] Kayalıpınar/Samuha'da D binasından[185] ve Frakdin kaya

[174]Pecorella 1975:97 / Lev. 7/10, Manuelli 2013:168/169, tab.83/3
[175] Umurtak, 1996: Lev.9/6-4
[176] Gates, 2001:139, Fig.3/11
[177] Furlan, 2019: 61-68 Lev.14
[178] Koşay-Akok 1966:75
[179] Fischer, 1963:69, lev.119/1040
[180] Umurtak 1988: 92, Lev.70/2
[181] Bittel-Naumann-Otto 1941:175,Fig. 70/1
[182] Gates, 2001:139, Fig.3/11
[183] Mielke 2006:124, Taf. 80/11
[184] Furlan, 2019: 61-68 Lev. 6, 7, 8, 13
[185] Müller-Karpe& Müller-Karpe 2020:152, Abb.13/7.

kabartmasının karşısındaki höyükten[186] Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen, birkaç örneği bilinmektedir.

A12db*: Düz oluklu gövdeli, dışa çok eğik duruşlu, Dışa kalınlaştırılmış ağızlı düz dipli. Ortaköy/Šapinuva'da bu tipte 1 tam minyatür tabak tespit edilmiştir. Bununla birlikte bu tipin Tarsus Gözlükule höyüğün Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen STÇ IIa-b yapı katlarından[187] birkaç örneği bilinmektedir.

A12dd: Dışa çok eğik duruşlu, düz gövdeli, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı alçak kaideli. Bu tipin Ras Shamra'daki tapınağın Geç Ugarit II. tabakasından birkaç örneği bilinmektedir[188].

A13ba: Omurgalı gövdeli, dışa çok eğik duruşlu, inceltilmiş ağız kenarlı yuvarlak tipli. Ortaköy/Šapinuva'da bu tipte 1 tam minyatür tabak tespit edilmiştir (Lev. 3/n).

3.2.1.2. Çukur Tabaklar

A21ab: Dış bükey gövdeli dışa eğik duruşlu, ağız kenarı inceltilmiş, düz dipli. Ortaköy/Šapinuva'da bu tipte bir minyatür çukur tabak tespit edilmiştir(Lev. 4/u). Bu tipin Erken Hitit Krallık dönemine tarihlenen örnekleri Boğazköy/Hattuša Büyükkale'nin IVc tabakasında[189] bulunmuştur. Orta Hitit Dönemine tarihlenen örnekleri Kuşaklı/Šarišša'da Akropolis'in batı yamacında[190], Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen örnekleri de Yazılıkaya C odasında[191], Frakdin II. tabaka [192] ve Tell Aççana höyük kale yapısının II-III. yapı katlarında[193] açığa çıkarılmıştır.

[186] N. Özgüç 1955:296 Res.5-11
[187] Goldman, 1956:213, fig.325;384, no.1173
[188] Schaeffer 1939:126,fig.112/b
[189] Fischer, 1963:69, lev.119/1032
[190] Müller-Karpe 1996:74, fig.7/32
[191] Hauptman 1975: 199, Abb.120/4
[192] N. Özgüç 1955:296 Res.12-18
[193] Furlan, 2019: 61-68 Lev.28

A21bc: Dış bükey gövdeli dışa eğik duruşlu ağız kenarı inceltilmiş, halka dipli. Bu tipin İmikuşağı'nda Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen 8. yapı katından[194] ve Malatya-Arslantepe'de Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen III. yapı katından[195], Kuşaklı/Šarišša Akropolü A binası ile batı yamacından[196] ve Tarsus Gözlükule höyüğün Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen GTÇ II a-b yapı katlarından[197] birkaç örneği bilinmektedir.

A21bc*: Dış bükey oluklu/yivli gövdeli, dışa eğik duruşlu, inceltilmiş ağız kenarlı, halka dipli. Malatya-Arslantepe'nin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen III. yapı katında bu tipte bir minyatür tabak bulunmuştur[198].

A21eb: Dış bükey gövdeli, dışa eğik duruşlu, düz kesilmiş ağız kenarı içe ve dışa hafif kalınlaştırılmış, düz dipli. Bu tipte minyatür çukur tabakların Erken Hitit Krallık dönemine tarihlenen örnekleri Boğazköy/Hattuša Büyükkale'nin IVc tabakasında[199], Orta Hitit Dönemine tarihlenen örnekleri Kuşaklı/Šarišša'da Akropolün batı yamacı ve A binasında[200]. Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen örnekleri de Tarsus Gözlükule höyüğün GTÇ II a-b yapı katlarında[201] ve Tell Aççana Höyük İštar Tapınağında[202], bulunmuştur.

A22ab: Düz gövdeli, dışa eğik duruşlu, basit ağız kenarlı düz dipli. Ortaköy/Šapinuva'da bu tipte 1 tam ve 1 kırık parça minyatür tabak tespit edilmiştir (Lev.2/k, p). Alaca Höyük'te sırasıyla Erken Hitit, Orta Hitit, İmparatorluk dönemlerine tarihlenen IV. III. II. tabakalarda[203] bu tipte minyatür tabaklar açığa çıkarılmıştır. Bu tipin Hitit İmparatorluk Dönemine tarihlenen diğer örnekleri Boğazköy/Ḫattuša yukarı şehrin 2. yapı katında[204], Kuşaklı/ Šarišša'da batı

[194] Umurtak, 1988: 91, Lev. 70/1
[195] Pecorella, 1975:95 Fig.7/2, Manuelli 2013:168-169, tab.83/2
[196] Müller-Karpe 1995 Abb7/54, Aktaran Mielke 2006:124,
[197] Korbel 1987: 18, Lev.39/316
[198] Pecorella, 1975:95, Fig. 7/4
[199] Fischer, 1963:69, lev.119/1033
[200] Müller-Karpe 1996, Abb.7 Aktaran Mielke 2006:124, Taf.80/10
[201] Korbel 1987: 18, Lev.39/319
[202] Furlan, 2019: 61-68 Lev.10, 24
[203] Koşay-Akok 1951:97
[204] Parzinger-Sanz, 1992:104, lev.29/12

yamacında[205] Frakdin II. tabakadan[206], Tell Aççana Höyükte İštar tapınağı ile konut-işliğinde[207], Norşuntepe'nin 3. yapı katında[208] ve İmikuşağı'nda 8. yapı katında[209] ve Kayalıpınar/Šamuha'daki D binasında[210] bulunmuştur.

A22ab*: Düz gövdeli, oluk bezemeli, dışa eğik duruşlu, basit ağız kenarlı düz dipli. Bu tipte İmikuşağı'nda Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen 8. yapı katından bir minyatür çukur tabak açığa çıkarılmıştır[211].

A22cc: Düz gövdeli, dışa eğik duruşlu ağız kenarı hafif dışa çekik yuvarlatılmış, halka dipli. Bu tipte bir minyatür tabak Malatya-Arslantepe'de Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen III. tabakada tespit edilmiştir[212].

A22ed: Düz gövdeli, dışa eğik duruşlu, ağız kenarı düz kesilmiş, alçak kaideli. Bu tipte bir minyatür çukur tabak Malatya-Arslantepe'nin Orta Hitit dönemine tarihlenen IVa yapı katında[213] açığa çıkarılmıştır.

A23ab: Dışa eğik duruşlu, omurgalı gövdeli, basit yuvarlatılmış ağız kenarı altında oluklu düz dipli. Bu tip omurgalı minyatür çanaklar Korucutepe'nin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen Hitit 3 yapı katında[214], birkaç örneği bulunmuştur.

A23ab*: Dışa eğik duruşlu, oluk bezemeli omurgalı gövdeli, .basit yuvarlatılmış ağız kenarı altında oluklu düz dipli. Boğazköy/Ḫattuša Büyükkale'nin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen IIIa yapı katından[215] birkaç örneği yayınlanmıştır.

[205] Müller-Karpe 1996: 74, fig.7/48
[206] N. Özgüç 1955:296 Res.12-18
[207] Furlan, 2019: 61-68 Lev.2,16
[208] Korbel 1985: 45, Lev. 138/4981
[209] Umurtak 1988:92 lev70/3
[210] Müller-Karpe 2020:152, Abb.13/4,5,.
[211] Umurtak, 1988: 92 Lev. 70/3
[212] Pecorella 1975: 95 Fig. 7/5 LIV/4
[213] Pecorella 1975: 119 Fig. 20/1
[214] Umurtak 1996:43, lev24/7
[215] Fischer, 1963: 146, lev.119/1038

A23ac: Dışa eğik duruşlu, omurgalı gövdeli basit yuvarlatılmış ağız kenarlı halka dipli. Bu tipte bir minyatür tabak Dedemezarı'nda Erken Hitit Krallık dönemine tarihlenen A1 sanduka mezarında[216] bulunmuştur.

3.2.1.3. Çanaklar

A31aa: Dikey duruşlu, dış bükey gövdeli, basit ağız kenarlı, yuvarlak dipli. Kuşaklı/Šarišša'da Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen Akropolis'in batı yamacından[217]Tell Aççana höyükte Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen İštar tapınağından[218] ve Tlos Stadyumundan GTÇ'na tarihlendirilen[219] birer örneği bilinmektedir.

A31ab: Dikey duruşlu, dış bükey gövdeli, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, düz dipli. Bu tip minyatür çanaklar Korucutepe'de sırasıyla Erken Hitit Krallık ve Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen Hitit 2 yapı katı ile Hitit 3 yapı katında[220] açığa çıkarılmıştır. Bunların Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen diğer örnekleri de İmikuşağı 9. yapı katında[221], Frakdin II. yapı katından[222], Malatya-Arslantepe'nin III. tabakasında[223], Norşuntepe'nin 3. tabakasında[224], Oymaağaç/Nerik?'deki hitit tapınağında[225] ve Tell Aççana höyükte Hitit İštar tapınağı ile mesken-işlik alanından[226] bulunmuştur.

A31bb: Dikey duruşlu, dış bükey gövdeli, ağız kenarı inceltilmiş, düz dipli. Bu tip minyatür çanaklar Korucutepe'nin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen Hitit 3

[216] Üyülmez, Koçak, İlaslı ve diğerleri: 2007:811-842
[217] Müller-Karpe 1996:74, fig.7/17
[218] Furlan, 2019: 61-68 Lev.4
[219] Sezgin 2017:41, Lev.48/381
[220] Umurtak 1996:45, 43, lev.9/1,2, 24/4,6,8
[221] Çömlekçi 2001: Lev. XXIV/1
[222] N. Özgüç 1955:296 Res.12-18
[223] Manuelli 2013:168-169, tab.83/1
[224] Korbel 1985:44, lev222/5819
[225] Czichon 2013: 301,
[226] Furlan, 2019: 61-68 Lev.1, 12, 17, 22, 3, 5

yapı katında[227] ve Tell Aççana höyükte Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen İštar tapınağı ile mesken-işlik alanında[228] tespit edilmiştir.

A31ca: Dikey duruşlu, dış bükey gövdeli, dışa çekik ağız kenarı yuvarlatılmış, yuvarlak dipli. Bu tipte birkaç minyatür çanak Boğazköy/Ḫattuša yukarı şehrin Orta Hitit dönemine tarihlenen 3. yapı katında[229] ve Tell Aççana höyükte Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen İštar tapınağında[230] açığa çıkarılmıştır.

A32ab: Dikey duruşlu, düz gövdesi, basit yuvarlak ağız kenarlı, düz dipli. Bu tipte bir minyatür çanak Korucutepe'de Erken Hitit Krallık dönemine tarihlenen Hitit 2 yapı kantından bulunmuştur[231].

A32ab*: Dikey duruşlu, düz gövdesi oluk bezemeli, basit yuvarlak ağız kenarlı, düz dipli. Bu tip minyatür çanaklar Korucutepe'de Erken Hitit Krallık dönemine tarihlenen Hitit 2 yapı katı ile Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen Hitit 3 yapı katından[232] açığa çıkarılmıştır.

A33ab: Dikey duruşlu, dış bükey gövdeli, dışa çekik ağız kenarı inceltilmiş, düz dipli. Bu tip minyatür çanaklar Korucutepe'de Erken Hitit Krallık dönemine tarihlenen Hitit 2 yapı katı ile Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen Hitit 3 yapı katında[233] tespit edilmiştir. Bu tipin Orta Hitit Dönemine tarihlenen örnekleri de Ras Shamra'daki tapınağın Geç Ugarit II. tabakasında[234] ve Boğazköy Sarıkale'de[235] açığa çıkarılmıştır.

A33bc: Dikey duruşlu, düz gövdesi omurgalı, ağız kenarı inceltilmiş, halka dipli. Bu tip bir minyatür çanak Boğazköy/Ḫattuša aşağı şehrin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen 1. yapı katında bulunmuştur[236].

[227] Umurtak 1996:43, lev.24/3
[228] Furlan, 2019: 61-68 Lev.9
[229] Parzinger-Sanz 1992: 93/97,104, Lev.25/23
[230] Furlan, 2019: 61-68 Lev.23, 25, 30
[231] Umurtak 1996:45, lev.9/5
[232] Umurtak 1996:45, 43, lev.9/7,8-lev 24/9
[233] Umurtak 1996:43,45,, lev.9/3, lev24/5
[234] Claude 1939:126,fig.112/H
[235] Seeher 2003:17 abb.20/5
[236] Fischer 1963:69, 147, lev.119/1061

A33cb: Dikey duruşlu, omurgalı gövdeli dışa çekik inceltilmiş ağız kenarlı, düz dipli. Bu tip minyatür çanaklar Boğazköy/Ḫattuša aşağı şehrin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen 1. yapı katında[237] ve Tell Aççana höyükte Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen İštar tapınağında[238] açığa çıkarılmıştır.

3.2.1.4. Kadehler

A32cd: Dışa eğik duruşlu, düz gövdesi, basit yuvarlak ağız kenarlı, alçak kaideli. Bu tip kadeh biçimli minyatürler Ortaköy/Šapinuva'da[239] Boğazköy/Ḫattuša Büyükkale'nin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen III. yapı katında[240] ve Ras Shamra'daki tapınağın Geç Ugarit II. tabakasında[241] bulunmuştur.

A21bd: Dış bükey gövdeli, dışa eğik duruşlu, ağız kenarı inceltilmiş, alçak kaideli. Bu tipin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen ikişer örneği, İmikuşağı 8. yapı katında[242] ve Boğazköy /Ḫattuša Büyükkale'nin tarihlenen III. tabakasında[243] açığa çıkarılmıştır.

A11ae: Dış bükey gövdeli, dışa çok eğik duruşlu, basit ağız kenarlı yüksek kaideli. Bu tipin Korucutepe'de Erken Hitit Krallık dönemine tarihlenen Hitit 2 tabakasından 6 ve Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen Hitit 3 tabakasından 4 olmak üzere toplam 9 örneği yayınlanmıştır[244].

A13ce*: Omurgalı gövdeli, dışa çok eğik duruşlu, dışa çekik ağız kenarlı yüksek kaideli. Bu tipin Korucutepe'de Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen Hitit 3 tabakasından 2 örneği bilinmektedir[245].

[237] Fischer 1963:147, lev. 119/1063
[238] Furlan, 2019: 61-68 Lev. 11, 15, 19, 20, 21, 26, 30
[239] Süel 1996:11
[240] Fischer 1963:69, lev.120/1044-1045
[241] Claude1939:126, Fig.112/j
[242] Umurtak, 1988:93, Lev. 72/1-2
[243] Fischer, 1963:69, lev.120/1042-1043
[244] Umurtak, 1996: Lev.9/9-10-11-12-13-14, Lev 24/11-13-14-15
[245] Umurtak, 1996: lev.24/10-12

3.2.2. Kapalı biçimler

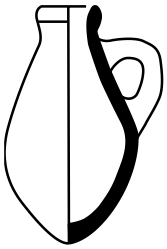
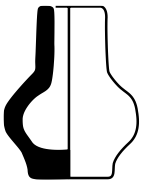
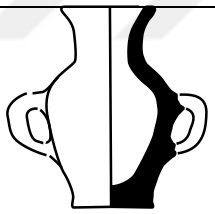
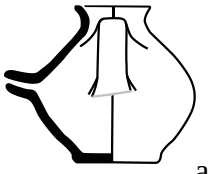
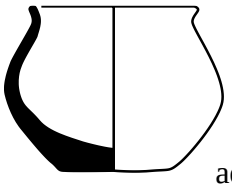
Yüksekliği genişliğinden fazla olan ağız açıklığı gövde çapının yarısından az olan minyatür kaplar kapalı biçimler başlığı altında dizilmiştir. Gövde yapılarına göre testi ve çömlek olmak üzere iki ana gruba ayrılmışlardır.

Testiler boyun yapılarına göre boyunsuz, dik boyunlu, dışa hafif eğik boyunlu ve dışa eğik boyunlu olmak üzere ana tip altında ağız ve dip şekillerine göre 10 tipte dizilmişlerdir. Ağız çapı gövde çapının yarısına yakın ve genişliği ile yüksekliği eşit veya yakın olan kapalı biçimler minyatür çömlek başlığı altında değerlendirilmiştir[246]. Çömlekler boyun yapılarına göre boyunsuz ve dışa eğik boyunlu olmak üzere iki ana tip altında ağız ve dip şekillerine göre 4 alt tipte dizilmişlerdir.

Resim 3 Kapalı Biçim Minyatür Kaplar (Fischer 1963)

[246] Ökse 2012:95,96

KAPALI BİÇİMLER						
21	 ca					
22	 aa	 ae	 cb	 cc	 dc	 cd
23	 ab					
24	 ae	 bc				
31	 ad	 aa	 ae			
34	 aa					

Tablo 11 Kapalı Biçimli Minyatür Kap Tipolojisi

3.2.2.1. Testiler

K21ca: Derin karınlı gövdeli, boyunsuz, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, tek kulplu, yuvarlak dipli minyatür testi. Boğazköy/Ḫattuša büyük kalenin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen III. yapı katından bir örneği yayınlanmıştır[247].

K22aa: Derin karınlı gövdeli, dikey boyunlu, basitçe yuvarlatılmış ağız kenarlı, boyundan üst gövdeye birleşen tek kulplu, yuvarlak dipli minyatür testi. Korucutepe'nin Orta Hitit dönemine tarihlenen Hitit 3 yapı katından bir örneği yayınlanmıştır[248]

K22ae: Derin karınlı, gövdeli dikey boyunlu, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, kulpsuz, düz dipli. Bu tipin Meskene Emar'dan Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen birçok örneği bilinmektedir[249].

K22cb: Derin gövdeli, dikey boyunlu, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, boyundan üst gövdeye uzanan tek kulplu, sivri dipli minyatür testi. Boğazköy/Ḫattuša büyük kalenin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen IIIa tabakasından ve Maşat höyüğün Orta hitit dönemine tarihlenen II. yapı katından[250], birkaç örneği yayınlanmıştır[251].

K22cc: Derin silindirik gövdeli, dikey boyunlu, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, boyundan üst gövdeye uzanan tek kulplu, düğme dipli minyatür testi. Boğazköy/Ḫattuša büyük kalenin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen IIIa tabakasından bir örneği yayınlanmıştır[252].

K22cd: Derin silindirik gövdeli, dikey boyunlu, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, boyundan üst gövdeye uzanan tek kulplu, halka dipli minyatür testi.

[247] Fischer, 1963: 147, Lev. 119/1053
[248] Umurtak 1996:62, Lev.26/5
[249] Caubet 2014:79 pl.3/i
[250] Özgüç 1982: 28, Lev.45/12
[251] Fischer, 1963:69, 147, Lev. 119/1055
[252] Fischer, 1963:69, 147, Lev. 119/1047

Boğazköy/Ḫattuša Aşağı şehrin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen 1. tabakasından bir örneği yayınlanmıştır[253].

K22dc: Derin karınlı armudi gövdeli, dikey boyunlu, içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı, boyundan gövdeye uzanan tek kulplu, düğme dipli. Bu tip minyatür bir testi Boğazköy/Ḫattuša büyük kalenin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen IIIa tabakasında tespit edilmiştir[254].

K23ab: Derin S profili gövdeli, hafif dışa eğik boyunlu, basit yuvarlatışmış ağız kenarlı, boyundan karna uzanan tek kulplu, sivri dipli. Bu tip bir minyatür testi Boğazköy/Ḫattuša büyük kalenin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen IIIa tabakasında açığa çıkarılmıştır[255].

K24ae: Derin karınlı gövdeli, dışa eğik boyunlu iki kulplu basit yuvarlatılmış ağız kenarlı düz dipli. Bu tip bir minyatür testi Ras Shamra'daki tapınağın Geç Ugarit II. tabakasında bulunmuştur[256].

K24bc: Derin S profili gövdeli, dışa eğik boyunlu, inceltilmiş ağız kenarlı, kulpsuz, düğme dipli minyatür testi. Bu tip minyatür testiler Tarsus Gözlükule höyüğün Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen GTÇ II a-b yapı katlarında açığa çıkarılmıştır[257].

K31aa: Derin karınlı gövdeli, boyunsuz, dışa eğik yuvarlatılmış ağız kenarlı, üst gövdeden karına uzanan tek kulplu, yuvarlak dipli. Bu tip bir minyatür testi İmikuşağı'nın Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen 8. yapı katında tespit edilmiştir[258]

[253] Fischer, 1963:69, 147, Lev. 119/1050
[254] Fischer, 1963:69, 147, Lev. 119/1054
[255] Fischer, 1963:69, 147, Lev. 119/1050
[256] Schaeffer Claude F.- A. 1939:126,fig.112/H
[257] Goldman 1956: 216, Fig. 327;387, no.1211
[258] Umurtak 1988:113, Lev.91/2

3.2.2.2. Çömlekler

K31ad: Derin karınlı gövdeli, karından emzik tipi akıtaçlı, boyunsuz, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, üst gövdeden karna uzanan tek kulplu, halka dipli. Dedemezarı'nda Erken Hitit Krallık dönemine tarihlenen A1 sanduka mezarında bu tipte bir minyatür testi bulunmuştur[259].

K34aa: Küresel gövdeli, dışa eğik boyunlu, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı kulpsuz yuvarlak dipli. Malatya-Arslantepe'nin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen III. yapı katı[260] ile Boğazköy/Ḫattuša aşağı şehrin Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen 2. yapı katında[261] bu tipte birer minyatür testi açığa çıkarılmıştır.

K31ae: Küresel gövdeli, boyunsuz, dışa eğik yuvarlatılmış ağız kenarlı, kulpsuz düz dipli. Bu tipte Hitit İmparatorluk Dönemine tarihlenen birçok minyatür testi Ras Shamra'daki tapınağın Geç Ugarit II. tabakasında [262] ve Meskene Emar'da[263] bulunmuştur.

[259] Üyülmez, Koçak, İlyaslı ve diğerleri:811-842
[260] Pecorella 1975: 97, Fig.8/4. Lev. LIV/15
[261] Fischer 1963:148, Lev. 122/1076
[262] Schaeffer 1949:136,Fig. 97
[263] Caubet 2014:79 pl.3/i

	TİP ANAHTARI	M.	M.M.
Tabak	**A11aa**: Dış bükey gövdeli, dışa çok eğik duruşlu, ağız kenarı yuvarlatılmış, yuvarlak dipli		•
	A11ba: Dış bükey gövdeli, dışa çok eğik duruşlu, ağız kenarı inceltilmiş, yuvarlak dipli.		•
	A11ab: Dış bükey gövdeli dışa çok eğik duruşlu, ağız kenarı yuvarlatılmış, düz dipli.	•	•
	A11da: Dışa eğik duruşlu, dış bükey gövdeli, ağız kenarı düz kesilmiş, yuvarlak dipli.	•	
	A11ea: Dış bükey gövdeli dışa çok eğik duruşlu, düz ağız kenarlı, yuvarlak dipli	•	
	A11cb: Düz gövdeli, dışa çok eğik duruşlu ağız kenarı dışa çekik yuvarlatılmış, düz dipli	•	
	A12ab*: Düz gövdeli, oluk bezemeli, dışa çok eğik duruşlu, basit yuvarlatılmış ağızlı, düz dipli.		•
	A12ab: Düz gövdeli, dışa çok eğik duruşlu, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, düz dipli	•	•
	A12db*: Düz oluklu gövdeli, dışa çok eğik duruşlu, Dışa kalınlaştırılmış ağızlı düz dipli.	•	
	A12dd: Dışa çok eğik duruşlu, düz gövdeli, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı alçak kaideli.	•	
	A13ba: Omurgalı gövdeli, dışa çok eğik duruşlu, inceltilmiş ağız kenarlı yuvarlak tipli.	•	
Çukur Tabak	**A21aa:** Dış bükey gövdeli, dışa eğik duruşlu, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, yuvarlak dipli.		•
	A21ba: Dış bükey gövdeli, dışa eğik duruşlu, inceltilmiş ağız kenarlı, yuvarlak dipli.	•	
	A21ab: Dış bükey gövdeli dışa eğik duruşlu, ağız kenarı inceltilmiş, düz dipli		•
	A21bc: Dış bükey gövdeli dışa eğik duruşlu ağız kenarı inceltilmiş, halka dipli.	•	
	A21bc*: Dış bükey oluklu/yivli gövdeli, dışa eğik duruşlu, inceltilmiş ağız kenarlı, halka dipli	•	
	A21eb: Dış bükey gövdeli, dışa eğik duruşlu, düz kesilmiş ağızlı düz dipli	•	
	A22ab: Düz gövdeli, dışa eğik duruşlu, basit ağız kenarlı, düz dipli.		•
	A22cb: Düz gövdeli, dışa eğik duruşlu, dışa çekik ağızlı, düz dipli.		•
	A22ab*: Düz gövdeli, oluk bezemeli, dışa eğik duruşlu, basit ağız kenarlı düz dipli.	•	
	A22cc: Düz gövdeli, dışa eğik duruşlu ağız kenarı hafif dışa çekik yuvarlatılmış, halka dipli.	•	
	A22ed: Düz gövdeli, dışa eğik duruşlu, ağız kenarı düz kesilmiş, alçak kaideli.	•	
	A23ab: Dışa eğik duruşlu, omurgalı gövdeli, basit yuvarlatılmış ağızlı oluklu düz dipli.	•	
	A23ab*: Dışa eğik duruşlu, oluk bezemeli omurgalı gövdeli, basit ağızlı bezemeli düz dipli.	•	
	A23ac: Dışa eğik duruşlu, omurgalı gövdeli basit yuvarlatılmış ağız kenarlı halka dipli	•	
Çanak	**A31eb′:** Dikey duruşlu, dış bükey gövdeli, düz ağız kenarlı, şerit kabartma bezemeli, düz dipli.		•
	A31aa: Dikey duruşlu, dış bükey gövdeli, basit ağız kenarlı, yuvarlak dipli.	•	•
	A31ab: Dikey duruşlu, dış bükey gövdeli, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, düz dipli.	•	
	A31bb: Dikey duruşlu, dış bükey gövdeli, ağız kenarı inceltilmiş, düz dipli.	•	
	A31ca: Dikey duruşlu, dış bükey gövdeli, dışa çekik ağız kenarı yuvarlatılmış, yuvarlak dipli.	•	
	A32ab: Dikey duruşlu, düz gövdesi, basit yuvarlak ağız kenarlı, düz dipli	•	
	A32ab*: Dikey duruşlu, düz gövdesi oluk bezemeli, basit yuvarlak ağız kenarlı, düz dipli	•	
	A33ab: Dikey duruşlu, dış bükey gövdeli, dışa çekik ağız kenarı inceltilmiş, düz dipli. 2	•	•
	A33bc: Dikey duruşlu, düz gövdesi omurgalı, ağız kenarı inceltilmiş, halka dipli	•	
Bardak kadeh	**A11ae:** Dış bükey gövdeli, dışa çok eğik duruşlu, basit ağız kenarlı yüksek kaideli.	•	
	A21bd: Dış bükey gövdeli, dışa eğik duruşlu, ağız kenarı inceltilmiş, alçak kaideli.	•	•
	A22ae: Düz gövdeli, dışa eğik duruşlu, basit ağız kenarlı, yüksek kaideli	•	
	A13ce*: Omurgalı gövdeli, dışa çok eğik duruşlu, dışa çekik ağız kenarlı yüksek kaideli.		•
	A33bb: Dikey duruşlu, omurgalı gövdeli, inceltilmiş ağız kenarlı, kulplu, düz dipli.	•	
	A32cd: Dışa eğik duruşlu, düz gövdesi, basit yuvarlak ağız kenarlı, alçak kaideli.		•
	A31be: Dikey duruşlu, dış bükey gövdeli, inceltilmiş ağız kenarlı, yüksek kaideli.		•
Testi	**K11ab:** Konik gövdeli, boyunsuz, hafif dışa eğik ağız kenarlı, sivri dipli minyatür testi.		•
	K21aa: Derin gövdeli, boyunsuz, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, yuvarlak dipli.		•
	K21ca: Derin karınlı gövdeli, boyunsuz, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, yuvarlak dipli .	•	
	K22aa: Derin karınlı gövdeli, dikey boyunlu, basitçe yuvarlatılmış ağız kenarlı, yuvarlak dipli.	•	
	K22ae: Derin karınlı, gövdeli dikey boyunlu, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, kulpsuz, düz dipli	•	
	K22cb: Derin gövdeli, dikey boyunlu, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, sivri dipli.	•	
	K22cc: Derin silindirik gövdeli, dikey boyunlu, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, sivri dipli.	•	
	K22cd: Derin silindirik gövdeli, dikey boyunlu, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı, halka dipli	•	
	K22dc: Derin karınlı armudi gövdeli, dikey boyunlu, içe kalınlaştırılmış ağızlı düğme dipli	•	
	K23ab: Derin gövdeli, hafif dışa eğik boyunlu, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı, sivri dipli.2	•	•
	K23bb: Derin gövdeli, hafif dışa eğik boyunlu, inceltilmiş ağız kenarlı, kulpsuz, sivri dipli		•
	K23ac: Derin gövdeli, dışa hafif eğik boyunlu, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı düğme tipli		•
	K24db: Derin gövdeli, dışa eğik boyunlu, içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı, sivri dipli		•
	K24ac: Derin gövdeli, dışa eğik boyunlu, basit ağız kenarlı, düğme dipli		•
	K24aa: Derin gövdeli, dışa eğik boyunlu, yuvarlatılmış ağızlı, yuvarlak dipli.		•
	K24ea: Derin gövdeli, dışa eğik duruşlu yonca ağızlı, yuvarlak dipli.		•
	K24ae: Derin karınlı gövdeli, dışa eğik boyunlu basit yuvarlatılmış ağız kenarlı düz dipli	•	
	K24bc: Derin gövdeli, dışa eğik boyunlu, inceltilmiş ağız kenarlı, kulpsuz, düğme dipli.	•	
Çömlek	**K31aa:** Derin karınlı gövdeli, boyunsuz, dışa eğik yuvarlatılmış ağız kenarlı, yuvarlak dipli.	•	
	K31ad: Derin karınlı gövdeli, emzik akıtaçlı, boyunsuz, basit yuvarlatılmış ağızlı halka dipli	•	
	K31ae: Küresel gövdeli, boyunsuz, dışa eğik yuvarlatılmış ağız kenarlı, kulpsuz düz dipli.	•	
	K34aa: Küresel gövdeli, dışa eğik boyunlu, basit yuvarlatılmış ağız kenarlı kulpsuz yuvarlak dipli.	•	

Tablo 12 Tip Anahtarı

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ORTAKÖY MİNYATÜR TABAK VE ÇANAKLARININ TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Seramik kapların hamurlarında bir takım farklılıklar gözlenmektedir. Geçmişte insanlar seramik üretiminde olasılıkla farklı işlevler için farklı katkı maddeleri içeren hamurlar kullanmışlardır. Seramiğin hamur niteliği kullanım alanına ilişkin veri sağlar örneğin taşçık katkılı hamurdan üretilmiş kaplar ısıya daha dayanıklı oldukları için daha çok pişirme ile ilişkilendirilmiş, elenmiş ve ince katkılı hamurdan üretilen kaplar ise biçimlerine göre günlük kullanım veya kült uygulamalarla ilişkilendirilmişlerdir. Hitit minyatür ve model minyatür kaplarının yapımında kullanılan hamur ise genellikle günlük kullanım kaplarının üretildiği hamurlar ile aynı niteliktedir.

4.1. HAMUR YAPISI

Seramik hamurunun niteliğini, hamur dokusunu oluşturan katkı maddelerinin boyutu, yoğunluğu ve dağılımı belirler[264]. Bu maddeler büyük boyutlu ve yoğun ise hamur genellikle kaba grupta, küçük boyutlu ve seyrek ise hamur genellikle ince grupta değerlendirilir. Seramik hamurunda gözlenen maddelerin katkı maddesi olarak değerlendirilebilmesi için düzenli bir dağılım göstermeleri gerekir. Hamurun iyi yoğurulmaması sebebi ile katkı maddelerinin orantısız dağıldığı da görülür.

Minyatür tabakların kırık görünümlerinin çoğu sıkı dokudadır. Birkaç gevşek dokulu kırık parçada gözlenmiştir. Genellikle sıkı dokulu seramikler sert pişirilmiş, gevşek dokulu seramikler düşük ısıda pişirilmiştir. Hamur dokusundaki katkı yoğunluğu cm^2 başına düşen katkı sayısına göre belirlenmiştir (Tab. 9)[265]. Hamur dokusunun gözenekli olması ise bitkisel katkının boyutu ve yoğunluğu ile ilişkilidir.

[264] Ökse 2012:22
[265] Ökse 2012: 25

	Katkı yoğunluğu (Tanecik sayısı)				Katkı boyutu (mm)			
	Yoğun	Orta	Seyrek	Çok Seyrek	Çok ince	İnce	Orta	İri
Tanecik	20>	10-20	5-10	0-5	<0.2	0.2-0.5	0.5-1	1-2
Gözenek	20>	10-20	3-10	0-2	<0.2		0.2 >	

Tablo 13 Katkı Yoğunluğu ve Katkı Boyutu

Ortaköy genel seramik repertuarının, hamur niteliğine göre, kazı ekibi tarafından belirlenen, 10 hamur grubu incelenmiş ve minyatür tabaklar bu hamur gruplarının numaraları kullanılarak değerlendirilmiştir. Ortaköy minyatür tabaklarında, bu hamur gruplarından 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 9 numaralı hamurlar olmak üzere toplam 7 farklı hamur dokusu gözlenmiştir (Tab 10).

Hamur 2: Hamur dokusunda, kilin doğal yapısından kaynaklı çok ince yapıda mika ve kuvars, muscovit, fosil vb. mineraller gözlenmiştir. Hamur dokusu çok sıkı yapıdadır ancak tek tük orta boyutta gözenek gözlenmiştir. Bu gözenekler katkı maddesi olarak değerlendirilemeyecek kadar az ve seyrektir. Bunlar tesadüfen kile karışmış bitki parçaları olmalıdır (lev.1/u, 2/g).

Hamur Niteliği									
Hamur Bileşenleri	Bitki • Kireç • Kum • Taşçık • Mika • Mineral •	Katkı dağılımı		Katkı yoğunluğu					Hamur no.
		Düzenli	Düzensiz	Yoğun	Orta	Seyrek	Çok Seyrek	Tek tük	
			*	•••••	••••	•••	••	•	
		Hamur Dokusu		Katkı boyutu					
				Çok ince	İnce		Orta	İri	
		Çok Sıkı		••••*			•*		2
		Sıkı		•••••*			••*		3
		Orta-Sıkı		••••*	•••••*			•*	4
		Orta		••	•••		••	•*	7
		Orta-Gevşek		••••*	••••••*			•*	6
		Gevşek		••*	•••••••*				5
		Çok gevşek		••••*	••••*		•••••		8

Tablo 14 Ortaköy Minyatür Çanaklarının Hamur Grupları

Hamur 3: Hamur dokusunda, kilin doğal yapısından kaynaklı çok ince boyutta kuvars, muscovit, fosil vb. mineraller gözlenmiştir Çok ince boyutta yoğun gözenekli, sıkı hamur dokusunda, çok seyrek miktarda orta boyutlu kireç parçaları, düzensiz bir dağılım göstermektedir (lev.1/a, 2/f-j-l-h-o-s, 3/a).

Hamur 4: Orta sıkı yapıdaki hamur dokusunda, kilin doğal oluşumundan kaynaklı çok ince boyutta mika ve kuvars, muscovit, fosil vb. mineraller gözlenmiştir. İnce boyutlu çok seyrek kum katkılı hamurda ince yapıda seyrek miktarda gözenek ve tek tük iri boyutlu kireç görülmektedir (lev. 1/g-h-k-l-m-s, 2/b-c-e-u, 3/e-g-m-h-u, 4/f-g-h-k-l-m-n-ö-p-r-t-u).

Hamur 5: Mika, kuvars, muscovit, fosil vb. mineralli kilden oluşturulan hamur dokusu gevşek yapıdadır. İnce yapıda orta miktarda bitkisel katkı kaynaklı gözenekli hamur dokusunda seyrek miktarda, ince yapıda kum ve kireç katkı görülmektedir (lev. 1/b-d-e-f-i-ö, 2/a-h-ö-r, 3/c-d-t, 4/a-c).

Hamur 6: Kuvars, muscovit, fosil vb. mineralli kilden oluşturulmuş hamur dokusu orta gevşek yapıdadır. İnce yapıda seyrek miktarda bitkisel katkı kaynaklı gözenekli hamur dokusunda ince yapıda seyrek miktarda kireç ve çok seyrek miktarda kum ile tek tük iri taşçık görülmektedir (lev. 1/c-j-n-p-t-, 2/d-p, 3/f-h-k-o-ö-p-s, 4/e-j-o-s).

Hamur 7: Kuvars, muscovit fosil vb. mineralli kilden oluşturulmuş, seyrek miktarda ince gözenekli orta hamur dokusunda çok seyrek miktarda orta boyutlu taşçık ve tek tük iri kireç görülmektedir (Lev. 1/o, 2/i-k-m-t, 3/j-r, 4/b-d).

Hamur 8: Mika, kuvars, muscovit, fosil vb. mineralli kilden oluşturulmuş orta boyutlu, yoğun gözenekli hamur dokusu çok gevşek yapıdadır. Yoğun miktarda ince yapıda kireç görülmektedir (Lev. 3/i-l)

4.2. BİÇİMLENDİRME TEKNİKLERİ

Hitit seramik geleneğinin gelişimine bakıldığında Erken Hitit Krallık döneminde el yapımı perdahlı özenli yapılan kapların yerini Hitit İmparatorluk döneminde daha özensiz standart çark yapımı kaplara bıraktığı görülmektedir.

4.2.1. Elde Biçimlendirme

Orta Hitit döneminde kullanılmaya başlayan model minyatür kapların büyük bir kısmı, yaklaşık 30 -120 ml ıslak haldeki kilin elde biçimlendirilip düzeltilmesi ile tabak veya testi şeklinde üretilmiş kaplardır. Minyatür kapların el yapımı örneği tespit edilmemiştir.

4.2.2. Çark Biçimlendirme

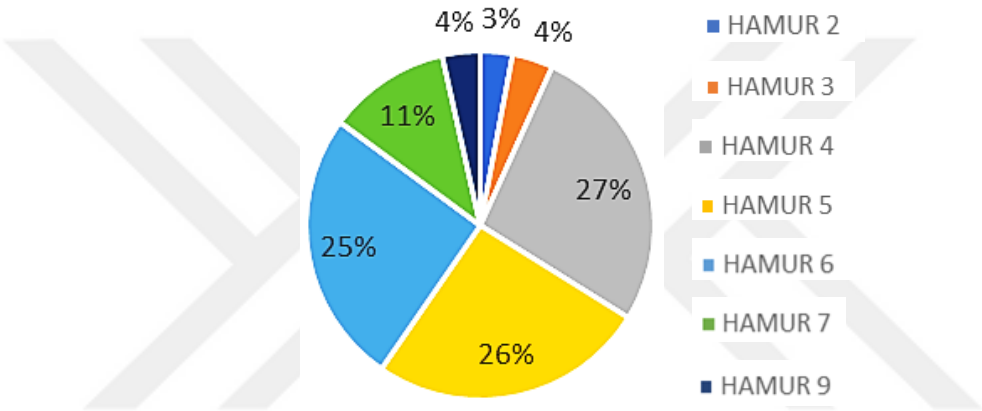
Erken Hitit Dönemi'nden Hitit İmparatorluk dönemine kadar çarkta biçimlendirilen minyatür tabak ve çanakların dip kısımlarında ip kesiği izleri görülmektedir. Orta Hitit Dönemi'nde görülmeye başlayan model minyatür çanakların da bu şekilde çarkta biçimlendirilip iple kesilerek çarktan koparılmış örnekleri de mevcuttur. Kaplar küçük boyutlu oldukları için üretim hızı açısından elde biçimlendirme ile çarkta biçimlendirme tekniği arasında büyük bir fark yoktur. Her iki biçimlendirme tekniğiyle de hızlı üretilebilen kaplar oldukları anlaşılmıştır.

4.3. KURUTMA VE PİŞİRME

Ortaköy minyatür tabaklarının üçünün dış yüzeyinde kap biçimlendirildikten sonra kilin hızlı kuruması veya tam kurutulmadan pişirilmesi ile oluşan çatlaklar gözlenmiştir (Lev. 1/o, 3/f, 4/e). Kapların birinin kırık görünümü pürtüklüdür (lev. 4/t), bunun dışındakilerin kırık görünümleri az pürtüklüdür. Sadece altı minyatür tabağın kırık görünümü özlüdür (Lev. 1/f, 2/k, 2/n, 3/h, 4/b, 4/f). Yayınları üzerinden incelenen diğer yerleşimlerdeki minyatür kapların yüksek-orta ısıda pişirilmiş, model minyatürlerin ise daha düşük ısıda özensiz pişirildikleri anlaşılmıştır.

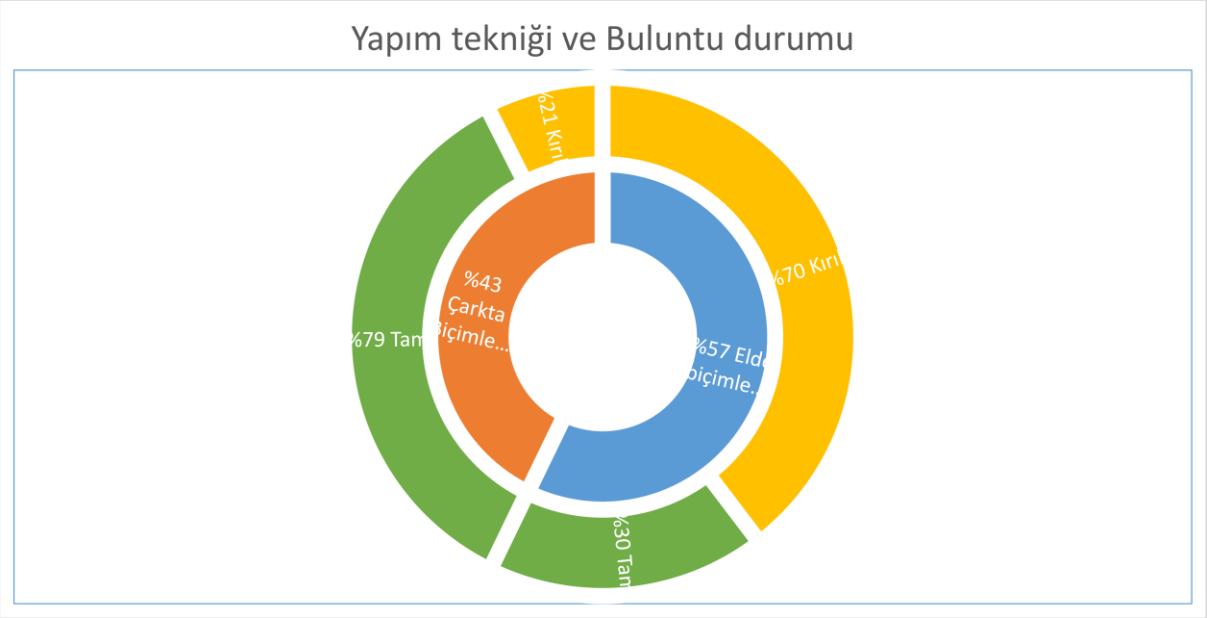
4.4. SAYISAL DAĞILIM

Ortaköy minyatür ve model minyatür kaplarının hamur grupları üzerine yapılan istatistik çalışmaya göre hamur grupları arasında %27 lik oranla hamur 4, %26 lık oranla hamur 5 ve % 25 lik oranla hamur 6 en yoğun gözlenen gruplardır. Bunları %11'lik oranla hamur 7 izlerken en az gözlenen hamur grupları ise % 3 lük oranla hamur 2 ve % 4'lük oranlarla 3 ve 9 numaralı hamurlardır (grafik). Bu durum Ortaköy yerleşiminde minyatür tabak yapımında çok sıkı ve çok gevşek nitelikteki hamurların daha az tercih edildiğini göstermektedir.

Şekil 1 Ortaköy Hamur Gruplarının Dağılımı

Ortaköy model minyatür tabaklarının yapım tekniği ve buluntu durumu üzerine yapılan istatistik çalışmaya göre söz konusu tabakların %57 lik çoğunluğunun elde biçimlendirildiği, %43'nün ise çarkta biçimlendirildiği anlaşılmıştır (Şek. 1). Elde biçimlendirilen kapların %70'i kırık parçalar halinde bulunurken çarkta biçimlendirilen kapların sadece %21'i kırık ele geçmiştir. Bu durum el yapımı minyatür tabaklar ile çark yapımı olanlar arasında kullanım biçimleri açısından farklılıklar olduğu şeklinde yorumlanabilir.

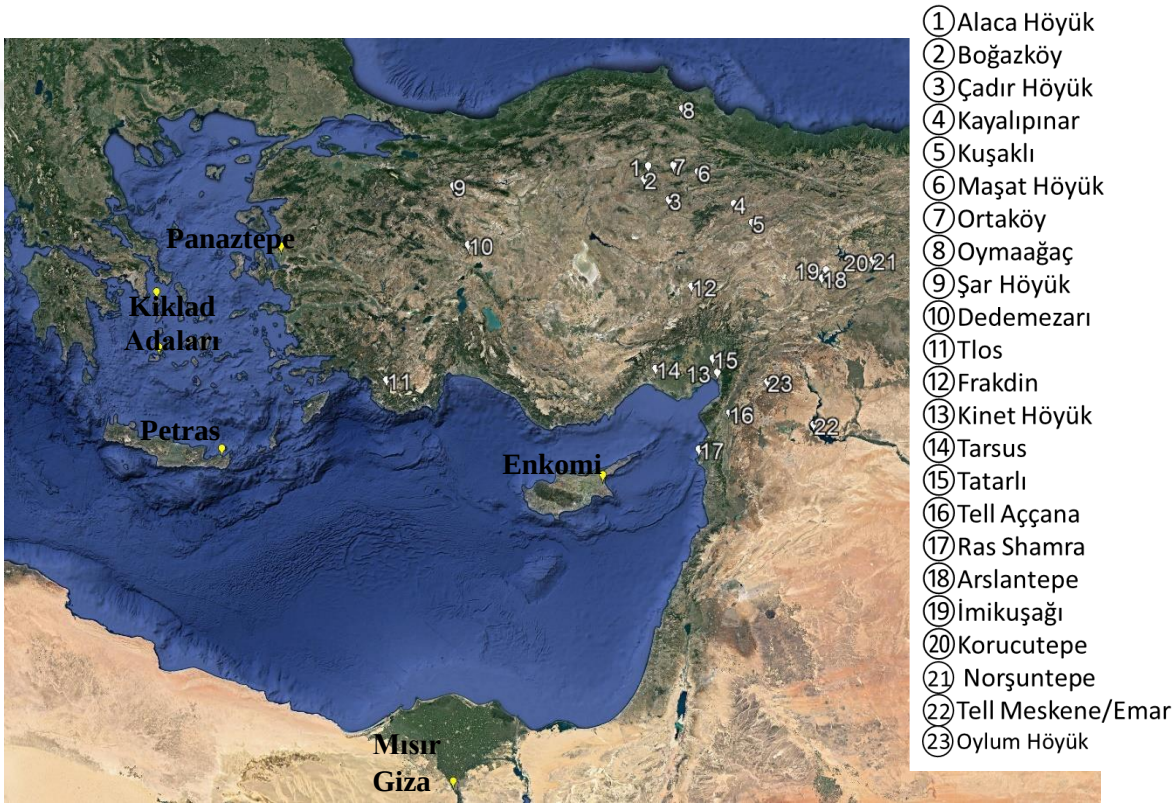

Şekil 2 Ortaköy Minyatür Çanaklarının Buluntu Durumu ve Yapım Tekniği Dağılımı

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. BÖLGELER ARASI KARŞILAŞTIRMA

Hitit minyatür kapları ve öncülleri ile ardıllarının tanımlanması, yayılım alanlarının belirlenmesi ve işlevlerinin anlaşılabilmesi için tarihi kaynaklardan Hititlerin etkileşimde olduğu Ege ve Doğu Akdeniz kültürleri incelenmiştir (Harita 1).

Harita 2 Ege ve Doğu Akdeniz'de Minyatür ve Model Minyatür Kapların Buluntu yerleri

5.1. EGE BÖLGESİ

Ege bölgesi kıta Yunanistan ve batı Anadolu kıyıları ile bu kıyılar arasında kalan adaları kapsayan, Akdeniz sınırını Girit adasının oluşturduğu bölgedir. Bu bölümde Panaztepe, Kia ve Petras olmak üzere üç yerleşimin minyatür kapları Hitit yerleşimlerindeki çağdaşlarıyla karşılaştırılmıştır.

5.1.1. Panaztepe

İzmir'in Menemen ilçesinin 13 km batısında bulunan Panaztepe yerleşiminde, 1985 yılında başlayan kazı çalışmaları Akropolün kuzeybatı yamacında MÖ 2. bin yıla tarihlenen sur duvarı ile çevrili bir yerleşmenin varlığını ortaya koymuştur[266]. Akropolün bu yamacındaki MÖ 2. bin mimarisi erozyon ve geç dönem yapılarıyla doğal bir tahribata uğramıştır. Bu tahribat nedeni ile bu alanda ortaya çıkarılan arkeolojik materyal bağlamından kopuk bir şekilde ele geçmiştir. Erken Hitit krallık döneminde Alaca Höyük ve Boğazköy'de tapınak olduğu düşünülen yapılarda ortaya çıkarılan Orta Hitit ve İmparatorluk dönemlerinde kullanımı yaygınlaşan A21bb tipi bir minyatür kap yayınlanmıştır[267].

Panaztepe mezarlık alanında M12 mezarından, Kültepe'de III. ve IV. tabakalardan çok ince cidarlı örnekleri yayınlanan A22ab tipi minyatür kapların, Alaca Höyük IV. tabakada görülmeye başlayan daha kalın cidarlı örneklerine benzeyen bir minyatür kap yayınlanmıştır[268]. Bu tip kapların Boğazköy büyükkale II. tabaka, Kuşaklı akropolü, Fraktin II. tabaka, Tel Açana *İštar* Tapınağı ve mesken-işlik alanı, Norşuntepe III. tabaka, İmikuşağı 8. tabaka ile Kayalıpınar D binasından birçok örneği bilinmektedir[269]. Bununla birlikte mezarlık alanında Anadolu'daki çağdaşlarına benzemeyen 8- 9 cm çapında kırık yerel minyatür kap parçaları da bilinmektedir[270]

5.1.3. Kea (Ayia İrini)

Kea Ayia İrini, Yunanistan'ın Güney Ege bölgesinde bulunan kiklad adalarından biri olan Kea adasında bulunmaktadır. Ayia İrini'deki ilk sistemli kazılar 1960-76 yılları arasında John L. Caskey yönetiminde yapılmıştır. Kazı çalışmaları ile Ayia İrini'nin Neolitik dönemden Geç Helladik IIIa evresine kadar bazı kesintilerle yerleşim gördüğü tespit edilmiştir[271].

[266] Erkanal 1988:256
[267] Günel 1999:103, Lev.24/3 Y94':VII/y:IIb
[268] Günel 1999:103, Lev.129/2 BI 1 M/12 III/a-b
[269] Bkz Bölüm 3.2.2.1.2.
[270] Günel 1999:102.
[271] Gorogianni 2016:136

Ayia İrini'de LM IB yapı katındaki en büyük yapı olan A binasında sekiz binden fazla minyatür konik kap bulunmuştur[272] Bu kaplar Kültepe ve Panaztepe'deki benzerlerinden daha kalın cidarlı kaba yapılmış bir kısmı daha sığ biçimlendirilmiştir. Konik kapların hepsi çarkta biçimlendirilmiştir ve diplerinde iple kesme izleri görülür. Anadolu'da çeşitli boyutlarda bulunan A22ab tipine benzemekle birlikte, Ayia İrini ve diğer Kiklad adalarında bu tür kaplar standart boyutlarda üretilmiştir[273]. Genellikle standart boyutta üretilen bu kapların büyük boyutluları ile model minyatürleri Kiklad adalarında Orta Tunç Çağından Geç Tunç Çağı sonuna kadar mezarlarda, yapı temellerinde ve kültle ilişkilendirilen mekânlarda daha yoğun olmakla birlikte, mesken ve mesken-işliklerde çok sayıda örneği ortaya çıkarılmıştır[274]. Orta Tunç Çağına tarihlenen örnekler ise Kültepe'deki benzerleri gibi ince cidarlı ve özenli üretilmişlerdir[275].

Resim 4 Kiklad Adalarından Konik Minyatür Çanak (Wiener 2011)

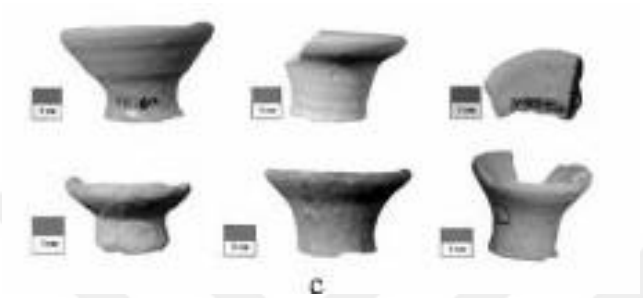
5.1.2. Girit Petras

Akdeniz ile Ege denizinin sınırında bulunan Girit adasındaki Siteia kasabasının doğusunda yer alan Petras'taki ilk kazılar çalışmaları Metaxia Tsipopoulo yönetiminde 1985 yılında başlamış halen devam etmektedir. Yerleşim, Kalkolitik dönemden (MÖ 4500- 3200) Geç Minos IIIa evresine kadar kesintisiz yerleşim görmüştür.

Kiklad Adalarında görülen konik biçimli minyatür ve model minyatür kaplar Petras sarayının zemin katında bir girişin yakınlarında bulunmuştur. Burada dokuz yüzden fazla konik kap konik minyatür ve model minyatür kap ve kap parçası ortaya

[272] Wiener 2011:355
[273] Berg 2004:74-84
[274] Wiener 2011:361,362
[275] Wiener 2011:359

çıkarılmıştır. Bu kapların bir şölen sırasında misafirlere sunu yapmak için kullanılmış olabileceği veya misafirlerin getirdiği sunular olabileceği öne sürülmüştür[276]. Petras'ta testi ve bardak minyatürleri de bulunmuştur[277]. Bunların benzerleri Geç Ugarit II tabakasında tespit edilen yüksek ayaklı çift kulplu K24ae tipi minyatür testiler ile Malatya Arslantepe Geç Hitit krallıkları dönemine tarihlenen II. tabakada bulunan tek kulplu A31aa tipi model minyatür bardaklardır (Bkz. Bölüm 3.3.2.).

Resim 5 Girit Petras Minyatür Kapları (Simandiraki 2010)

5.2. DOĞU AKDENİZ BÖLGESİ

Afrika levhasının Cezayir'e kadarki kıyı şeridi ile bu kıyılar arasında kalan adaları kapsayan bölgede Erken ve Orta Tunç Çağından itibaren kurulmaya başlanan yerleşimler Geç Tunç Çağında genişlemiş ve birbirleri ile olan etkileşimleri artmıştır. Buradaki yerleşimler Hitit arşivlerinden ve küçük buluntulara göre, bu yerel kültürler Hitit kültürüyle etkileşim içindedir.

5.2.1. Mısır: Gize

Gize Antik kenti Nil Nehrinin batı yakasında Kahire'nin yaklaşık 20 km güneybatısında konumlanmıştır. Gize'de minyatür ve model minyatür kapların kullanımı Eski Krallık döneminde 4. Hanedan (MÖ 2613-2494) döneminde başlamış Orta ve Yeni Krallık dönemlerinde de devam etmiştir. Gize Nekropolü'nde

[276] Rupp, Tsipopoulou 1999:734 vd.
[277] Simandiraki 2010:258,260

Anadolu'da Orta Tunç Çağında görülmeye başlayan ince cidarlı A22ab tipi minyatür ve model minyatür kabın çok sayıda örneği yönetici ve orta sınıf mezarlarında açığa çıkarılmıştır[278]. Anadolu'da Boğazköy, Kuzey Levant'ta Ugarit ve Tel Aççana yerleşimlerinde GTÇ'da görülmeye başlayan A33cb, K31ae tiplerinin benzerleri Mısır'da Eski Krallık Dönemi'nden Yeni Krallık Dönemi'nin sonuna kadar görülmeye devam etmiş ancak Eski Krallık döneminde daha çok kilden yapılan bu kapların model minyatürleri Yeni Krallık döneminde daha çok su mermerinden üretilmiştir[279]. Levant'ta Ugarit OTÇ ortalarından itibaren görülmeye başlayan K24ae tipi, Mısırda 4. ve 5. Hanedan dönemlerinde tapınaklarda bira ve şarabın depolanması için kullanılan ve mezarlara bırakılan kapların minyatür ve model minyatür örnekleridir[280]. Mısır'da minyatür ve model minyatür kaplar Eski Krallık öncesinden Yeni Krallık dönemi sonuna kadar tapınak ve piramit temellerine de bırakılmıştır[281].

Resim 6 Gize Minyatür Kapları (Allen 2006)

5.2.2. Kıbrıs: Enkomi

Enkomi, Kıbrıs'da Mağusa yakınlarında bulunan bir Geç Tunç Çağı liman kentidir. Enkomi'nin Ia-b yapı katları MÖ1900-1700 yıllarına, IIa-c yapı katları MÖ 1700-1400 yıllarına IIIa-c yapı katları MÖ 1400-1075 yıllarına tarihlendirilmiştir[282]. Enkomi'de IIIA yapı katında yangın ile tahrip olan IIIb yapı katında daha basit şekilde yeniden, büyük kesme taş bloklarla inşa edilen yapıda, boynuzlu bir tanrı heykelinin bulunduğu odada, öküz kafatasları ile birlikte A21ab, A22ab tiplerine benzeyen minyatür çanaklar açığa çıkarılmıştır[283]. Ayrıca Enkomi mezarlarında

[278] Kytnarová ve diğerleri 2018:25
[279] Allen 2006:19
[280] Kytnarová ve diğerleri 2018:21
[281] Allen 2006:19
[282] Dikaios 1971:525
[283] Pilides 1991:147

Anadolu'dakilerin benzeri ancak yuvarlak dipli minyatür ve model minyatür testiler bulunmuştur[284].

Resim 7 Enkomi Minyatür Kapları (Yon 1981)

[284] Yon 1981:155

ALTINCI BÖLÜM

6. KRONOLOJİK DAĞILIM VE COĞRAFİ YAYILIM

Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nden Geç Hitit Krallıkları Dönemi'ne kadar Anadolu'da görülen minyatür ve model minyatür kap tipleri ile Ege ve Doğu Akdeniz'de görülen benzerlerinin kronolojik dağılım ve coğrafi yayılım alanları incelenmiştir (Harita 3).

Harita 3 MÖ 2. Bin'de Anadolu, Ege ve Doğu Akdeniz'de Görülen Minyatür ve Model Minyatür Kap Tipleri.

6.1. KRONOLOJİK-STRATİGRAFİK DAĞILIM

6.1.1. Asur Ticaret Kolonileri Dönemi

Hitit çivi yazılı kaynaklarına göre Hitit krallığı kurulmadan önce, Kuşşar Kralı Anitta'nın Kültepe'yi (*Kaniš-Neša)* fethettiği ve burasını başkenti yaptığı bilinmektedir[285]. Boğazköy Kuzey Batı Yamacı 9. tabakada dibinde iple kesilme izi görülen A21ab, A22ab, A31ab ve A32ab tiplerinin erken örnekleri olan küçük bardaklar açığa çıkarılmıştır. Bunlar Alaca Höyük V. tabaka, Beycesultan VIa yapı katı, Polatlı III. tabakada ve Ahlatlıbel'de açığa çıkarılan bardaklarla benzerdir[286]. Bu tip küçük kapların 5-8 cm ağız çapında, çok ince cidarlı düz konik gövdeli, sivri, yuvarlak veya düz dipli örnekleri Kültepe Karum'undaki mezarlarda[287], düz dipli ve uzun duraçlı örnekleri İkiztepe'de 1-5. yapı katlarında da tespit edilmiştir[288]. Daha kalın cidarlı bir örneği Panaztepe'de MÖ 2. binin başlarına tarihlendirilmiş[289], daha kalın dipli model minyatür örnekleri de Ras Shamra'da Erken Ugarit 3.tabakada[290] bulunmuştur[291].

[285] Özgüç 2005:7
[286] Orthmann 1963:13
[287] Özgüç 1949 kazı raporu:46
[288] V. Müller-Karpe 2006: Taf. 67,68,69,70
[289] Günel 1999:103, Lev.24/3 Y94':VII/y:IIb
[290] Bkz. Bölüm 2.5.2.
[291] Schaeffer Claude F.- A. 1939:126,fig.112/H

Harita 4 Asur Ticaret Kolonileri Döneminde Anadolu'da Görülen Minyatür Kaplar

6.1.2. Erken Hitit Dönemi

Erken Hitit krallık döneminde Hitit krallığının kontrolünde olan bölge aynı zamanda hitit kültürünün çekirdek bölgesi olan Kızılırmak havzasıdır. Bu döneme tarihlenen minyatür kap tipleri daha standarttır. Orta Tunç Çağı'nda Orta Anadolu ve Kuzeyindeki yerleşimlerde açığa çıkarılan konik gövdeli çark yapımı dibinde ip kesiği izleri görülen küçük kapların benzeri A21ab ve A22ab tipi minyatür tabaklar bu dönmede kullanılmaya başlamıştır (Tab. 14). Bunlar Boğazköy Büyükkale IVc tabakasında[292] ve Alaca Höyük IV. tabakada[293] açığa çıkarılmıştır. Korucutepe Hitit 2 yapı katında[294] ortaya çıkarılan A11ab ve A31ab tiplerinin biçimlendirme tekniği benzerliği açısından hitit kültürü etkisi ile yapıldıkları söylenebilir[295]. Korucutepe'de Erken Hitit Krallık Dönemi'ne tarihlenen A11ae ve A33ac omurgalı gövdeli ve eklemeli dipli tiplerin krallığın çekirdek bölgesinde bu döneme veya öncesine tarihlenen hiç örneği veya benzerleri yoktur. Bu tipler Korucutepede İmparatorluğun sonuna kadar kullanılmaya devam etmiştir.

[292]. Koşay-Akok 1966:85, Koşay 1973:99
[293] Fischer 1963: 69, 74
[294] Umurtak 1988:83
[295] Umurtak 1988:83

Dedemezarı'nda MÖ 1620-1520 yılları arasında tarihlenen DM05-al mezarında ortaya çıkarılan A23ac, K31ad tipleri mezarlık buluntusu olarak Anadolu'da Erken Hitit Krallık dönemine tarihlenen yegâne örneklerdir[296]. Bu tip testi ve tabakların benzerleri daha sonraki dönemlerde görülmemektedir.

BULUNTU YERLERİ	MİNYATÜR KAP TİPLERİ							
	A11	A21	A22	A23	A31	A32	A33	K31
Alaca Höyük		•	•					
Boğazköy	•	•						
Dedemezarı				•				•
Korucutepe	•	•			•	•	•	

Tablo 15 Erken Hitit Krallık Dönemi Minyatür Kap Tipleri

6.1.3. Orta Hitit Dönemi

Orta Hitit döneminde yeni kurulan yerleşimler ve çevre kültürler ile etkileşimin yoğunlaşması sonucunda minyatür kap tiplerinin çeşitliliğinde artış görülmektedir. Anadolu'da model minyatür testi ve tabaklar bu dönemde kullanılmaya başlamıştır[297]. Bu dönemin en yaygın model minyatür tipi, Alaca Höyük IIIa yapı katı, Boğazköy Yukarı Şehir II. yapı katı ve bu dönemde kuruduğu bilinen Kuşaklı ile Ortaköy yerleşimlerinden çok sayıda örneği bilinen A11aa tipi basit biçimlendirilmiş el yapımı model minyatür tabaklardır[298]. Korucutepede Erken Hitit Krallık Dönemi'nde kullanılmaya başlayan kaideli tiplerin benzeri A31ae tipi model minyatürler bu dönemde Ugarit'te Geç Ugarit II. tabakada açığa çıkarılmıştır[299].

[296] Üyülmez, Koçak, İlaslı ve diğerleri:811-842
[297] Bkz Bölüm 3.3.1.
[298] Bkz Bölüm 2.1.2.
[299] Bkz. Bölüm 2.5.2.

BULUNTU YERLERİ	MODEL MİNYATÜR KAP TİPLERİ											
	A11	A12	A13	A21	A22	A31	A32	A33	K11	K21	K23	K24
Alaca Höyük	•			•					•		•	
Boğazköy	•										•	•
Kuşaklı	•									•		
Maşat		•										
Ortaköy	•	•	•	•	•							
Ugarit						•	•	•				

Tablo 16 Orta Hitit Dönemi Model Minyatür Kap Tipleri

BULUNTU YERLERİ	MİNYATÜR KAP TİPLERİ								
	A11	A12	A13	A21	A22	A31	K22	K24	K31
Alaca Höyük	•			•	•				
Boğazköy	•					•			
Maşat		•					•		
Kuşaklı		•		•	•		•		
Ortaköy	•	•		•	•				
Ugarit		•						•	•
Arslantepe					•				
Korucu Tepe			•		•		•		
Emar							•		•

Tablo 17 Orta Hitit Dönemi Minyatür Kap Tipleri

Ugarit'te bulunan bir diğer kaideli tip olan A32ad tipi minyatür kadehlerde Geç Ugarit II. tabakada açığa çıkarılmıştır[300]. Korucutepede Erken Hitit Krallık Dönemi'nde kullanılmaya başlayan eklemeli dipli tiplerin benzeri A22ed tipi kaideli minyatür tabaklar da bu dönemde Arslantepe IVa yapı katında tespit edilmiştir[301]. Erken Hitit Krallık Dönemi'nde kullanılmaya başlayan A22ab ile A21ab tipi minyatür tabaklar Alaca Höyük III. tabaka[302], Kuşaklı A binası[303] ile Ortaköy Tepelerarası ve Ağılönü mevkilerinde de (Lev. 1/d,e,f,) ortaya çıkarılmıştır. Bu dönemde kullanılmaya başlayan bir diğer tipte derin gövdeli minyatür testiler olan K21 ve K22 tipi testilerdir.

[300] Schaeffer 1939:258, fig.110/24
[301] Pecorella, 1975:95, fig. 7/4,2 Manuelli 2013:168-169, tab.83/2
[302] Koşay 1951:19 XLIV/4-28
[303] Müller-Karpe 1996: 74, fig.7/48

Bunların yuvarlak dipli örnekleri Korucutepe Hitit 3 yapı katında[304], sivri dipli örnekleri Maşat Höyük II. yapı katında[305] tespit edilmiştir.

6.1.4. Hitit İmparatorluk Dönemi

Orta Hitit Dönemi'nde Hitit çekirdek bölgesinde görülmeye başlayan A11 A21 tipi model tabaklar ve K23, K24 tipi model testilerin kullanımı, İmparatorluk Dönemi'nde de yaygınlaşarak devam etmiştir. Model minyatür tabaklar Yazılıkaya B odası,[306] Çadır höyüğün IVa yapı katı[307], Tell Aççana *İštar* tapınağı[308] ve Tatarlı Höyükte[309] İmparatorluk dönemine tarihlendirilen A binasında tespit edilmiştir. Model testiler ise Frakdin IIIa yapı katı[310], Tarsus GTÇ IIb yapı katı[311], Norşuntepe III. tabaka[312], Korucutepe Hitit 4 yapı katı[313], Tatarlı Höyük[314] ve Tell Aççana'da[315] açığa çıkarılmıştır.

Erken krallık döneminde ortaya çıkan Orta hitit döneminde de kullanılmaya devam eden A22ab bu dönemde yaygın görülen minyatür tabak tiplerinden biridir[316]. Bu tip minyatür tabaklar Alaca Höyük'ün II. yapı katında[317], Boğazköy YŞ II. tabakada[318], Kuşaklı D binasında[319], İmikuşağı 7. yapı katında, Aççana İštar tapınağının 2. tabakasında ve Ortaköy Tepelerarası ile Ağılönü mevkilerinde ortaya çıkarılmıştır. Benzerleri Orta Tunç Çağı'nda Boğazköy Kuzey Batı Yamacında açığa çıkarılan A31ab tipi minyatür çanaklar bu dönemin bir diğer yaygın tipidir. Korucutepe'nin Hitit 4. tabakası, İmikuşağı 7. tabaka, Norşuntepe 3. yapı katı, Tel Açana İštar tapınağı 2. tabaka ile mesken işlik 1. tabakada, Arslantepe-Malatya III.

[304] Umurtak 1996:62, Lev.26/5
[305] Özgüç 1982: 28, Lev.45/12
[306] Parzinger-Sanz 1992:109, Lev. 55/15
[307] Gorny 2004:18, Fig.7
[308] Akar 2017:1-24 Yener 2020:133-135
[309] UHK XI Girginer
[310] N. Özgüç 1955:296 Res.12-18
[311] Korbel 1987: 18, Lev.39/316
[312] Hauptman 1975: 199, Abb.120/4
[313] Umurtak, 1988:93, lev. 72/4
[314] UHK XI Girginer
[315] Furlan, 2019: 61-68 Lev.14
[316] Bkz. Bölüm3.3.2.2.1.
[317] Koşay 1951: 20, LXVIV/7
[318] Fischer, 1963:69, lev.119/1040
[319] Aktaran Mielke 2006:124, MDOG 127, 1995 Abb7/54,

tabaka ve Oymaağaç tapınağının avlusundaki üç tabakada bu tip çanakların çok sayıda örneği ortaya çıkarılmıştır[320].

BULUNTU YERLERİ	MODEL MİNYATÜR KAP TİPLERİ					
	A11	A21	A22	K11	K23	K24
Alaca Höyük	•		•	•		
Boğazköy	•	•		•		•
Çadır Höyük	•					
Şarhöyük					•	
Frakdin					•	
Tarsus						•
Tatarlı	•					
Tell Aççana	•				•	•
Arslantepe						•
Korucutepe					•	
Norşuntepe					•	

Tablo 18 Hitit İmparatorluk Dönemi Model Minyatür Kap Tipleri

Buluntu Yerleri	MİNYATÜR KAP TİPLERİ														
	A11	A12	A13	A21	A22	A23	A31	A32	A33	K21	K22	K23	K24	K31	K34
Alaca Höyük					•										
Boğazköy		•		•	•	•		•	•	•	•	•			•
Kayalıpınar		•			•										
Kuşaklı		•		•	•										
Ortaköy				•											
Oymaağaç							•								
Tlos							•								
Frakdin	.	•			•		•								
Kinet	•	•													
Tarsus		•		•									•		
Tatarlı									•						
Tell Aççana	•	•		•	•		•		•						
Ugarit															
Arslantepe	•			•	•		•								•
İmikuşağı		•		•	•		•							•	
Korucutepe.	•		•			•	•	•	•						
Norşuntepe					•		•								
Emar											•			•	

Tablo 19 Hitit İmparatorluk Dönemi Minyatür Kap Tipleri

[320]Korbel 1985:44, lev222/5819, Umurtak 1996:43, lev.24/3, Czichon 2013: 301, www.nerik.de Parzinger-Sanz 1992: 93/97,104, Lev.25/23, Manuelli 2013:168-169, tab.83/1

Erken Hitit Krallık Dönemi'nde Korucutepe'de Hitit 2 yapı katında ortaya çıkan omurgalı çanakların kullanımı bu dönemde yaygınlaşmıştır (Bkz. Bölüm 5.2.1.). Bu çanaklar Tell Açana[321], Tatarlı Höyük[322] ve Boğazköy Aşağı şehir 1. tabaka[323] ile Sarıkale'de[324] de tespit edilmiştir. Oluk bezemeli bir diğer minyatür tabak tipi A13ce* de Korucu tepenin Hitit 3 yapı katında[325] bulunmuştur.

Dönemin bir diğer yaygın tipi de Orta Hitit Dönemi'nde Maşat, Ortaköy ve Kuşaklı'da ortaya çıkan A12ab tipi minyatür tabaklardır (Bkz. Bölüm 3.3.2.2.1.). Bu tip tabaklar Yazılıkaya B Odası[326], İmikuşağı 8. tabaka[327], Kinet Höyük'ün 14. Yapı katı[328], Kayalıpınar D binası[329], Frakdin II. tabaka[330] ile Tell Aççana'da[331] tespit edilmiştir. Bu tipin oluk bezemeli bir örneği de Tarsus GTÇ II yapı katında[332] açığa çıkarılmıştır. Orta Hitit Dönemi'nde Ugarit ve Korucutepede yoğun şekilde görülen A33 tipi omurgalı çanaklar bu dönemde Tell Aççana (Bkz. Bölüm 5.1.3.), Boğazköy[333] ve Tatarlı'da[334] da tespit edilmiştir. A21ab tipi minyatür tabaklarda bu dönemde kullanımı yaygınlaşan minyatürlerden biridir (Bkz. Bölüm 3.3.2.2.1.). Bu tabaklar Tell Aççana kale yapısının III. yapı katında[335], Frakdin'in III. tabakasında[336] ve Yazılıkaya C odasında[337] açığa çıkarılmıştır. Bunların kaideli örnekleri de Boğazköy Büyükkale III tabaka[338] ile İmikuşağı 8. tabakadan[339] bilinmektedir.

[321] Korbel 1987: Taf.39 Akar 2017:7
[322] UHK XI, Girginer
[323] Müller Karpe 1988: 124, N2, Neve 1996:2
[324] Seheer 2003:17; Schoop 2009:155
[325] Umurtak 1988:83
[326] Parzinger-Sanz, 1992:104, lev.29/12
[327] Umurtak, 1988: 92 lev. 70/3
[328] Korbel 1987: 18, Lev.39/319
[329] Müller-Karpe 2020:152, Abb.13/7.
[330] N.Özgüç 1955:296 Res.5-11
[331] Furlan, 2019: 61-68 Lev.28
[332] Korbel 1987: 18, Lev.39/316
[333] Fischer, 1963:69, lev.120/1042-1043
[334] UHK XI, Girginer
[335] Furlan, 2019: 61-68 Lev.16
[336] N. Özgüç 1955:296 Res.5
[337] Parzinger-Sanz, 1992:104, lev.29/15
[338] Fischer 1963: 69, 74
[339] Umurtak 1988:83

6.1.5. Geç Hitit Krallıkları

İmparatorluğun MÖ 1200'de yıkılışından sonra Anadolu'da bilinen neredeyse tüm Hitit kentleri terkedilmiştir (Bkz Bölüm 1.2.). İmparatorluğun güneyi ile güney doğusundaki bazı yerleşimler MÖ. 700'lere kadar kullanılmaya devam etmiştir[340]. Bu dönemde kullanılmaya devam eden yerleşimlerden biri olan, Arslantepe'de II. tabakada[341] A31aa ve A32ab tipinde model minyatür bardaklar bulunmuştur[342].

6.2. COĞRAFİ YAYILIM

6.2.1. Kızılırmak havzası/ *Hatti* ülkesi

Hitit kültürünün çekirdek bölgesi olarak tanımlanan *Hatti* Ülkesi'ndeki en yaygın model minyatür basitçe elde biçimlendirilmiş A11aa tipi tabaklardır (Bkz. Bölüm 3.3.1.1.1.). Bu tip model tabaklar Kuzey Levant'ta Tell Aççana'da[343], Yukarı Fırat Havzası'nda İmikuşağı ve Seyhan havzasında Tatarlı Höyük'te açığa çıkarılmıştır[344]. Bu Bölgede Boğazköy'de tespit edilen K24ac ve K23ab tipi model minyatür testiler Seyhan Havzası'nda Tarsus[345] ile Frakdin[346], Kuzey Levant'ta Tell Aççana[347] ve Yukarı Fırat Havzası'nda Korucutepe'de[348] de açığa çıkarılmıştır. Model minyatür kaplar arasında yer alan tipleri bir veya iki yerleşimde tespit edilmiş olup, yaygınlaşmamıştır(Tab 19)

[340] Umurtak 1996:43,45,, lev.9/3, lev24/5, Furlan, 2019: 61-68 Lev.28 UHK. XI.
[341] Umurtak 1988:113, Lev.91/2
[342] 5819 Klengel,2011,37, Dinçol,1982,124, Hawkins,2002,410
[343] Korbel 1985:44, lev222/
[344] Konyar 2008: 61, Umurtak 1988:113
[345] Goldman 1956: 216, Fig. 327;387, no.1211
[346] T. Özgüç 1948:260-266; N. Özgüç 1955:297
[347] Korbel 1987: Taf.39
[348] Umurtak 1988:84

MODEL KAP TİPLERİ	BULUNTU YERLERİ							
	Alaca Höyük	Boğazköy	Çadır Höyük	Kayalıpınar	Kuşaklı	Maşat	Ortaköy	Oymaağaç
A11aa	•	••	•		•		•	
A11da							•	
A12ab*							•	
A21aa		•					•	
A21ab	••	••			•		•	
A22ab					•		•	
A22bb							•	
A22ae	•							
K11ab	•	•						
K21aa					•			
K24ac		•						
K23ab		•						
K23bb	•							

Tablo 20 Model Minyatür Kapların Kızılırmak Havzasındaki Yayılımı

Kızılırmak Havzası'nda A12ab ile A22ab tipi minyatür tabaklar, en yaygın minyatür tabak tipleridir[349]. Bunlar aynı zamanda Seyhan Havzası'nda Frakdin, Kuzey Levant'ta Tell Aççana[350] ve Yukarı Fırat Havzası'nda İmikuşağı[351] ile Norşuntepe'de [352]de açığa çıkarılmıştır. Kızılırmak Havzası'nda dört yerleşimde görülen A21ab tipi minyatür tabaklar Seyhan Havzası'nda Tarsus ve Frakdin ile Kuzey Levant'ta Tell Aççana yerleşimlerinde de tespit edilmiştir. Bu bölgede Oymaağaç'ta bulunan A31ab tipi minyatür çanaklar[353] Kuzey Levant'ta Tell Aççana[354], Seyhan Havzası'nda Frakdin[355] ve Yukarı Fırat Havzası'ndaki tüm yerleşimlerde açığa çıkarılmıştır (Tab. 20).

Kızılırmak havzasında K22cb tipi minyatür testiler Boğazköy[356] ve Maşat höyük[357] olmak üzere yalnız iki yerleşimde bulunmuş, İmparatorluğun diğer bölgelerinde tespit edilmemiştir (Tab. 21)

[349] Bkz. Bölüm 3.3.1.1.1., 3.3.2.2.1. Koşay 1944: 34, Lev. LII/AI.a.126; 1951: 22, Lev. LXII/AI.c.339c, Koşay 1951: 22, Lev. LXIIAl.c.339b
[350] Sevin 1995:7 vd Umurtak 1988:83
[351] Korbel 1985: 16,32,33,36,37 taf.138-222 Kat.5819, 4981,5812[t]
[352] Hauptnmann-1971:76 Klaus Schmidt 1996:8 (Tab 5)
[353] Czichon 2007: 301; https://www.nerik.de/
[354] Furlan, 2019: 61-68 Lev.27,30
[355] N. Özgüç 1955:296 Res.12
[356] Fischer, 1963: 147, Lev. 119/1053
[357] Özgüç 1982: 28, Lev.45/12

MİNYATÜR TABAK TİPLER	BULUNTU YERLERİ						
	Alaca Höyük	Boğazköy	Kayalıpınar	Kuşaklı	Maşat	Ortaköy	Oymaağaç
A11ab						•	
A11ea	•					•	
A11cb		•				•	
A12ab	•	•	•	•	•	•	
A12db						•	
A21ab	•	•		•		•	
A21bd		•				•	
A21eb		•		•			
A22ab	•	•	•	•		•	
A22cb						•	
A23ab*		•					
A31aa				•			
A31ab		?					•
A31ca		•					
A32cd		•					
A33bc		•					
A33cb		•				•	

Tablo 21 Açık Biçimli Minyatür Kapların Kızılırmak Havzası'ndaki Yayılımı

MİNYATÜR TESTİ TİPLERİ	BULUNTU YERLERİ			
	Alaca Höyük	Boğazköy	Maşat	Ortaköy
K21ca		•		
K22cb		•	•	
K22cc		•		
K22cd		•		
K23ab		•		
K34aa		•		

Tablo 22 Kapalı Biçimli Minyatür Kapların Kızılırmak Havzası'ndaki Yayılımı

6.2.2. Sakarya nehri havzası

Hatti ülkesinin batısında bulunana bölgede Şarhöyük'te bir model minyatür ile Dedemezarı'nda birer minyatür tabak ve testi açığa çıkarılmıştır. Şarhöyük'te bulunan K24ab tipi model minyatür testi[358] Kızılırmak Havzası'nda Boğazköy, Seyhan Havzası'nda Tarsus ile Frakdin, Yukarı Fırat Havzası'nda Korucutepe[359] ve Kuzey Levant'ta Tell Aççana'da[360] tespit edilen K24ac ve K23ab tipi model minyatür testiler ile benzerdir (Tab. 22).

[358] Baştürk 2018: 159, Fig.20
[359] Goldman 1956: 215 Fig.387/1199
[360] Pacorella 1975:96 Fig.8/3

		BULUNTU YERLERİ	
Tipler		Şarhöyük	Dedemezarı
Modeller	K24db	•	
Minyatürler	A23ac		•
	K31ad		•

Tablo 23 Minyatür ve Model Minyatür Kapların Sakarya Havzası'ndaki Yayılımı

6.2.3. Teke yarımadası

Teke yarımadasında sadece Tlos'da[361] A31aa tipinde bir minyatür çanak tespit edilmiştir. Bu tip çanaklar Kızılırmak Havzası'nda Kuşaklı'da görülmektedir.

6.2.4. Seyhan ve Ceyhan havzaları

Hatti Ülkesi'nin güneyinde yer alan *Kizzuwadna* Ülkesinde minyatür ve model minyatür kaplar Frakdin, Tarsus, Tatarlı ve Kinet Höyük olmak üzere dört yerleşimde tespit edilmiştir. Tarsus'ta[362] bulunan K24 tipi ile Frakdin'de[363] ve Tatarlı Höyük'te[364] bulunan K23ab tipi model minyatür testiler Kızılırmak Havzası'nda Boğazköy'de[365] de tespit edilmiştir (Tab. 23). Tatarlı Höyükte[366] açığa çıkarılan A11da tipi model minyatür çanaklar Kızılırmak Havzası'nda Ortaköy'de de (Lev. 3./m) görülmektedir.

MODEL TİPLERİ	BULUNTU YERLERİ			
	Frakdin	Kinet	Tarsus	Tatarlı
A11aa				•
A11da				•
K23ab	•			
K24ac			•	•

Tablo 24 Model Minyatür Kapların Seyhan Havzası'ndaki Yayılımı

Bölgede yaygınlaşmış bir minyatür kap tipi tespit edilememiş, A21ab ile A12ab tipi minyatür çanaklar Frakdin[367] ve Tarsus[368] olmak üzere iki yerleşimde bulunmuştur. Minyatür çanak ve tabaklar arasında Yukarı Fırat Havzası'nın yaygın

[361] Sezgin 2017:41, Lev.48/381
[362] Goldman 1956: 215 Fig.387/1198
[363] Özgüç, N. 1955: 296, Res. 20
[364] UHK XI. Girginer
[365] Fischer 1963: 147, Lev.119/1052
[366] UHK XI. Girginer
[367] Özgüç, N. 1955: 296, Res. 19
[368] Goldman 1956: 215 Fig.387/1185

tipi A31ab ile Kuzey Levant'ın yaygın tipi A22ab Frakdin'de[369] de tespit edilmiştir. K24bc tipi bir minyatür testi, bölgede sadece Tarsus'ta[370] açığa çıkarılmıştır

MİNYATÜR TİPLER	BULUNTU YERLERİ			
	Frakdin	Kinet	Tarsus	Tatarlı
A11ab		•		
A12ab	•	•		
A12db*			•	
A21ab	•		•	
A21eb			•	
A22ab	•			
A31ab	•			
K24bc			•	

Tablo 25 Minyatür Kapların Seyhan Havzası'ndaki Yayılımı

6.2.5. Kuzey Levant

İmparatorluğun en güneyinde yer alan Kuzey Levant'ta Tell Aççana ve Ugarit olmak üzere iki yerleşimde minyatür ve model minyatür kaplar açığa çıkarılmıştır. Bölgede en fazla sayıda model minyatür kap tipi Ugarit yerleşiminde[371] tespit edilmiştir. Bunlardan A12ad tipi minyatür tabaklar Tell Aççana'da[372] standartlaşmış üç model minyatür tipinden biridir, diğerleri de A11aa tipi tabaklar ile K23ab tipi testilerdir(Bkz. Bölüm 3.3.1.2.). Ugarit'te[373] açığa çıkarılan K24aa tipi model minyatürlerin su mermerinden üretilmiş benzerleri Mısır Gize'de[374] de açığa çıkarılmıştır.

MODEL TİPLERİ	BULUNTU YERLERİ	
	Aççana	Ugarit
A11aa	•	
A12ad	•	•
A22bb		•
A22ab		•
A31eb′		•
A31be		•
A33ab		•
K23ab	•	
K24aa		•

[369] N. Özgüç 1955:296 Res.12-18
[370] Korbel 1987: 18, Lev.39/316
[371] Schaeffer 1939:126,fig.112/H
[372] Furlan, 2019: 61-68 Lev.2,16
[373] Schaeffer 1949:126,fig.110/27
[374] Kytnarová ve diğerleri 2018:25, Allen 2006:19

Tablo 26 Model Minyatür Kapların Kuzey Levant'taki Yayılımı

Bu bölgede yer alan iki yerleşimde de görülen tek minyatür kap tipi A22ab tipi minyatür tabaklardır(Bkz. Bölüm 3.3.2.1.2.). Bu tip kaplar Hitit hâkimiyetindeki bölgelerin neredeyse hepsinde tespit edilmiştir. Buna karşın Ugarit'te görülen A31eb′, A31be, A33ab ve K24aa′ model minyatür tipleri ile A12dd, A32cd, A33cb, K24ae ve K34ae minyatür tipleri veya benzerleri imparatorluğun çekirdek bölgesinde görülmemektedir. Tell Aççana'da[375] bulunan A33cb tipi, Kızılırmak Havzası'nda Boğazköy'de[376], Ugarit'te[377] bulunan A33ab tipi Yukarı Fırat Havzası'nda Korucutepe'de[378] açığa çıkarılmıştır.

MİNYATÜR TİPLERİ	BULUNTU YERLERİ	
	Aççana	Ugarit
A11aa	•	
A12ab	•	
A12dd		•
A21ab	•	
A21eb	•	
A22ab	•	•
A22bb		•
A31aa	•	
A31ab	•	
A31bb	•	
A31ca	•	
A32cd		•
A33ab		•
A33cb	•	
K24ae		•
K31ae		•

Tablo 27 Minyatür Kapların Kuzey Levant'taki Yayılımı

6.2.6. Yukarı ve Orta Fırat Havzası

Minyatür ve model minyatür kaplar İmparatorluk'un güneydoğusunda yer alan Yukarı havzasında, Arslantepe, İmikuşağı, Korucutepe ve Norşuntepe, Orta Fırat

[375] . Furlan, 2019: 61-68 Lev. 11, 15, 19, 20, 21, 26, 30
[376] Fischer 1963:69, 147, lev.119/1061-62
[377] Schaeffer 1949: 258/15,16,22
[378] Umurtak 1996:43,45,, lev.9/3, lev24/5

havzasında Emar olmak üzere dört yerleşimde açığa çıkarılmıştır[379]. Bu yerleşimlerde model minyatür kap çeşitliliği az olmakla birlikte, diğer bölgelere kıyasla sayıca daha çok model minyatür testi tipi bulunmuştur[380]. Emar'da model minyatür kap bulunmamış, buna karşın, iki tip minyatür kap bulunmuştur (Tab 27).

MODEL TİPLER	BULUNTU YERLERİ			
	Arslantepe	İmikuşağı	Korucutepe	Norşuntepe
A11aa		•		
A31aa	•			
A33bb	•			
K24ea	•			
K23ab			•	
K23ac				•

Tablo 28 Model Minyatür Kapların Yukarı ve Orta Fırat Havzası'ndaki Yayılımı

Yukarı Fırat Havzasında yer alan tüm yerleşimlerde A31ab tipi minyatür çanaklar açığa çıkarılmıştır (Bkz. Bölüm 3.3.2.1.3.). Bunun dışındaki minyatür kap tipleri her yerleşimde farklı olmakla birlikte bu bölgede kaideli tiplerin diğer bölgelere kıyasla daha yaygın olduğu tespit edilmiştir[381]. Korucutepe'de[382] bulunan A21bd tipi kaideli minyatür tabaklar Kızılırmak Havzasında Boğazköy'de[383] de tespit edilmiştir. Arslantepe'de[384] bulunan A22ad tipi kaideli minyatür tabaklar da Boğazköy'deki[385] A32ad tipi kaideli çanaklar ile benzerdir. Korucutepe'de[386] bulunan A11ae, A13ce* tipleri de Ugarit'deki[387] A31ae model minyatürleri ile benzerdir. Emar'da[388] Anadolu'daki örneklere benzemeyen K22ae tipi testi ile K31ae tipi çömlek olmak üzere iki standart minyatür kap tipinin çok sayıda örneği tespit edilmiş ancak

[379] Fischer 1963:69, lev.120/1044-1045 Umurtak, 1988: 91, Lev. 70/1, Pecorella, 1975:95, fig. 7/4 Caubet 2014:74 Sakal 2018:71
[380] Koşay 1951: 22, Lev. LXIIAl.c.339b Goldman 1956: 215 Fig.387/1199, Korbel 1985: Taf 138/5812, Pacorella 1975:96 Fig.8/3
[381] Umurtak 1996:45, 43, lev.9/7,8-lev 24/9; Pecorella 1975: 119 fig. 20/1 Fischer 1963:69,
[382] Umurtak, 1996: lev.24/10-12
[383] Bittel-Naumann-Otto 1941:175,Fig. 70/1
[384] Pecorella, 1975:95 Fig.7/2, Manuelli 2013:168-169, tab.83/2
[385] Fischer, 1963:69, lev.119/1032
[386] Umurtak 1996:43, lev24/7
[387] Schaeffe 1949:258/22,27
[388] Caubet 2014:73 Sakal 2018:72

İmparatorluğun çekirdek bölgesinde görülen minyatür ve model minyatür tipleri veya benzerleri bulunmamıştır (Tab.27).

MİNYATÜR TİPLERİ	Arslantepe	İmikuşağı	Korucutepe	Norşuntepe	Emar
A11ab	•		•		
A11ae			••		
A12ab		•			
A13ce*			•		
A21bc*	•				
A21bd		•			
A22ab		•		•	
A22ab*		•			
A22cc	•				
A22ad	•				
A23ab			•		
A31ab	•	•	•	•	
A31bb			•		
A32ab			•		
A33ab			•		
K22aa			•		
K22ae					•
K31aa		•			
K31ae					•

Tablo 29 Minyatür Kapların Yukarı ve Orta Fırat Havzası'ndaki Yayılımı

YEDİNCİ BÖLÜM

7. İŞLEV ANALİZİ

Arkeolojik malzemenin işlevi, genellikle ele geçtikleri bağlamlardan, tarihi kaynaklarda verilen bilgilerden ve tasvirli sanat eserlerindeki betimlerinden yola çıkılarak tahmin edilebilmekte, ayrıca, etnolojik çalışmalardan elde edilen bulgular doğrultusunda yorumlanabilmektedir.

Arkeolojik araştırmalarda ele geçen minyatür kapların işlevlerine ilişkin çeşitli öneriler yapılmıştır. Oyuncak, günlük kullanım kabı, ölü hediyesi, adak kabı ve temel adağı bu öneriler arasındadır[389]. Hitit minyatür ve model minyatür kaplarının ağırlıklı olarak adak kabı ve temel adağı olarak kullanıldığı düşünülmektedir (Bkz. Bölüm 6.2.6.). Bununla birlikte bu kapların günlük kullanım kabı olabileceği yönünde görüş bildiren bilim insanları da vardır(Bkz. Bölüm 1.1.1). Çalışma kapsamında ele alınan Hitit minyatür kaplarının olası işlevleri ve kullanım biçimleri Hitit metinlerinden, tasvirli sanat eserlerinden ve bağlamlarından elde edilen verilerin sentezlenmesiyle belirlenmiştir.

7.1. YAZILI KAYNAKLARDA MİNYATÜR KAPLAR

Hitit metinlerinde çeşitli ritüel uygulamalarda kullanıldığı bilinen bir çok kap ismi geçmekle birlikte bunların çok küçük bir kısmının Arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan kaplardan hangileri olduğu bilinmektedir. Minyatür ve model minyatür kapların özel bir Hititçe adının olup olmadığı bilinmemekle birlikte ritüel metinlerde geçen bazı kaplar "$^{-TUR}$" (küçük) sıfatıyla yazılmıştır. Bu sıfatın çanak ve testi olmak üzere iki kap formu için kullanıldığı bilinmektedir. Bu küçük testi ve çanakların geçtiği metinler genellikle büyü ritüelleridir. Bununla birlikte belirli bir formu karşılamayan[390] küçük veya büyük boyutta olabilen GAL kaplarının ritüel ve mitolojik metinlerde sıklıkla çeşitli adakların konulması için kullanılan bir sunu kabı olduğu

[389] Yon 1981:154
[390] Karşıt görüş için bkz. Coşkun 1969:33,34

düşünülmektedir[391]. Minyatür ve model minyatür kap olabileceği düşünülen bu kap isimlerinin geçtiği metinler büyü, yapı ve ölü ritüel metinleri ile mitolojik metinler olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir.

7.1.1. Büyü Ritüelleri

Hitit ritüel metinlerinden günlük hayatta karşılaşılabilecek hastalık, kuraklık, bir kişinin sinirli olması, işlerin yolunda gitmemesi gibi birçok sorunun büyüye ve büyülü nesnelere bağlandığı ve bu sorunların çözümü için büyü ritüellerine baş vurulduğu anlaşılmaktadır. Büyülü olduğu düşünülen nesneler kirli nesneler olarak tanımlanmış ve bu kirliliklerden arınmak için çeşitli ritüel uygulamalar yapılmıştır. Bu uygulamalardan biri olan kirliliğe karşı arınma için Kizzuwatna'da uygulanan *Ammiḫatna Ritüelinde* (CTH 471) birisine büyülü bir ekmek, yağ ve taş evin ekmeğinin verilmesi veya adet kanı içirilmesi halinde yapılması gerekenler anlatılır[392]. Metinde *AZU* rahibine verilmesi gereken her biri 14 adet olmak üzere, içinde küçük boyutlu adak kaplarının da yer aldığı bir dizi kap sıralanmıştır. Rahibin tanrılara sunduğu diğer adakların bir kısmı da küçük boyutlu adak kaplarına konmuştur.

Model minyatür kaplarla ilişkilendirilebilecek bir metin de *Alli Arzawa* ritüelidir (CTH 402). Büyülenmiş birini büyüden arındırmakla için uygulanan ritüelin anlatıldığı metninde[393], ritüel için gerekli malzemeler sıralanmıştır. Yaşlı kadın, kilden yapılmış üç kadın ve beş erkek figürinini, üç küçük kil bardağı, bir model kil sepeti, kilden yapılmış bir küçük eşek figürinini ve bazı büyük boyutlu kapları, dua eşliğinde yapılan, çeşitli renklerde iplerin kullanıldığı bir dizi uygulamadan sonra, açtığı bir çukura gömer. Boğazköy'de bulunan A21ab tipi model minyatür sepetin de böyle bir ritüel uygulamada kullanılmış veya kullanılmak üzere yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

Ziplantawia, Tuthaliya, ve *Nikkalmadi*'den bahseden güneş ve hava tanrılarını yatıştırmak için uygulanan ritüel metni minyatür çanak ve testilerle

[391] Bottero, ARM VII s. 308-314; Coşkun 1969:21 vd.
[392] Strauß 2006: 149-162 hithiter.net/: CTH 471
[393] Mouton 2013: 195-229, hethiter.net/: CTH 402

ilişkilendirilebilir(CTH 443) [394]. Metin'de bir dizi değerli maden ve taş adak, bir tahta terazi, 40 ahşap heykel, dört küçük savaş arabası, oturmak ve ayakta durmak için savaş arabaları, beş küçük çanak ve iki küçük testi hazırlanır ve diğer adaklarla birlikte, bir odasına konmak üzere tapınağa götürülür. Tapınak odalarında bulunun minyatür kaplar bu uygulamayla ilişkilendirilebilir.

Doğum, arınma ve yapı gibi Kizzuvatna, Hurri[395] ve Hatti kökenli çeşitli ritüellerde (CTH 476, 399, 726) büyük ve küçük kapların boş olarak ritüel uygulamada kullanılmak üzere rahip veya yaşlı kadına verildiği ve bunların uygulayıcı tarafından çeşitli işlemlerden geçirildikten sonra çukurlara gömüldüğü veya suya bırakıldığı bilinmektedir. Model minyatür kapların ve bunlardan daha büyük boyuttaki minyatür kapların bu tür ritüel uygulamalarda kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

7.1.2. Yapı Ritüelleri

Hitit metinlerinde tapınak saray veya ev gibi yeni bir yapı inşa edilirken yapılması gerekenler yapı ritüelleri anlatılmıştır (CTH 412, 413, 414, 415). Bu metinlerde inşa faaliyetlerine başlandığında yapının temel taşlarının altına dualar eşliğinde yerleştirilmesi gereken çeşitli nesneler ayrıntılı biçimde aktarılmıştır[396]. Temel taşlarının altına yerleştirilen bu nesneler arasında kaplarla sunulan herhangi bir adaktan bahsedilmemekle birlikte, temel taşları yerleştirildikten sonra duvarların sıvanması sırasında kap içinde sunulan bir dizi adak sıralanır.

---

39 *ma-a-an-za-'kan*$^{?2}$*'*LU.MEŠ KISAL.UḪ E^{MEŠ} GIBIL *ḫa-ni-eš-šu-u-wa-an-zi ap-pa-an-zi nu ki-i ud-da-a-ar me-mi-ya-an-zi*^{GIŠ} DAG-*iz-wa* [*t*] *ar-aš-ki-iz-zi ma-a-an-wa-za* E-*ir an-dur-za-ḫa-ni-eš-te-ni nu-wa* MU.KAM$^{ḪI.A}$ GID.DA *ḫa-ni-eš-te-ni a-aš-šu ḫa-ni-iš-te-ni*

40 *ma-a-an-na-at a-'ra'-aḫ-ni-eš-te-in nu na-aḫ-ša-ra-ad-da-an ḫa-ni-<eš>-te-en nu iš-ḫa-aš-šar-wa-a-tar- ḫa-ni-eš-te-en*

---

[394] Kassian 2000: 52, Görke 2022: 152 hithiter.net/: CTH 443.
[395] Görke 2022:149-157
[396] Darga 1985: 33vd.

41 *IŠ-TU* E.GAL-*LIM-ma 3* UDU 3 DUG GEŠTIN 3 DUG *ma-nu-wa-an* 10^{NINDA}*wa-ge-eš-šar* 20 NINDA.ZU_9 50 NINDA.$ERIN^{MEŠ}$*-ya da-an-zi*

---

39 Sıvacılar yeni evleri sıvamaya başlayınca şu kelimeleri söyleyin: "Taht diyor ki: 'Evin içini sıvadığınız zaman uzun yıllar çarçur edersiniz (ve) iyiyi çarçur edersiniz.'

40 'Ama onu dışarı sıvarsanız korku sıvanır ve sıva ihtişamlı"

41 Ama saraydan 3 koyun, 3 kap şarap, 3 kap *marnuvan* 10 *wageššar*- ekmeği, 20 diş ekmeği, 50 asker ekmeği alın.

Metnin devamında yeni evlerde yeni ocakların kurulması sırasında da dua eşliğinde kap içinde sunulan bir dizi adak sıralanır. Bu adaklar 1 *waškur* koyun yağı 1 *waškur* bal 1 peynir, 1 peynir mayası, 1 *ŠADU* bira şırası 1 *ŠADU* maltı, fındık, kuru üzüm, yün, tuz, vb. şeklindedir.

7.1.3. Ölü Ritüelleri

Hititlerde hanedan mensuplarının ölümü halinde gömme törenlerinin nasıl yapılması gerektiği, *šallis vaštaiš* (MÖ. 14./13. yy) (ölü ritüelleri) metinlerinde anlatılmaktadır[397]. Ölülerin yeraltı dünyasındaki yaşama geçebilmeleri için yapılan bu törenler ölünün çeşitli yağlar ve tütsüler ile hazırlanıp birinci günün akşamında yakılması[398] ile başlar, 14 gün boyunca libasyon, hayvan kurbanı, ölü yemeği ile devam etmiştir. Her gün en az iki kere yapılan törenlerde gökyüzünün güneş tanrısına, yeraltının güneş tanrıçasına, iyi gün tanrısına, yedinci gün Arinna'nın güneş tanrıçasına, birinci, 12. ve 13. günde atalara çeşitli kurbanlar sunulmuştur. Ukturi'deki kemikler gümüş kaşıkla özel yağ dolu gümüş bir kaba alınır, daha sonra bu yağdan

[397] Akyurt 1998:147

[398] H Otten , bu metinlerde ertesi sabah kadınların şarap ve birayla Ukturi'deki (ceset yakma yeri) ateşi söndürdüklerinin belirtilmesini ölünün birinci günün sonunda yakıldığı şeklinde yorumlamaktadır (Otten 1958b:82). Aktaran: Akyurt 1998: 147

çıkarılıp bir beze sarılır ve "Taş Ev[399]"'deki yatağın üstüne konur ve önünde bir yağ lambası yakılır yanına yiyecekler bırakılmıştır[400].

Bu törenlerde yapılan her faaliyetin ölüyü huzura kavuşturacak farklı amaçları vardı. Örneğin teke ve hurri kuşları majik anlamda ölüyü günahlardan arındırmak için yakılarak kurban edilirdi[401]. Ölü ritüellerine ilişkin metinlerde törenler esnasında atalara ölüye ve tanrılara sunulan kurbanların konulduğu kapların boyutlarına ilişkin bilgi verilmemekle birlikte birinci, yedinci, 10. ve 13. günlerde bu kaplar kırılıp mezara bırakıldığı[402], ölünün ihtiyaç duyabileceği kaplar ya da kişisel eşyalarının da kırılarak mezara bırakıldığı ifade edilmiştir.

7.1.4. Mitolojik Metinler

Hitit inanç sistemine göre dünyadaki yaşamın olağan akışında devam edebilmesi tanrıların ihtiyaçlarının karşılanmasına bağlıydı. Bu ihtiyaçlar kökeni olasılıkla çok daha eskiye dayanan çeşitli ritüel uygulamalar eşliğinde tanrıların beslenmesi ile karşılanmıştır. İnsanlar ancak tanrıları besleyerek onların gücünden faydalanabilir ya da bu gücün kötü etkilerinden korunabilir. Bu uygulamaların anlatıldığı metinlerden anlaşıldığı üzere Hititler, küçük boyutlu kapları adak veya adak kabı olarak kullanılmıştır. İhtiyaçlarını karşılamak üzere panteonun en üstündeki tanrıya bir alt sınıftaki tanrılar tarafından sunulan adakların nasıl sunulduğu bir mitolojik metinde anlatılmıştır (CTH 344)[403].

KUB XXXIII 120 Öy. 117

8 [Eski] yıllarda ^{D}*Alalu* (gökte) kral idi. ^{D}*Alalu*

9 tahtı(nda) oturur. Tanrıların birincisi, kuvvetli ^{D}*Anu,* (O'nun) önünde

[399] Bu metinlerde Taş ev şeklinde ifade edilen yerin bir çeşit Anıt Mezar olduğu düşünülmektedir. Boğazköy Nişantaş, Yenicekale, Sarıkale ve Yazılı Kaya B odasının Taş ev olduğu öne sürülen yapılardır.(Bittel- Nauman 1952 Bittel 1985 Nauman 1975, Güterbock 1967, Neve 1985 Nauman 1975, Aktaran Akyurt 1998:151

[400] Otten 1958a: 12 Aktaran: Akyurt 1998:147

[401] Ünal 1983: 343 Aktaran Akyurt 1998: 148

[402] Akyurt 1998:143

[403] Özcan 2014:377

10 dururdu. O'nun, Ayaklarının altında (önünde) eğilip, içmek için GAL kaplarını
11 eline verirdi.
12 ^{D}Alalu, dokuz yıl gökte kral idi. Dokuzuncu yılda
13 ^{D}*Anu*, ^{D}*Alalu*'ya karşı savaş açtı. *Alalu*'yu yendi.
14 Ve O (*Alalu*), O'nun (*Anu'*nun) önünden kaçtı, aşağıya karanlık yere (toprağa) [
15 (*Alalu*) Aşağıya karanlık yere (toprağa) gitti ve ^{D}Anu O'nun tahtına oturdu.
16 ^{D}*Anu* tahtına oturur ve kudretli ^{D}*Kumarbi* ona içkisini verirdi.
17 Ayaklarının altında eğilip, içmesi için GAL kaplarını eline koyardı.

Bu metinde *Anu*'nun tahtında oturan *Alalu'*ya, *Kumarbi'*nin de tahtında oturan *Anu*'ya nasıl sunu yaptığı, GAL kabının tahtında oturan tanrının eline konulduğu anlatılmıştır. Bu metinde içki sunumu kapmak için kullanılan GAL kabının bundan başka birçok kuru veya sıvı adağı sunmak için de kullanıldığı, Hitit ritüel metinlerinden bilinmektedir. Hititler olasılıkla mitolojik metinlerde tanrılar tarafından yapılan uygulamaları taklit ederek tanrı heykellerine sunu yapmışlardır.

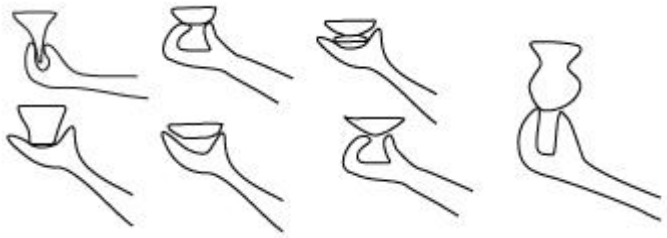
7.2. TASVİR SANATINDA MİNYATÜR KAPLAR

Geçmişte yaşanan olayların betimlendiği tasvirli sanat eserleri her daim arkeolojik bulgularla uyuşmasa da gerçekleştirilen bir takım uygulamaların betimlendiği eserlerden elde edilen veriler genellikle yanıltıcı değildir. Tasvirli sanat eserleri arkeolojik nesnenin nasıl ne için kullanıldığı konusunda veri sağlayan kaynaklardan biri olarak kullanılabilmektedir. Mühürler, kaplar üzerindeki kabartmalar, Kaya kabartmaları, Ortostat ve stellerdeki sunu sahnelerinde minyatür kap olabileceği düşünülen kap betimleri dört başlık altında değerlendirilmiştir.

7.2.1. Mühürler

Anadolu tasvir sanatında sağ elinde avuç içine sığacak boyutta kap tutan tanrı figürlerinin en erken örnekleri Orta Tunç Çağı'na tarihlenen silindir mühürler üzerinde betimlenmiştir (Şek 3). Bu silindir mühürlerde tanrının sağ elinde tuttuğu kap biçimleri

değişkendir. Bir örnekte tanrı elinde iç bükey gövdeli düz dipli bir kadeh[404], birinde konik gövdeli sivri dipli bir kadeh[405], bir diğerinde de uzun duraçlı iç bükey gövdeli bir kadeh[406] tutmaktadır. Bu biçimlerdeki kaplar Kültepe, İkiztepe ve Boğazköy'ün Orta Tunç Çağı tabakalarında açığa çıkarılmıştır[407].

Şekil 3 Silindir Mühürlerde Minyatür Kap Tasvirleri

Suriye üslubunda bir silindir mühürde ise sağ elinde avuca sığacak boyutta küçük bir vazo ve kuş tutarak oturan tanrıya tapan tanrı Lama ve çeşitli hayvan figürleri tasvir edilmiştir[408]. Tanrının sağ elinde tuttuğu vazoya benzer tipte minyatür kaplar Meskene Emar'da Geç Tunç Çağı'nın sonuna kadar görülmektedir (Bkz. Bölüm 2.6.5.). Kuşla birlikte tasvir edilmiş oturan tanrı figürünün olduğu bir başka silindir mühürde kuşun, tanrının elinde tuttuğu kaptan beslendiği görülmektedir[409]. Bir diğer mühürde Fırtına Tanrısının elinde tuttuğu kap, kaideli bir çanaktır ve buna benzer tipte minyatür çanaklar Korucutepe ve Arslantepe'nin Geç Tunç Çağı tabakalarında açığa çıkarılmıştır[410].

Eski Asur üslubunda yapılmış bir mühürde ise sağ elinde iç içe üç çanağı tutan oturan tanrı, Tanrı Lama, yıldırım tutan Fırtına Tanrısı ve çeşitli hayvan figürleri tasvir edilmiştir (Şek. 4)[411]. Oymaağaç'daki Hitit tapınağının avlusunda, bu tasvirde görüldüğü gibi iç içe geçmiş biçimde üç minyatür çanak açığa çıkarılmıştır[412].

[404] N. Özgüç 2006: CS441
[405] N. Özgüç 2006:CS286
[406] N. Özgüç 2006:CS668
[407] V. Müller-Karpe 2006:116, Taf. 67,68,69,70, Özgüç 1952:46, Orthmann 1963:13
[408] N. Özgüç2006: CS 608
[409] Özgüç 2003 CS247
[410] Pecorella 1975: 119 Fig. 20/1, Umurtak, 1996: Lev.9/9-10-11-12-13-14, Lev 24/11-13-14-15
[411] Özgüç 2006:CS846
[412] Czichon 2013: 301; https://www.nerik.de/publikationen/bibliographie.php

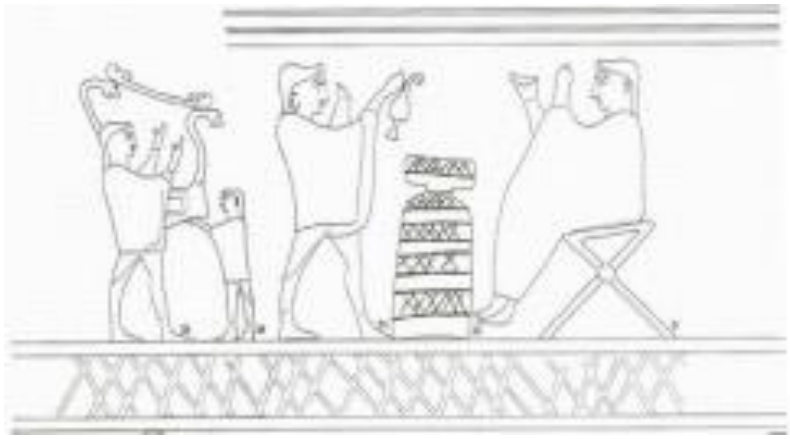

Şekil 4 Asur Üslubunda Yapılmış Silindir Mühür Bakısında İç İçe Üç GAL Kabı Tasviri

7.2.2. Kaplar Üzerindeki Sahneler

Erken Hitit Krallık Dönemi'ne tarihlenen kutsal evlilik töreninin tasvir edildiği İnandık vazosu (Şek. 5)[413] ile Orta Hitit Dönemi'ne tarihlenen geyik biçimli gümüş riton[414] üzerinde sağ elinde çanak tutan tanrı figürleri görülmektedir. Burada arkalıksız bir tahtta oturan ve sağ elinde küçük bir çanak tutan tanrının sol eli havada, önünde bir sunak ve onun önünde de libasyon yapan bir başka figür betimlenmiştir. Metropolitan Müzesi'nde bulunan geyik biçimli gümüş ritonda ise kaya kabartmaları, ortostat ve stellerdeki tasvirlere benzer biçimde sağ elinde çanak tutan tanrı, sol elinde kuş tutmaktadır ve İnandık vazosundaki gibi arkalıksız tahtta oturmaktadır. Bu betimlerde tanrının elinde tuttuğu kabın biçimi Hitit yerleşimlerinde bulunan minyatür ve model minyatür tabak ve çanak tiplerine benzemektedir (Bkz Bölüm 3.3.1.1.1, 3.3.2.1.1).

[413] Özgüç 1988:31 vd.
[414] Guterbock 1983:22; metmuseum.org

Şekil 5 İnandık Vazosu'ndaki Sunu Sahnesi

7.2.3. Ortostat ve Steller

Hitit İmparatorluk dönemine tarihlenen Yağrı Steli[415] ve Kayalıpınar Ortostatı'nda[416] sağ elinde çanak tutan tanrı figürleri tasvir edilmiştir. Eskişehir'in Günyüzü ilçesi yakınlarındaki Yağrı Mevkii'nde bulunan stelde Yazılıkaya'daki 65-66 numaralı kabartmadakine benzer şekilde karşılıklı oturan iki tanrı/tanrıça figürü görülmektedir. Fraktin Kaya kabartmasına benzer biçimde solda oturan tanrıçanın elinde avuç içine sığacak boyutta bir çanak, figürler arasındaki sunak üzerinde bir kuş tasvir edilmiştir. Sivas'ın Yıldızeli ilçesine bağlı Kayalıpınar köyü yakınlarında Kızılırmak Nehri'nin kuzey kıyısında yer alan Kayalıpınar'da bulunan stelde de sağ elinde küçük bir çanak, sol elinde kuş tutan bir tanrıça tasvir edilmiştir. Tanrının elinde tuttuğu kap Hitit yerleşimlerinde bulunan minyatür ve model minyatür tabak ve çanak tiplerine benzemektedir(Bkz Bölüm 3.3.1.1.3, 3.3.2.1.3).Geç Hitit Krallıkları Dönemi'ndeki betimlerde sağ elinde GAL kabı tutarak oturan tanrı görülmemektedir. Geç Hitit Krallıkları Dönemi'ne tarihlenen Malatya Arslantepe'deki ortostatlarda[417]Orta Hitit Dönemi'nde ortaya çıkan halka dipli küçük testiler ile tanrının önünde duran çift kulplu bir çömleğe libasyon yapıldığı görülmektedir.

[415] Bittel 1976:201; hittitemonuments.com
[416] Müller-Karpe 2006:117 vd; Özcan 2019:21 hittitemonuments.com
[417] Frangipane 1993: 42-5

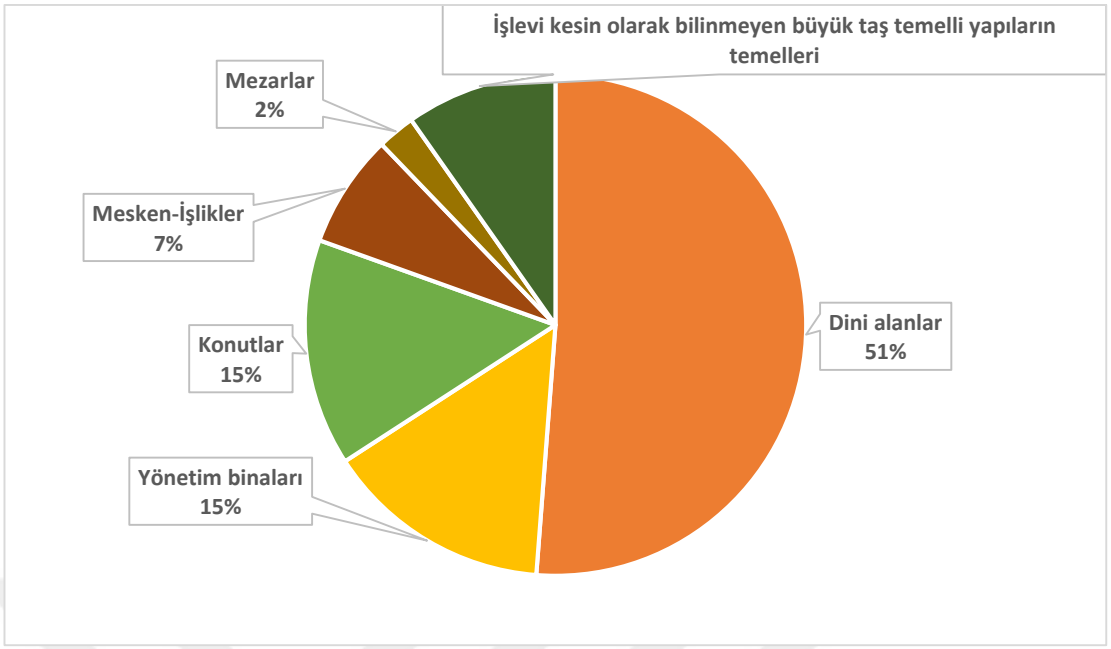
7.2.4.Kaya Kabartmaları

Anadolu'da Hitit İmparatorluk Dönemine tarihlenen Gâvurkale[418] ile Frakdin[419] kaya kabartmalarında elinde çanak tutan tanrı figürleri bulunmaktadır. Ankara-Haymana arasında Ankara'nın 60 km güneybatısın Babayakup deresinin kenarındaki tepede konumlanan Gâvurkale'de kayaya arkalıklı bir oturakta oturan ve sağ elinde bir çanak sol elinde ise kuş olduğu öne sürülen bir nesne tutan tanrı/tanrıça figürü tasvir edilmiştir. Kayseri'ye 78 km uzaklıkta Seyhan Nehrinin bir kolu olan Zamantı Çayı'nın kenarında konumlanan Frakdin'de kayaya kısa arkalıklı bir tahtta oturan tanrıça *Hepat* için libasyon yapan kraliçe *Puduhepa* tasvir edilmiştir. Tanrıça *Hepat* sağ elinde küçük bir çanak tutmakta, *Hepat* ve *Puduhepa* arasında duran sunağın üzerinde de bir kuş betimi bulunmaktadır. Tanrıçanın elinde tuttuğu kap Hitit yerleşimlerinde bulunan minyatür ve model minyatür tabak ve çanak tiplerine benzemektedir[420].

7.3. BAĞLAMLARA GÖRE İŞLEV ANALİZİ

Hitit minyatür ve model minyatür kaplarına ilişkin yayınların birçoğunda kapların sayısal verileri belirtilmemiştir. Bu nedenle çalışma kapsamında sunulan istatistik veriler kapların bulundukları bağlam sayıları üzerinden hesaplanmıştır. Hitit minyatür ve model minyatür kaplarının bulundukları bağlamların %51'ini dini alanlar, %15'ini yönetim binaları, %15'ini konutlar, %10'unu işlevi kesin olarak bilinmeyen yapı temelleri, %7'sini üretim alanları ve %2'sini mezarlar oluşturur.

[418] Özcan 2014a:375
[419] Laroche 1984:123-129,
[420] (Bkz Bölüm 3.3.1.1.1, 3.3.2.1.1, 3.3.1.1.3, 3.3.2.1.3).

Şekil 6 Minyatür ve Model Minyatür Kapların Bulundukları Bağlamların Yoğunluk Oranları

7.3.1. Dini Alanlar (Tapınaklar, Kutsal Alanlar, Kutsal Havuzlar)

Hitit tapınak ve açık hava tapınım alanları minyatür ve model minyatür kapların en yoğun bulunduğu bağlamlardır (Tab. 29). Minyatür ve model minyatür kaplar Ege bölgesindeki Miken ve Minos yerleşimlerinde de diğer yapı birimlerine kıyasla daha çok dini alanlarda açığa çıkarılmıştır (Bkz. Bölüm 4.1.).

Tapınaklarda bulunanların açığa çıkarıldığı bağlamların dörtte üçünü yapıların oda ve avluları ile bunların güney, doğu ya da güneydoğu duvarları oluşturur. Bu kaplar Boğazköy'de Tapınak I'e bağlı yapı birimlerinden birinin dört numaralı odasının güney duvarının önünde tablet parçaları ve hayvan figürini ile bir arada bulunmuştur (Bkz. Bölüm 2.1.2.). Minyatür ve model minyatür kaplar Ortaköy'de (Lev. 4/c) tapınak olduğu düşünülen yapıda kol biçimli kaplar ile bu yapının bir başka bölümünde ve Boğazköy'de IV. tapınağın avlusunda çevre duvarının yakınlarında günlük kaplarla bir arada açığa çıkarılmışlardır[421]. Boğazköy, Ortaköy, Kuşaklı[422] ve Tell Aççana'daki[423] tapınakların odalarında ve Tell Aççana ile Oymaağaç[424]

[421] Neve 1969:22,25,30
[422] Müller Karpe 1996:74 Abb.7
[423] Furlan, 2019: 61-68 Lev.2,16
[424] Czichon 2007: 301

tapınaklarının avlusunda ise yalnızca minyatür tabaklar bulunmuştur. Emar'daki tapınağın çeşitli bölümlerinde çok sayıda minyatür testi[425] ve Tarsus'taki Hitit Tapınağı'nda (Bkz. Bölüm 2.4.3.). da çok sayıda minyatür çanak ile model minyatür testi ve kol biçimli kaplar bir arada açığa çıkarılmıştır. Bu bağlamlarda bulunan minyatür çanak ve testilerin Hitit mitolojik ve ritüel metinlerinde ve tasvirli eserler üzerinde betimlendiği şekilde tanrılara bal, kuru üzüm, şarap, bira, yağ ve ya peynir gibi çeşitli adakların sunulmasında kullanılan GAL kabı olabileceği düşünülmektedir. Bu gelenek Anadolu'da Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nden başlayarak Hitit İmparatorluk Dönemi sonuna kadar devam etmiştir.

Ugarit'te tapınak olarak tanımlanan yapıda çok sayıda minyatür testi ve tabak Anadolu'dakilerden farklı olarak, çok sayıda kullanılmış kandille aynı bağlamda bulunmuştur (Bkz. Bölüm 2.5.2.) . Bu durum, Hitit ölü ritüellerinde ölünün yakılmış kemiklerinin önünde bir lamba yakılarak yatağa konduğu ve ritüel sırasında kullanılan kapların bırakıldığı 'Taş Ev' ile ilişkilendirilebilir (Bkz. Böl. 6.1.3.). Ugarit'te bulunan ve tapınak olduğu düşünülen yapının 'Taş Ev' olabileceğine ilişkin yeterli kanıt olmadığından, minyatür kapların başka ritüellerde kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

Minyatür ve model minyatür kapların çok sayıda bulunduğu tapınak avlusu ve çevresi ile ilişkili bağlamlardan biri de havuz, su deposu veya kanal olarak tanımlanan birimlerdir. Tell Aççana'da İştar Tapınağı'nda bulunan kil ile sıvanmış bir çukurda 11 model minyatür tabak ve bir minyatür testi[426], tapınağın yakınlarındaki bir su kanalının yanında küllü bir alanda bir model minyatür testi ve minyatür çanaklar yanık biçimde bulunmuştur[427]. Ortaköy'de Ağılönü kutsal alanında bulunan bir kanalda da 83 model minyatür tabak, diğer tabaklar ile birlikte açığa çıkarılmış (Bkz Bölüm 2.1.8.) ve Hitit su kültü ile arınma ritüelleri kapsamında değerlendirilmiştir. Boğazköy'de Tapınak I'in birimlerinden biri olan 'Pınar Odası' olarak tanımlanan[428] havuzun çevresinde çok sayıda minyatür ve model minyatür kap bulunmuştur[429]. Bu havuzun bir kutsal havuz

[425] Caubet 2014:74
[426] Yener 2020:134
[427] Akar 2017:11
[428] Emre 2002:487;
[429] Seeher 2003:17

mu yoksa su deposu mu olduğu belirsizliğini korumakla birlikte, Hitit inanç siteminde su hem tapınılan bir obje hem de bir kült aracıdır[430]. Bu nedenle, havuzlar ve suyla ilişkili mekânlar çevresinde bulunan minyatür kapların da olasılıkla su kültüne ilişkin ritüellerde kullanıldığı düşünülebilecektir. Tapınaklarda minyatür ve model minyatür kapların açığa çıkarıldığı bağlamların dörtte birini yapı temelleri oluşturur. Boğazköy, Ortaköy ve Tatarlı Höyükte[431] tapınak olduğu düşünülen yapıların temel seviyesinde, taban altında, duvarların dibinde veya duvara bitişik biçimde bulunan kaplar, temel adağı olarak değerlendirilmiştir (Bkz. Bölüm 6.1.2.). Minyatür ve model minyatür kapların tespit edildiği dini alanlardan biri de açık hava tapınım alanlarıdır. *Hatti* ülkesinde açık hava tapınağı olarak tanımlanan çok sayıda kaya anıtı[432] ve kurban alanı bulunmaktadır. Bunlar arasında minyatür ve model minyatür kaplar sadece Boğazköy yakınındaki Yazılıkaya Tapınağı ile Ortaköy Ağılönü kurban çukurlarının bulunduğu alanda ele geçmiştir (Bkz. Bölüm 2.1.). Yazılıkaya'da B odasında çeşitli kaplar ve kabartmalı vazo parçalarıyla aynı bağlamda minyatür çanaklar açığa çıkarılmış ve bunlar, tanrılara çeşitli adakların sunulmasında kullanılan GAL kapları olarak değerlendirilmiştir (Bkz. Bölüm 6.1.4.). Ortaköy'deki Ağılönü mevkiinde taş döşemin güneyinde bulunan kurban çukurlarının sığ olanlarında yakma kurban, derin olanlarında kanlı ve kansız kurbanların yapıldığı öne sürülmüştür[433]. Bu çukurlarda minyatür testi ve çanaklar, model minyatür tabaklar, hayvan kemikleri, diğer büyük kaplar, süzgeçler ve bir takım yuvarlak taşlar bir arada bulunmuştur[434]. Bunların kurban çukurlarına *Alli Arzawa* ritüelinde[435] olduğu gibi (Bkz. Bölüm 6.1.1.). ritüel malzemelerinin çukura gömüldüğü bir büyü ritüeli kapsamında gömülmüş olabileceği değerlendirilmektedir.

Minyatür ve model minyatür kapların buluntu durumları göz önüne alındığında, bunların günlük kullanıma ilişkin herhangi bir işlevleri olmadığı, daha çok kansız kurban uygulamaları bağlamında belli ritüel alanlarına ya da yapı temellerine bırakılan adak kapları olabileceği görülmektedir (Tab. 29)

[430] Erbil, Mouton 2012:53
[431] UHK XI.
[432] Hauptman 1975:194; Ökse 2011:230 vd. hittitemonuments.com
[433] Süel M. 2010:38 vd.
[434] Süel 2005: 487
[435] Mouton 2016:23

BULUNTULAR		TAPINAKLARDA BULUNDUĞU YERLER						AÇIK HAVA KUTSAL ALANI		
		Taban Üstü/ Eşik / Duvar Kenarı	**Havuz/Su Deposu**	**Çevre/Çevre Duvarı**	**Avlu ve Çevresi**	**Temel veya Taban Altı**	**Belirsiz**	**Oda**	**Havuz/ Kanal**	**Çukur ve Çevresi**
Sadece Minyatür Kaplar		Boğazköy 		Ortaköy 	Oymaağaç 	Boğazköy 	Emar 			
		Kuşaklı 	Tell Aççana 	Tell Aççana 		Ortaköy 				
		Ortaköy 				Tatarlı Höyük 				
			Boğazköy 							
Minyatür Kaplarla Bulunan Diğer Buluntular	**Kol Biçimli Kaplar**	Ortaköy 					Tarsus 			
	Büyük Kaplar		Ortaköy 	Boğazköy 					Ortaköy 	Ortaköy
	Hayvan Kemikleri									
	Tablet / Hayvan Figürini	Boğazköy 								
	Kandiller	Ugarit 								
	Kabartmalı Vazo ve Günlük Kaplar							Yazılıkaya 		

Tablo 30 Minyatür ve Model Minyatür Kap Tiplerinin Dini Alanlardaki Buluntu Durumları

7.3.2. Yönetim Yapıları (Saray, Büro)

Minyatür ve model minyatür kapların en yoğun bulunduğu bağlamlardan ikincisi, yönetim binalarıdır (Tab. 30). Bu kaplar Boğazköy, Ortaköy, Maşat Höyük ve Kayalıpınar'daki Hitit yerleşimlerinde yönetim binalarının farklı bölümlerinde açığa çıkarılmıştır. Hitit inanç sisteminde kral tanrıların seçtiği kişidir ve öldüğünde tanrılar arasına katılır. Bu durum, Hitit yönetim binalarında da ritüellerin yapılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Boğazköy Büyükkale C yapısı kral II/III. *Tutḫaliya*'nın stelinin bulunduğu bölümdür ve bu alanda bir de havuz bulunmaktadır[436]. Havuz içinde ve yapının tabanında çok sayıda minyatür ve model minyatür kap ile kol biçimli kap açığa çıkarılmıştır. Ortaköy'de yönetim binası olduğu öne sürülen A binasının kült biriminde de kol biçimli kaplarla bir arada minyatür kaplarda bulunmuştur (Bkz. 2.1.8. Lev. 2/j,h,g,f). Bu kapların tapınım nesnesi bağlamında adak veya adak kabı olarak kullanılmış olabilecekleri düşünülmektedir. Buna karşın, Maşat Höyük'te yönetim binası olduğu düşünülen yapının, iki tablet parçasının bulunduğu bir odasında açığa çıkan[437] kaplar, bu yapı biriminin bir kült odası mı yoksa idari işler için kullanılan bir birim mi olduğu konusunda yeterli veri bulunmadığından, başka işlevlerde de kullanılmış olabilirler.

Minyatür kaplar yönetim binalarının bir parçası olan kiler veya mutfak olarak kullanıldığı düşünülen birimlerde de ele geçmiştir. Ortaköy A binasında mutfak olduğu düşünülen uzun odada çok sayıda günlük kapla birlikte iki minyatür çanak bulunmuştur (Lev. 3/j). Boğazköy Sarıkale'de yer alan ve "saray" ya da "kale" olarak kullanılmış olabileceği öne sürülen[438] yapının kiler olduğu düşünülen biriminde günlük kullanım kapları, öğütme taşları, boncuklar ve tunç tel parçalarıyla birlikte iki minyatür çanak ele geçmiştir[439]. Bu alanlarda bulunan minyatür çanaklar sofrada kullanım için ya da adak kabı olarak da bu alanlara getirilmiş olabilecektir.

[436] Fischer 1963: 69, 74
[437] Özgüç 1982:1-17;Özgüç 1980:36-37; Emre 1979:2
[438] Ayrıntılı tartışma için bkz Akyurt 1998:151; Seheer 2002:8
[439] Seheer 2003:17; Schoop 2009:155

Kayalıpınar'da saray olduğu düşünülen D binasının tabanında günlük kaplarla bir arada dört minyatür tabak ele geçmiştir. Bu kaplar Hitit yapı ritüellerinde belirtildiği gibi, temeller atıldıktan sonra duvarlar sıvanırken bırakılmış olabilecekleri gibi, günlük kaplarla bir arada bulunmasından dolayı, taban altı dolgusu olarak da kullanılmış olabilecektir.

BULUNTULAR		YÖNETİM YAPILARI				
		Oda/	**Kült Bölümü**	**Havuz**	**Kiler/ Mutfak**	**Temel veya Taban altı**
Minyatür Kaplarla Bulunan Diğer Buluntular	Tunç aletler Boncuk Öğütme taşı				Boğazköy	
	Günlük Kaplar				Ortaköy	Kayalıpınar
	Kol biçimli kaplar		Boğazköy / Ortaköy			
	Tablet	Maşat				

Tablo 31 Minyatür ve Model Minyatür Kap Tiplerinin Yönetim Yapılarındaki Buluntu Durumları

7.3.3. Konutlar

Konutlar minyatür ve model minyatür kapların en yoğun bulunduğu alanlar sıralamasında üçüncü sıradadır. Hitit yerleşimlerinden altısında açığa çıkan konutların çeşitli birimlerinde minyatür ve model minyatür kaplar açığa çıkarılmıştır (Tab. 31).

Tell Aççana'daki, 'özel evler' oldukları öne sürülen birkaç konutta çeşitli ritüel malzemeler ile çok sayıda minyatür ve model minyatür kap açığa çıkarılmıştır[440]. Boğazköy'de IV. ve VI. tapınakların yanındaki dört numaralı evde büyük kaplarla birlikte çok sayıda minyatür ve model minyatür çanak, diğer dört konutta (1, 2, 3 ve 7 numaralı yapılar) ise günlük kaplarla birlikte tek tük minyatür çanak bulunmuştur[441].

[440] Wooley 1955:97
[441] Furlan 2019:63

Bu durum minyatür ve model minyatür kapların belirli kişilerce daha yoğun kullanıldığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Boğazköy'deki dört numaralı konutun Tell Aççana'daki 'özel evler' benzeri bir yapı olabileceği düşünülebilecektir. Norşuntepe'de (Bkz. Böl. 2.6.4.) bir konutta günlük kullanım kapları ve bir minyatür testi, Kuşaklı'da (Bkz. Böl. 2.1.5.) ise konutların dışındaki alanda iki minyatür çanak tespit edilmiştir.

Ritüel uygulamalar Hititlerin sosyal hayatının bir parçasıdır[442]. Bu uygulamaların anlatıldığı metinlerde ritüelleri gerçekleştiren kişiler rahipler ve yaşlı kadınlardır. Minyatür kapların her konutta aynı oranlarda bulunmaması, bunların gündelik kullanım için üretilmediklerini, olasılıkla daha çok rahipler ve yaşlı kadınların uyguladığı çeşitli ritüellerde kullanıldığının düşündürmektedir. Benzeri biçimde minyatür kaplar Miken ve Minos yerleşimlerinde de bazı özel evlerde çok sayıda ele geçmiştir(Bkz. Böl. 4.1.2., 4.2.3.) . Salat Tepe'nin MÖ. 2. binin başlarına tarihlenen 5. tabakasındaki 2-3 odalı evlerin temel altlarında figürinlerle bir arada açığı çıkarılmışlardır[443].

BULUNTULAR	KONUTLAR					RAHİP/YAŞLI KADIN KONUTLARI
	Oda	**Eşik Duvar önü**	**Çevre**	**Fırın**	**Belirtilmemiş**	**Belirtilmemiş**
Sadece Minyatür Kaplar	Norşuntepe 					
Günlük Kaplarla Birlikte Bulunan Minyatür Kaplar	Boğazköy 		Kuşaklı 	Boğazköy 	Emar 	Tell Aççana

Tablo 32 Minyatür ve Model Minyatür Kapların Konutlardaki Buluntu Durumları

7.3.4. Üretim Alanları (İşlikler)

Üretim alanları minyatür ve model minyatür kapların daha az bulunduğu bağlamlardan biridir (Tab. 32). Şarhöyük'te[444] küçük bir işliğin taban altında model

[442] Roos 2007:2
[443] Ökse 2014:124
[444] Baştürk 2018:137

minyatür testiler yapı adağı olarak değerlendirilmiştir (Bkz. Bölüm 2.2.1.). Tell Aççana'daki mesken-işlik alanında dibin de sonradan açılmış bir delik olan minyatür çanak bulunmuştur (Bkz. Bölüm 2.5.1.)[445]. Bu durum, minyatür çanakların dokumacılık bağlamında ikincil bir işlevde kullanıldığını ortaya koymaktadır. Ortaköy'de çeşitli kalıpların bulunduğu işlik olduğu düşünülen yapı birimlerinde de günlük kaplarla birlikte bir minyatür tabak ile iki model minyatür tabak tespit edilmiştir (Bkz. Bölüm 2.1.7., Lev. 2/k). Bu bağlamda minyatür ve model minyatür kaplar ritüel uygulamalarla ilişkilendirilebileceği gibi, başka bir işlevlerinin de olabileceği düşünülmektedir.

BULUNTULAR	MESKEN-İŞLİK		
	Oda	**Temel veya Taban altı**	**Belirtilmemiş**
Sadece Minyatür Kaplar		Şarhöyük 	Tell Aççana
Günlük Kaplarla Birlikte Minyatür Kaplar	Ortaköy 		

Tablo 33 Minyatür ve Model Minyatür Kap Tiplerinin Üretim Alanlarındaki Buluntu Durumları

7.3.5. Mezarlar

Mezarlarda ele geçen minyatür kaplar, sadece Dedemezarı'nda Erken Hitit Krallık Dönemi'ne tarihlenen DM05 A1 sanduka mezarında bireyin yanına bırakılan birer minyatür testi ve çanakla[446] temsil edilmektedir. Bu bulgu, bu dönemde minyatür kapların mezarlara da bırakıldığını göstermekle birlikte, Hitit'lerin bu kapları ölü gömme ritüelleri kapsamında kullanımına ilişkin herhangi bir genelleme yapılamamıştır.

7.3.6. İşlevi bilinmeyen yapılar

Hitit yerleşimlerinden bazılarında modern tarımsal faaliyetler nedeni ile tahrip olmuş veya kazılan alanın darlığı nedeniyle işlevi belirlenemeyen yapılarda da

[445]Furlan 2019:63
[446] Üyülmez, Koçak, İlaslı ve diğerleri:811-842

minyatür ve model minyatür kaplar tespit edilmiştir (Tab. 33) . Çadır Höyük[447], Frakdin[448], Arslantepe[449], Tell Aççana[450], Oylum Höyük[451] ve Norşuntepe'de[452] bulunan yapıların temelleri yerinden kaldırılmamış, temellerin çevresinde taban altında duvarlara yakın yerlerde bulunan minyatür kaplar, kazı başkanlarınca 'temel adakları' olarak değerlendirilmiştir[453]. Kinet Höyük, İmikuşağı ve Korucutepe'de ise bunların ele geçtiği bağlamalara ilişkin veriler yetersizdir[454]. Bu nedenle, bu kapların kullanım amaçlarına ilişkin net yorumlar yapılamamıştır.

<table>
<tr><td>BULUNTULAR</td><td colspan="3">İŞLEVİ KESİN OLARAK BİLİNMEYEN BÜYÜK TAŞ TEMELLİ YAPILAR</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Sadece Minyatür Kaplar ve Günlük Kaplarla Birlikte Bulunan Minyatür Kaplar</td><td>Temel – Taban altı - Duvar</td><td>Temel Çukuru</td><td>Belirtilmemiş</td></tr>
<tr><td>Çadır Höyük</td><td rowspan="5">Oylum Höyük</td><td>Kinet</td></tr>
<tr><td>Frakdin</td><td rowspan="2">İmikuşağı</td></tr>
<tr><td>Tell Aççana</td></tr>
<tr><td>Arslantepe</td><td rowspan="2">Korucutepe</td></tr>
<tr><td>Norşuntepe</td></tr>
</table>

Tablo 34 Minyatür ve Model Minyatür Kapların İşlevi Kesin olarak Bilinmeyen Büyük Taş Temelli Yapılardaki Buluntu Durumları

[447] Gorny 2004:18, Fig. 7
[448] N. Özgüç 1955:295-300
[449] Pecorella 1975:23,24 Fig. 7, 8, 20
[450] Yener, Akar 2013: 267
[451] Engin 2016: 191, Engin 2022:176
[452] Korbel 1985: 16,32,33,36,37 taf.138-222 Kat.5819, 4981,5812[t]
[453] Neve 1996:2
[454] Umurtak 1988:83 Sevin 1995:7 vd. Gates 2001:139

SONUÇ

Minyatür nesneler kopya edildikleri eşyanın asıl işlevini karşılamayan taklitlerdir. Arkeolojik araştırmalarda ele geçen minyatür kaplar ve kap modelleri de günlük yaşamda kullanılan kapların taklitleridir. Neolitik Çağdan beri kullanılmış olan minyatür kaplar, Orta Tunç Çağı'nda bir takım tipolojik değişim ve eklemeler ile Hitit İmparatorluk döneminin sonuna kadar kullanılmaya devam etmiştir. Model minyatür kaplar ise Erken Tunç Çağında Anadolu'da yaygınlaşmış, Orta Tunç Çağın'da görülmemekle birlikte, Geç Tunç Çağının Orta Hitit Dönemi'nde yeniden ortaya çıkmıştır. Hitit minyatür kaplarının günlük kaplar olmadığı, bunların çanak biçiminde olanlarının Orta Tunç Çağı'ndan süre gelen kült uygulamanın devamı olduğu, testi biçiminde olanlar ile model minyatür kapların ise Orta Hitit Dönemi'nde Hitit inanç sistemindeki değişim sürecinin ve olasılıkla İmparatorluğun güneyinden devşirilen ritüel uygulamaların arkeolojik materyale yansıması olduğu düşünülmektedir.

Alaca Höyük ve Boğazköy'de Erken Hitit Krallık Dönemi'ne tarihlenen minyatür kap tipleri dış bükey gövdeli, düz dipliyken Korucutepe'de bunlara ek kaideli tiplerde görülmektedir (Bkz. Böl. 5.1.2.). Bu dönemde Dedemezarı'nda mezar buluntusu olarak bulunan minyatür kaplar ise küresel gövdeli karından emzik tipi akıtacaklı testi ile omurgalı, dış bükey gövdeli çanaktan oluşmaktadır (Bkz. Böl. 2.2.).

Minyatür çanak kullanımı Boğazköy, Alaca Höyük ve Korucutepe'de Erken ve Orta Hitit dönemleri boyunca devam etmiş, Orta Hitit Dönemi'nde krallığın idaresine giren yeni yerleşimlerde de yerel çanak tiplerinin yanı sıra benzeri tiplerde minyatür çanakların varlığı saptanmıştır (Bkz. Böl. 5.3.). Hitit minyatür kap repertuarına bu dönemde eklenen minyatür kaplar derin gövdeli boyunlu testilerdir. Bunların sivri dipli örnekleri Ortaköy, Kuşaklı ve Maşat Höyük'te, düz dipli örnekleri Ugarit ve Emar'da bulunmuştur. Orta Hitit Dönemi'nde Alaca Höyük, Boğazköy, Kuşaklı, Maşat Höyük ve Ortaköy'de kullanılmaya başlayan model minyatür kaplar, Hitit İmparatorluk döneminde diğer Hitit yerleşimlerinde de bulunmuştur. Mısır'da minyatür ve model minyatür kapların çoğu belirli bir kap tipinin minyatür veya model taklitleriyken bunların Hitit yerleşimlerindeki çağdaşları normal boyutlu belli kapların tüm biçimsel özelliklerini yansıtmamaktadır (Bkz. Böl. 4.2.1.).

Hitit İmparatorluk Dönemi'nde minyatür ve model minyatür kap tipleri çeşitliliğinin oldukça arttığı tespit edilmiştir. Mısır, Miken ve Minos kültürlerinde görülen standardizasyon, Hitit kültürü etkisi altındaki yerleşimlerde minyatür ve model minyatür kaplarda belirgin değildir (Bkz. Böl 4.1, 4.2.1). Bu dönemde yaygınlaşan düz ve dış bükey gövdeli çanak tiplerinin tek bir çömlek atölyesinde üretilip üretilmediği belirlenememiştir. Bu kaplar genel olarak birbirine benzemekle birlikte, Kızılırmak kavsi içi ve Seyhan havzasında daha çok düz dipli çanak tipleri, Yukarı Fırat Havzası'nda daha çok kaideli çanak tipleri tercih edilmiştir (Bkz. Böl. 5.2.6.). Diğer bölgelerde minyatür kapları yayınlanmış yerleşim sayısının az olmasından dolayı, yaygın olan ya da olmayan tiplerin tamamı belirlenememiştir (Bkz. Böl. 5.2.). Bununla birlikte Boğazköy ve Ortaköy'de açığa çıkarılan omurgalı gövdeli çanak tipleri, Tatarlı Höyük ve Tell Aççana'da bulunmuştur. Erken Krallık döneminde ortaya çıkan düz ve dış bükey gövdeli, düz dipli tipler Hitit İmparatorluk döneminin sonuna kadar kullanılmış, omurgalı gövdeli tipler ise MÖ 14. yy dan sonra ortaya çıkmıştır (Bkz. Böl. 5.1.3.).

Minyatür kapların en yoğun bulunduğu bağlamlar tapınak, kutsal havuz, açık hava tapınım alanları ve idari binaların kültle ilişkilendirilen bölümleridir. İdari binalar ile işlevi tespit edilememiş büyük taş temelli yapıların temel çevresi ile taban altları da minyatür çanakların en yoğun bulunduğu bağlamlardır (Bkz. Böl 6.3.). Minyatür ve model minyatür kap biçimleri genellikle aynı bağlamlarda bulunsalar da, her bağlamda aynı oranda bulunmamakla birlikte bazı alanlarda tek biçim görülmektedir. İdari binaların kiler ve mutfak olduğu düşünülen birimleri ile konut olduğu düşünülen yapıların bir kısmı minyatür çanakların en seyrek bulunduğu alanlardır. Genellikle sivri dipli minyatür ve model minyatür testiler de minyatür ve model minyatür çanakların bulunduğu bağlamlarda çanak biçimlerine oranla daha az sayıda bulunmaktadır. Tapınak odaları bu alanlardan biridir.

Hitit yerleşimlerinde genellikle minyatür çanaklarla bir arada bulunan model minyatür kapların en yoğun ortaya çıkarıldıkları alan su kültüyle ilişkilendirilen havuz, su deposu, kanal gibi birimlerdir (Bkz. Böl. 6.3.1.). Diğerleri tapınak, saray veya işlik olduğu düşünülen yapıların taban altı veya temel çevresinde ele geçmiştir. Boğazköy

ve Tell Aççana'daki 'Özel Evler'de bu kapların çok sayıda bulunduğu bir başka alandır (Bkz. Böl. 6.3.3.).

Kültepe, İkiztepe ve Boğazköy gibi yerleşimlerin MÖ. 2. binin başlarına tarihlenen tabakalarında mezar, konut, idari ve dini binalarında açığa çıkarılan (iç bükey, düz veya dış bükey gövdeli) kadeh biçimli minyatür kaplarla aynı biçimde kadehler, bu döneme tarihlenen silindir mühürler üzerindeki sunu sahnelerinde betimlenmiştir (Bkz. Böl. 6.2.1.). Erken Hitit Krallık Dönemi'nden Hitit İmparatorluk Dönemi'ne kadar kabartmalı vazolar, kaya kabartmaları, ortostat ve stellerde benzer sunu sahnelerinde betimlenen tanrının sağ elinde tuttuğu kaplar, dış bükey veya düz gövdeli düz dipli kaplar Hitit minyatür çanaklarının benzeridir. Ugarit tapınağında ve Emar'daki tapınak ve konutlarda bulunan minyatür testiler ise Suriye stili mühür baskılarda betimlenen sunu testileri ile benzer biçimdedir (Bkz. Bölüm 6.2.1.).

Hitit kral ve kraliçelerinin ölü gömme geleneklerinin ayrıntılı biçimde betimlendiği *šallis vaštaiš* metninden (Bkz. Bölüm 6.1.3.) mezarlara kapların kırılarak bırakıldığı bilinmekle birlikte, bunların boyutlarına ilişkin bilgi bulunmamaktadır. Günümüze değin herhangi bir Hitit kral veya kraliçe mezarı tespit edilemediğinden, bu soruya yanıt bulunamamaktadır. Mitolojik metinlerden birinde şarapla doldurulan GAL kabı tanrının eline koyulmasından oluşan sunuş biçimi ayrıntılı biçimde aktarılmıştır (Bkz. Bölüm 6.1.4.).

Kizzuvatna kökenli bir ritüel metinde rahibe verilmek üzere sıralanan eşyalar içinde yer alan beş küçük çanak ve iki küçük testi, bir odasına konmak üzere tapınağa götürülen kaplar arasındadır. Hitit tapınaklarının odalarında çanaklara oranla daha az sayıda bulunan Orta Hitit Dönemi'nde kullanılmaya başlayan minyatür testilerin bu tür ritüel uygulamaların parçası olduğu öne sürülebilir.

Bayramlarda tanrıların ihtiyaçlarını karşılamak ve onları beslemek amacıyla sunulan kurbanların anlatıldığı metinlerde varlıklı insanlar koyun, inek gibi kanlı kurban sunarken aynı maddi imkânlara sahip olmayan insanların ekmek buğday gibi kansız kurbanlar sunduğu belirtilmiştir (Bkz. Bölüm 6.1.). Bu tür ayrımların yapılabildiği metinlerde maddi imkânlara sahip olmayan bireylerin kabın kendisini boş

bir şekilde sunduğuna ilişkin bir bilgi yoktur. Bu nedenle model minyatür kapları bir sınıfsal ayrım nesnesi olarak değerlendirmenin doğru olmayacağı düşünülmektedir.

Orta Tunç Çağında Anadolu'da mezarlarda bulunan minyatür çanaklar mezar eşyası olarak değerlendirilmiş, tapınaklarda ve çeşitli yapı temellerinde bulunanlar ise adak kabı olarak değerlendirilmiştir (Bkz. Böl. 5.1.1.). Çağdaşı Miken ve Minos kült uygulamalarında da minyatür kapların aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir (Bkz. Böl 4.1.). Mısır piramitlerinin temellerinde bulunan ve mezar odalarına bırakılmış olan minyatür ve model minyatür kaplar da aynı anlamı taşımaktadır (Bkz. Böl. 4.2.1.). Hitit yerleşimlerinde Orta Hitit döneminden itibaren kullanılmaya başlayan model minyatür kaplar MÖ 2. binin başından itibaren Mısır, Ugarit, Miken ve Minos kültürlerindeki yerleşimlerde kültle ilişkilendirilen yapılarda benzer bağlamlarda bulunmuşlardır (Bkz. Böl.4.1.,4.2.).

Minyatür çanaklar ve Emar ile Ugarit'te görülen düz dipli testiler tasvirli sanat eserlerinde tanrının sağ elinde betimlenen GAL kabı olarak ve MÖ. 2. binyılın başından süre gelen bir geleneğin devamı şeklinde İmparatorluk döneminin sonuna kadar tanrılara şarap, bira, yağ, bal gibi çeşitli adakların sunulmasında kullanıldıkları düşünülmektedir (Bkz. Böl. 6.1.4.). Bu sununun mitolojik metinler ile kap boyut ve biçimlerindeki farklılıklardan anlaşıldığı üzere olasılıkla her yerleşimde farklı boyutlardaki tanrı heykellerinin öne uzanmış sağ eline ve heykel çevresine adakla dolu minyatür kabın bırakılması suretiyle yapıldığı düşünülmektedir. Tasvir sanatında betimlenen testi biçimli sunu kaplarına benzemeyen sivri dipli testilerin, güneş ve hava tanrılarını yatıştırmak için uygulanan ritüel metninde geçen küçük testiler olabileceği düşünülmektedir (Bkz. 6.1.1.).

Minyatür ve model minyatür kaplar çoğunlukla bir arada bulunsalar da, Tell Aççana'daki kille sıvalı alanda açığa çıkarılan model minyatür kaplar ile idari binaların mutfak veya kiler olabileceği düşünülen birimlerinde açığa çıkarılan minyatür çanaklarda olduğu gibi, bazı alanlarda birbirlerinden bağımsız bulunmaktadırlar. Bu durum bunların aynı işlevde kullanılmalarına karşın farklı anlamları olabileceğini göstermektedir. Minyatür kapların yukarıda da değinildiği gibi, adaklar sunabilecek maddi imkânlara sahip olmayan bireylerin bıraktığı adak

kapları olabileceği, model minyatür kapların ise kendisinin adak olarak kullanılmış olabileceği düşünülebilir. Bununla birlikte metinlerde model minyatür kap üretiminin sınıfsal ayrım nesnesi olduğuna veya olabileceğine ilişkin bilgi yoktur. Hitit ritüel uygulamalarında yeraltı tanrıları ile gökyüzü tanrılarına sunulan adaklar ve sunuş biçimleri arasında bir takım farklılıklar olduğu ritüel metinlerinden anlaşılmaktadır. Örneğin, yeraltı tanrılarına sunulan kurbanlar genellikle bir çukur içinde sunulurken, göksel tanrılara sunulan kurbanlar için her zaman bir sunak kullanılmaktadır (Bkz. Böl. 6.1.).

Minyatürize etmek, insanın düşün dünyasında yarattığı boyutlarla iletişim kurma yollarından biridir. Geç Tunç Çağı Anadolu'sunda Hititler günlük kullanılan kapların benzerlerini minyatür ve model minyatür olmak üzere iki farklı boyutta tasarlamışlardır. Bu tasarımlar yoluyla olasılıkla iki alternatif gerçeklikle iletişim kurmayı amaçladıkları düşünülmektedir (Bkz. Böl. 1.1.). Bu bağlamda öncelikle bu alternatif gerçekliklerin yaratım sürecinin irdelenmesi gerekir. İnsan geçmişte sebebini bilmediği olayları, dünyada iç veya dış kuvvetler nedeni ile meydana gelen deprem, kuraklık, sel gibi felaketleri ya da gök cisimlerinin yer değişikliklerini düşün dünyasında yarattığı yeraltında ve gökyüzünde yaşayan insanüstü varlıklara atfetmiştir. Bunu yaparken aynı zamanda yeraltında ve gökyüzünde iki alternatif boyut yaratmıştır[455]. Bu boyutlarda gerçekleşen olayların anlatıldığı mitolojik metinlerden anlaşıldığı üzere insanın düşün dünyasında yarattığı tanrılar insani özelliklere (acıkmak, hastalanmak, sinirlenmek vs.) sahip olmakla birlikte, gökyüzü tanrıları ile yeraltı tanrıları arasında bazı farklılıklar vardır. Gökyüzü tanrılar zaman zaman yeryüzüne ve yeraltına inmektedir buna karşın yeraltı tanrıları genellikle yeryüzüne ve gökyüzüne çıkmazlar.

Bugün ritüel olarak adlandırdığımız çeşitli uygulamalar, geçmişte insanların sebebini bilmedikleri her durumun sorumlusu kabul ettikleri insanüstü varlılarla iletişim kurma çabası sonucu oluşmuştur (Bkz. Böl. 1.1.). Eski Yakın Doğu toplumları bu çerçevede kendi içinde benzerlikleri ve farklılıkları olan çeşitli inanç sistemleri geliştirmiş ve bu sistemlere bağlı bir takım uygulamaları yeryüzündeki yaşamın devam edebilmesi için yapılması gereken davranışlar olarak benimsemişlerdir. Bu

[455] Eliade 1949:15 vd.

uygulamaların temel amacı yeraltı ve gökyüzünde yaşayan tanrıları memnun etmektir. Tanrılar yeryüzündeki yaşamın sürmesini sağlayan enerjinin yegâne kaynağıdır ve bu enerjiyi sağlayabilmek için insanlar tarafından bakılmaları ve beslenmeleri gerekmektedir.

Tanrıların bakımı ve beslenme ihtiyacına bağlı sergilenen davranış ve uygulamalar, sosyal hayatın dinamik bir unsurudur. Orta Tunç Çağın'da Anadolu'da bu dinamikler bağlamında, çevre kültürlerle etkileşim içinde geliştirilen inanç sistemi, Erken Hitit Krallık döneminde başlayan askeri faaliyetlerin etkisi ile çevre kültürlerle etkileşimin artması sonucunda Geç Tunç Çağı'nın Orta Hitit döneminde daha hızlı bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu süreç Arkeolojik malzeme ve tarihi kaynaklarda aktarılan ritüel uygulamalardan izlenmekle birlikte, eski gelenekler de terkedilmemiştir. Minyatür çanaklar bu eski geleneklerin devam ettiğini gösteren nesnelerden biriyken, sivri dipli minyatür testiler ile model minyatür kaplar bu dönemde ortaya çıkmıştır. Model minyatür geleneğinin İmparatorluğun güneyinden devşirilen bir uygulama olduğu düşünülmekle birlikte, sivri dipli minyatür testilerin kökeni belirsizliğini korumaktadır.

Minyatür kaplar genellikle çarkta biçimlendirilirken, model minyatür kaplar elde biçimlendirilmiştir. Bunların tek bir çömlek atölyesinde üretilip üretilmedikleri belirsizliğini koruyan bir diğer konu olmakla birlikte, kimler tarafından üretildikleri de yanıtlanamamış bir soru olarak kalmıştır. Model minyatür çanak ve tabakların en çok bulunduğu Ortaköy'de model çanaklar üzerinde görülen parmak izlerinin analiz edilmesi ile bunları yapan kişilerin cinsiyet ve yaş aralığı tahmin edilebilecektir. Hitit yerleşimlerinde açığa çıkarılan minyatür kaplardan ve çevrelerindeki kil yataklarından alınacak örnekler üzerine petrografik analizler yapılması da bunların üretim merkezlerini ve diğer yerleşimlere dağıtılıp dağıtılmadıkları gösterecektir.

Hitit yerleşimlerinde yapılacak yeni kazıların sonuçlarının yayınlanmasıyla Erken Hitit Krallık Dönemi'nde kullanılan minyatür kap tipleri hakkında daha fazla veri elde edilecektir. Bununla birlikte Alişar gibi dönemin imkânları doğrultusunda arkeolojik materyalin kronolojik açıdan yanlış değerlendirildiği eski kazılardan elde edilen bulguların yeniden değerlendirilmesi de bu verileri zenginleştirecektir.

KAYNAKÇA

1.Kitaplar

Akar, Murat (2017). "Pointed Juglets as an International Trend in Late Bronze Ritual Practices: A View from Alalakh", Overturning Certainties in Near Eastern Archaeology. A Festschrift in Honor of K. Aslıhan Yener (Ed. Ç. Maner, M. Horowitz, A. Gilbert) Leiden, Brill, s. 1-24.

Akyurt Metin İ. (1998). M.Ö. 2. Binde Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri. Ankara. Türk Tarih Kurumu.

Aydıngün Şengül, Hasan Karakaya, (2014). "Edirne Müzesi'nden Boğa Başı Biçimli Bir İçki Kabı" Şu kitapta: (Ed.) Atilla Engin, Barbara Helwing, Bora Uysal. Armizzi Engin Özgen'e Armağan. Ankara: Asıtan Kitap, 37-46.

Bailey, Douglas (2005). D. Bailey, Prehistoric Figurines: Representation and Corporeality in The Neolithic. New York: Routledge.

Bittel, Kurt (1937), Boğazköy Die Kleinfunde Der Grabungen 1906-1912 Funde Hethitischer Zeit. Berlin.

Bittel, Kurt, Rudolf Naumann, Heinz Otto (1941). Yazilikaya: Architektur, Felsbilder, Inschriften und Kleinfunde. Wissenschaftliche Veröffentlichungen der Deutschen Orient-Gesellschaft. Osnabrück: Otto Zeller Osnabrück

Bryce Trevor (2005) The Kingdom of the Hittites. Oxford: OUP.

Caubet, Annie (2014) "Late Bronze Age Ceramics from Emar". Şu kitapta: (Ed.) Marta Luciani, Arnulf Hausleiter. Recent Trends in the Study of Late Bronze Age Ceramics in Syro- Mesopotamia and Neighbouring Regions. Berlin: Marie Leidorf GmbH

Caskey, J. L., & Amandry, P. (1952). Investigations at the Heraion of Argos, 1949. Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens, 21(3), 165-221.

Czichon Rainer M. (2013). "Oymaağaç Höyük/Nerik(?)" Şu kitapta: (Ed.) Metin Alparslan, Meltem Doğan Alparslan. Hititler: Bir Anadolu İmparatorluğu. İstanbul: YKY, 298-209

Darga, Muhibbe (1985). Hitit Mimarlığı/1 Yapı Sanatı Arkeolojik ve Filolojik Veriler. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Dikaios, Porphtios (1971). Enkomi: excavations,1948-1949. Frankfurt: Philipp von Zabern.

Dinçol, M. Ali (1982) Dinçol, M. A. "Hititler Öncesinde Anadolu Ansiklopedi I." İstanbul: Görsel

Esma, Reyhan, Tülin B. Cengiz (2015). Eski Çağ Tarihi ve Uygarlığı El Kitabı. Ankara: Grafiker.

Engin, Atilla (2016). "Yeni Bulgular Işığında Kilis/ Oylum Höyük'ün Hitit Dünyasındaki Yeri". Şu Kitapta: (Ed.) Sedat Erkut, Özlem Sir Gavaz. Ahmet Ünal Armağanı. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat

Engin, Atilla, Engin Özgen, Sabahattin Ezer, Abdülhamit Kavak, vd. (2022) "Oylum Höyük 2019-2020". Şu Kitapta: (Ed.) Adil Özme. 2019-2020 Yılı Kazı Çalışmaları. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı,169-188

Fischer, Franz. (1963), Die hethitische Keramik von Boğazköy. Boğazköy-Hattuta IV. Berlin.

Forlanini, Massimo, Massimiliano Marazzi (1986). Atlante storico del vicino oriente antico. Bd. 4, 3: Anatolia: l'impero Hittita. Roma: Università degli studi di Roma, La Sapienza

Goldman Hetty (1956) Excavation at Gözlükule, Tarsus II. From The Neolithic Through the Bronze Age. Princeton: Princeton University Press.

Gurney, Oliver R. (1976). The Hittites. Middlesex: Pelican.

Günel, Sevinç (1999). Panaztepe: MÖ 2. bine tarihlendirilen Panaztepe seramiğinin Batı Anadolu ve ege arkeolojisindeki yeri ve önemi. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Güterbock Hans G. (1971). "Korucutepe Kazısı 1969. Mimari ve Genel Bulgular" Şu kitapta: (Ed.) Sevim Pekman. Keban Projesi 1969 Çalışmaları. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 42-46

Hauptmann Harald (1971) "Norşuntepe Kazısı 1969" Şu kitapta: (Ed.) Sevim Pekman, Keban Projesi 1969 Çalışmaları. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 47-61

_____(1972) "Norşuntepe Kazısı 1970" Şu kitapta: (Ed.) Sevim Pekman, Keban Projesi 1970 Çalışmaları. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi,87-118

_____(1974) "Norşuntepe Kazısı 1971" Şu kitapta: (Ed.) Sevim Pekman, Keban Projesi 1969 Çalışmaları. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi,68-84

_____(1975) “Die Funde” Şu kitapta: (Ed.) Kurt Bittel, Joachım Boessneck Bernhard Dam vd. Das Hethitische Felsheiligtum Yazılıkaya. Berlin: Gerb. Mann, 93-240

Hawkins J. David (2002). “Büyük İmparatorluğun Mirasçıları I” Hititler ve Hitit İmparatorluğu. Ankara: T:C: Kültür Bakanlığı, 410-413

Kassian, Alexei S.(2000) Two Middle Hittite Rituals. Mentioning Ziplantawija, a Sister of the King Tuthaliya II/I. Moscow: Paleograph,

Klengel, Horst (2002). “Problems in Hittite history, solved and unsolved”. Şu Kitapta: (Ed.) K. Aslıhan Yener, Harry A. Hoffner, Simrit Dhesi. Recent developments in Hittite archaeology and history: papers in memory of Hans G Güterbock. Eisenbrauns 101-109.

Kling, B. (1989). Mycenaean IIIC: 1b and related pottery in Cyprus: Studies in Mediterranean archaeology. Göterborg: Paul Astroms Forlag.

Korbel, Günther (1987) Materialheft Spätbronzezeitliche Keramik Tarsus (Grabung H. Goldman) Hannover. Inst. für Bauen und Planen in Entwicklungsländern.

_____ (1985) Die Spätbronzezeitliche Keramik von Norşuntepe Hannover: Institut für Bauen und Planen in Entwicklungsländern.

Koşay, Hamit Zübeyr (1944) Ausgrabungen von Alaca Höyük. Ein Vorbericht über die im Auftrage der Türkischer Geschichts-kommission im Sommer 1936 durchgeführten Forschungen und Entdeckungen Ankara: Türk Tarih Kurumu

_____(1951) Alaca Höyük Kazısı 1937-1939’daki Çalışmalara ve Keşiflere ait İlk Rapor, v. Seri 5, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınlarından.

Koşay, Hamit Zübeyr, Mahmut Akok (1966) Alaca Höyük Kazısı 1940-1948 Çalışmaları ve Keşiflere ait İlk Rapor, v. Seri 28, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

_____ (1973). Alaca Höyük Kazısı 1963-1967 Çalışmaları ve Keşiflere ait İlk Rapor, v. Seri 28, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Manuelli, Federico (2013). ARSLANTEPE IX, Arslantepe, Late Bronze Age, Hittite Influence and Local Traditions in an Eastern Anatolian Community. Roma: Samienza Universita di Roma Dipartimento di Scienze dell’Antichita.

Marer-Banasik, Elizabeth A. (1997). The Archaic pottery from the Argive Heraion excavations: typology, chronology and aspects of regionality. Indiana University.

Mielke, Dirk Paul (2006) Die Keramik Von Westang Kuşaklı Sarissa. Rahden: Marie Leidorf GmbH.

Mouton, Alice (2013). "Le rituel d'Allīd'Arzawa contre un ensorcellement (CTH 402): une nouvelle édition." Şu kitapta: (Ed.) edited Billie Jean Collins and Piotr. Michalowski. Beyond Hatti: A Tribute to Gary Beckman. Atlanta: Lockwood, 195-229

_____(2015). "Violence ritualisée en Anatolie hittite". Şu kitapta: (Ed.) Walter Sallaberger, Antonie Cavigneaux, Grant Frame vd. Zeitschrift für Assyriologie und vorderasiatische Archäologie. Berlin, De Gruyter, 69-85.

Müller-Karpe, A. (1988), Hethitische Töpferei Der Oberstadvon Hattusa, Marburgllahn. Marburg/Lahn Hitzeroth

Müller-Karpe, Vuslat (2006a) "Tempelinvebtare in Kuşaklı und Boğazköy im Vergleich: Ein Beitrag zur Hethitischen Chronologie" Şu Kitapta: (Ed.) Dirk Mielke, Schoop Ulf-Dietrich, Seeher Jürgen (2006), Structuring and Dating in Hittite Archaeology. BYZAS 4. İstanbul: Ege, 241-250

Neve Peter (1969) "Das Südareal" Şu kitapta: (Ed.) Kurt Bittel Boğazköy IV Funde aus den Grabungen 1967 und 1968. Berlin: Gebr. Mann, 20-31

_____ (1971) Regenkult-Anlagen in Boğazköy Hattusa. Tübingen: Ernst Wasmuth.

_____ (1982) Büyükkale Die Bauwerke. Grabungen 1954-1966 Boğazköy-Hattusa XII, Berlin: Gebrüder Mann

_____(1999) Die Oberstadt von Hattuša. Beilagen Die Bauwerke. I., Die Bebauung im zentralen Tempelviertel. Berlin :Gebr. Mann

Orthmann, W. (1963), Frühe Keramik von Boğazköy aus den Ausgrabungen am Nordwesthang von Büyükkale. Boğazköy-Hattuta III. Berlin.

Otten, Heinrich. 1958. Hethitische Toten Rituale. Berlin: Akademie-Verlag Berlin.

Ökse, Tuba (2012), Önasya Arkeolojisinde Çanak Çömlek: Teknik Özellikler, Biçimler, Türkçe İngilizce, Almanca ve Fransızca Terimler: İstanbul. Arkeoloji ve Sanat.

_____ (2015). Arkeolojik Çalışmalarda Seramik Değerlendirme Yöntemleri. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat

Özgüç, Nimet (1965) Kültepe Mühür Baskılarında Anadolu Grubu. Ankara: Türk Tarih Kurumu

Özgüç, Tahsin (1950). Kültepe Kazısı Raporu 1948. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

_____(1959) Kültepe-Kaniş, Asur Ticaret Kolonilerinin Merkezinde Yapılan Yeni Araştırmalar. Ankara: Türk Tarih Kurumu

_____ (1978) Maşat Höyük Kazıları ve Çevresindeki Araştırmalar. Ankara: Türk Tarih Kurumu

_____ (1982) Maşathöyük II, Boğazköy'ün Kuzeydoğusunda Bir Hitit Merkezi. Ankara: Türk Tarih Kurumu

_____ (1988) İnandıktepe Eski Hitit Çağında Önemli Bir Kült Merkezi. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

_____ (2005) Kültepe- Kaniš/Neša. İstanbul. YKY

Özgüç, Tahsin, Nimet Özgüç (1953). Kültepe Kazısı Raporu 1949. Ankara: Türk Tarih Kurumu

Parzinger, Hermann, Rosa Sanz (1992) Die Oberstadt von Ḫattuša: hethitische Keramik aus dem zentralen Tempelviertel; Funde aus den Grabungen 1982-1987. Berlin: Gebr. Mann.

Pecorella, Paolo Emilio (1975) Malatya III Rapporto Preliminare Delle Campagne 1963-1968 İl Livello Eteo Imperiale e Quelli Neoetei. Roma: Centro Per Le Antichta e LA Storia Dell'arte Del Vicino Oriente

Richard, Suzanne. (2019). Miniatures and Miniaturization in EB IV at Khirbat Iskandar, Jordan. Şu Kitapta: (Ed.) Marta D'Andrea, Maria Gabriella Micale, Davide Nadali Frances, Pinnock, Pearls of the past: studies on Near Eastern art and archaeology in honour of Münster: Zaphon, 813-838

Sakal, Ferhan (2016). "Tell Meskene/Emar (Aleppo)". Şu kitapta: (Ed.) Youssef Kanjou, Akira Tsuneki. A History of Syria in One Hundred Sites. Oxford: Archaeopress.

_____ (2018). "LBA Emar Revisited: The statfied LBA pottery From The Syrian-German excavations" Şu kitapta: (Ed.) Adelheit Otto. From Pottery to Chronology: The Middle Euphrates Region in Late Bronze Age Syria. Mainz: Münchener Abhandlungen zum Alten Orient

Schirmer, Wulf. (1969), Die Bebauung am unteren Büyükkale-Nordwesthang in Boğazköy: Ergebnisse der Untersuchungen der Grabungscampagnen 1960-1963/ Wulf Schirmer; mit einem Beitrag von Winfried Orthmann. Berlin.

Schmidt, Klaus (1996) Norşuntepe Kleinfunde I Die lithische Industrie. Mainz am Rhein: Philipp Von Zabern

Schoop, Ulf-Dietrich (2009). "Indications of structural change in the Hittite pottery inventory at Bogazkoy-Hattusa". Central-North Anatolia in the Hittite Period: New Perspectives in Light of Recent Research Acts of the International Conference. Roma: University of Florence Herder.

Schoop, Ulf-Dietrich (2006). "Dating the Hittites with Statistics: Ten Pottery Assemblages from Boğazköy-Hattuša" Şu kitapta: (Ed.) Dirk Mielke, Schoop Ulf-Dietrich, Seeher Jürgen (2006), Structuring and Dating in Hittite Archaeology. BYZAS 4. İstanbul: Ege, 215-239

Seeher, Jürgen. (2000), Studı Mıcenei Ed Egeo-Anatolıcı, Getreidelagerungın Unterırdıschen Grobspeıchern: Zur Methode Und Ihrer Anwendungım 2. Jahrtausend V. Chr. Am Beıspıel Der Befunde In Hattusa. Roma.

_____(2002). "Unutulmuş bir Kültür Yeniden Canlanıyor: 1950'ye kadar Hitit Araştırmaları" Şu kitapta: (Ed.) Wenzel Jacob. Hititler ve Hitit İmparatorluğu, 1000 Tanrılı Halk. Bonn: Kunst und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland, 390-393

Sevin Veli, (1995) İmikuşağı I (6.-1. Yapı Katları). Ankara: Türk Tarih Kurumu

Simandiraki-Grimshaw, Anna, (2012) "Miniature vessels From Petras" Şu kitapta: (Ed.) Metaxia Tsipopoulou. Petras, Siteia 25 years of excavations and studies. Aarhus: Aarhus Unıversıty Press, 255-264

Süel Mustafa (2005) "Ortaköy-Şapinuwa 'D' Yapısı Hitit Dini Mimarisinde Değişik Bir Yorum". V. UHK. Çorum: Çorum İl Özel İdaresi: 701-706

_____ (2008) Bir Hitit başkenti: Ortaköy Şapinuwa. Ankara. Uyum ajans.

Umurtak Gülsün (1996) Korucutepe II 1973-1975 Dönemi Kazılarında Bulunmuş olan Hitit Çağı Çanak Çömleği, Ankara: Türk Tarih Kurumu

Yener Kutlu Aslıhan, Murat Akar (2013) "Alalah- Tell Açana/Alalakh-Tell Atchana". Şu kitapta: (Ed.) Metin Alparslan, Meltem Doğan Alparslan. Hititler: Bir Anadolu İmparatorluğu. İstanbul, YKY,264-271

Yener, Kutlu Aslıhan (2020). "Votive Model Plates and Juglets". Şu kitapta: (Ed.) Yener, K. A., Akar, M., & Horowitz, M. T. (2020). The Late Bronze II City: 2006-2010 excavation seasons. Tell Atchana, Ancient Alalakh. İstanbul. Koç Üniversitesi, 134-136.

Schaeffer, Claude F-A. (1939). Ugaritica I. Paris: Librairie Orientaliste Paul Geuthner.
_____(1949). Ugaritica II. Paris: Librairie Orientaliste Paul Geuthner.
Stein, Diana, Gernot Wilhelm (1993). Das Archiv des Silwa-Tessup. Wıesbaden: Otto Harrassowitz.
Yon Marguerite (1981) Dictionnaire Illustre Multilingue de La Céramique du Proche Orient Ancien. Paris : Maison de l'Orient Méditerranéen.
Wiener, Malcolm H. (2011) "Conical cups: from mystery to history." Şu kitapta: (Ed.) Walter Gauß, Mizhael Lindblom vd. Our cups are full: pottery and society in the Aegean Bronze Age. Papers presented to Jeremy B. Rutter on the Occasion of his 65th birthday: Oxford: Archaeopress, 355-368.
Woolf, Henry Bosley (1974). The Merriam-Webster Dictionary (Vol. 80591). New York Pocket Books.
Wooley, Sir Leonard (1955) Alalakh: An Account of the Excavations at Tell Atchana in the Hatay, 1937-1949. Reports of the Research Committee of the Society of Antiquaries of London 18, London, The Society of Antiquaries of London.

1.Makaleler Bildiriler ve Diğer Basılı Yayınlar

Allen, Suzan (2006). "Miniature and Model Vessels in Ancient Egypt.", The Old Kingdom Art and Archaeology: Proceedings of the Conference Held in Prague, May 31-June 4, 2004 (Ed M. Barta), Prague, Publishing House of the Academy of Sciences of the Czech Republic, s. 19-24.

Baştürk Mahmut Bilge (2018). "The Hittite Presence at Şarhöyük/Dorylaion: An Overview". Şu kitapta: (Ed.) Gocha R. Tsetskhladze. Pessinus and Regional Setting Volume 1. Peeters Leuven – Parıs – Walpole: Colloquıa Antıqua,129-164
Baştürk Mahmut Bilge (2018a). "Şarhöyük MÖ 2. Binyıl Mimarisi Üzerine Ön Gözlemler". Anadolu Araştırmaları, 21:42-55
Berg, Ina (2004). "The meanings of standardisation: conical cups in the late Bronze Age Aegean". Antiquity, 78/299, 74-85.
Bittel, Kurt (1940) ''Hethitische Bestattungsbrauche'' MDOG 78:12-28
Coşkun, Yaşar, (1969). "Boğazköy Metinlerinde Geçen Başlıca Libasyon Kapları". Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Dergisi. XXVII/3-4, 1-60

Çömlekçi Recep (2001). İmikuşağı Höyüğü 9. Yapı Katı Çanak Çömleği. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Emre Kutlu (1979) "Maşathöyük'te Eski Tunç Çağı". Belleten, 43/169, 1-20

Erkanal, Armağan (1988). "Panaztepe Kazısı 1986 Yılı Sonuçları". IX. KST. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı:345-350

Erbil, Yiğit, and Alice Mouton(2018). "From Ikkuwaniya to Ura: a reassessment of the geography of the Hūlaya River Land according to the Hittite archaeological and philological evidence". Anadolu (Anatolica) 44, 75-122

Ensert, Kübra, Ahmet Görmüş, Demet Kara (2018) "The Stele Of Ezrin" Adalya. XI, 35-47

Frangipane, Marcella (1993). "Melid. B. Archäologisch" RlA 8,: 42-5

Furlan, Müjgân S. C. (2019) Alalakh'da 14. Yüzyılın Geç Dönemlerinde Hitit İmparatorluğu'nun Varlığına Dair İzler: Anadolu Kökenli Kült Mal Grupları. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gates, Marie-Henriette. (2001)"Potmarks at Kinet Höyük and the Hittite ceramic industry." Publications de l'Institut Français d'Études Anatoliennes, 13.1: 137-157

Girginer, K. Serdar, Özlem Oyman Girginer, Hayri Akıl, (2009), "Tatarlı Höyük (Ceyhan) Kazısı İlk İki Dönem" 31. KST. Denizli 453-476

Girginer, K. Serdar, Özlem Oyman Girginer Aralık (2021)"Tatarlı Höyük'te Hitit İzleri" 11. UHK, Çorum.

Glatz, Claudia (2009). "Empire as network: Spheres of material interaction in Late Bronze Age Anatolia". Journal of Anthropological Archaeology 28.2: 127-141.

Goldman Hetty (1938) "Excavation at Gözlü Kule, Tarsus, 1937" AJA, 42, 30-54

Gorogianni Evi (2016) "Keıan, Keı-Noanısed, Keı-Cenaeanısed? Interregıonal Contact and Identity In Ayıa Irini, Kea". Şu kitapta: (Ed.) Evi Gorogianni, Peter Pavúk and Luca Girella. Beyond Thalassocracies: understanding processes of Minoanisation and Mycenaeanisation in the Aegean. Oxford: Oxbow Books:136-154

Gorny Ronald L. (2004) "Alişar Regional Project" Annual Reports, December 2004, 13-24

Görke Susanne (2022). "Hurrian and Luwian Elements in the Küzzuvatna Religious Texts" Altorientalische Forschungen, vol 49/1:148-157

Gregory, Isabelle Vella (2016). Immensity and miniaturism: the interplay of scale and sensory experience in the Late Neolithic of the Maltese Islands. Oxford journal of Archaeology, 35(4), 329-344.

Hammond, Leslie (1998) The Miniature Votive Vessels From The Sancturya of Athena Alea at Tegea. Doktora Tezi University of Missouri-Columbia. Missouri-Columbia.

Heper, Özlem Nisan (2021). "A Glimpse into the Hittite Culinary Culture and Consumption Habits through the Statistics of Tableware and Cooking Ware" 12. ICAANE, Bologna.

Klengel, Horst, Volkert Haas, Fiorella Imparati, Theo van den Hout (1998). "Das Ältere Reıch Der Hethıter" Geschichte des hethitischen Reiches HdOr. 1/34:33-84

Klengel, Horst. (2011). "History of the Hittites." Şu kitapta: (Ed.) Hermann Genz ve Dirk Paul Mielke. Insights into Hittite history and archaeology. Peeters Leuven – Parıs – Walpole: Colloquıa Antıqua, 31-45.

Kıymet Kurtuluş (2017). "Hititçe Metinlerde Sakarya Irmağı" III. Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu. Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.

Kıymet Kurtuluş, Mustafa Süel (2010). "Ortaköy-Şapinuva Kazısı'nda Ele Geçen Kol Biçimli Ritüel Kaplar" Aygül Süel VII. UHK. Ankara: T:C: Çorum Valiliği: 457-478

Konyar Erkan (1998). İmikuşağı 10. Yapı Katı Seramikleri. Yüksek Lisans Tezi İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Esntitüsü, İstanbul

_____ (2008) " MÖ I. Binyılda Kahramanmaraş Gurgum Krallığı" Toplumsal Tarih 180, 60-66

Kytnarová, Katarina Arias, Lucie Jirásková, Martin Odler, M. (2018). "Old Kingdom Model and Miniature Vessels from Giza". Contributions to the Archaeology of Egypt, Nubia and the Levant, 15-30

Laroche Emmanuel (1984). "Les deux reliefs de Firaktin". Anadolu (Anatolia) 23,: 123-129.

Mielke, Dirk Paul (2006a) "Inandıktepe und Sarissa Ein Beitrag Zur Datierung althethitischer Fundokomplexe" Şu Kitapta: (Ed.) Dirk Mielke, Schoop Ulf-

Dietrich, Seeher Jürgen (2006), Structuring and Dating in Hittite Archaeology. BYZAS 4. İstanbul: Ege,251-276

Müller-Karpe, A. (1995) "Untersuchungen in Kuşaklı 1992-94". MDOG 127:5-36

_____ (1996) " Untersuchungen in Kuşaklı". MDOG 128:74-75

_____ (1998) "Untersuchungen in Kuşaklı 1997". MDOG 130:93-174

_____ (1999) "Untersuchungen in Kuşaklı 1998". MDOG 131:57-113

_____ (2000) "Untersuchungen in Kuşaklı 1999". MDOG 132:311-353

Müller-Karpe, Andreas, Vuslat Müller-Karpe (2020) "Untersuchungen in Kayalıpınar". MDOG 152:191-236

Müller-Karpe, Vuslat, Andreas Müller-Karpe (2011) "Kayalıpına'da Yapılan Araştırmalar". 29. AST. Malatya: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü: 407-418

Müller-Karpe, Vuslat (2006) Keramik des frühen zweiten Jahrtausends v. Chr. von Ikiztepe am Schwarzen Meer. Doktora Tezi Philipps-Universität: Marburg.

Neve Peter (1980) "Die Ausgrabungen in Boğazköy-Hattuša 1979". Archäologischer Anzeiger 1980:285-318

_____ (1993) "Die Ausgrabungen in Boğazköy-Hattuša 1992". Archäologischer Anzeiger 1993: 621-652

_____ (1992) "Hattusa- Stadt der Götter Und Tempel Neu Ausgrabungen in der Hauptstadt der Hethiter" Antike Welt 23 Mainz. Philipp Von Zabern

Ökse, Tuba (2014). "Buildings Rıtuals Attested At The Bronze Age Settlement Of Salat Tepe, Demonstratıng Luwian, Hurrıan And Hıttıte Rıtuals In The Upper Tıgrıs Regıon". Sacred Landscapes Of Hittites And Luwians: 123-136

Özcan Ali (2014). "A New Late Hittite Stone Workshop and Artifacts at Kuşçu-Boyacı" Altorientalische Forschungen 41, 63-79

_____(2014a). "Gâvurkale Hitit Kaya Kabartmaları" Belleten LXXVIII/282, 373-406

_____(2019). "Kayalıpınar Rölyefli Taş Bloğu" Tarihin Peşinde. 21, 73-91

Özgüç Nimet (1955) "Frakdin Eserleri", Belleten XIX/75,295-300,

Özgüç Tahsin (1948) "Excavation at Fraktin Near Develi and Researches in Antı-Taurus Region" Belleten, 12/45, 266-267

_____ (1980) "Excavations at the Hittite Site, Maşathöyük: Palace, Archieves Mycenaean Pottery". AJA, 84/3, 305-309

Pilavcı Türkan (2021), “Votives in Hittite Context: The Tradition of Miniature Cups and the Rare Case of Zoomorphic Examples”. 67. RAI. Turin.

Pilides, Despina (1991) Handmade Burnished Wares of The Late Bronze Age in Cyprus. Doktora Tezi. University of London. Londra.

Rupp, David W., and Metaxia Tsipopoulou. (1999) “Conical cup concentrations at Neopalatial Petras: a case for a ritualized reception ceremony with token hospitality”. Aegaeum: annales d'archéologie égéenne de l'Université de Liège, 20, 729-739.

Seeher, Jürgen (2001). “Die Ausgrabungen in Boğazköy-Hattuša 2000”. Archaologischer Anzeiger 2001/3: 341-362

_____ (2003) “Die Ausgrabungen in Boğazköy-Hattuša 2002”. Archaologischer Anzeiger 2002/1:1-24

Sezgin Kudret (2017) Tlos Antik Kenti Stadyum Alanı Seramikleri. Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya

Strauß Rita (2006) Reinigungsrituale aus Kizzuwatna: Ein Beitrag zur Erforschung hethitischer Ritualtradition und Kulturgeschichte. Berlin De Gruyter

Sumaka'i Fink, A. (2010).Late Bronze Age Tell Atchana (Alalakh): Stratigraphy, Chronology, History. BAR.

Süel Aygül (1998) “Ortaköy-Sapinuva: Bir Hitit Merkezi”. Tüba-Ar 1, 37-61.

_____ (2001). “Ortaköy Tabletleri Işığında Batı Anadolu İle İlgili Bazı Konular Üzerine” Wiesbaden: Harrassowitz Verlag: 670-678

_____ (2005). “Ortaköy Tablatelerinde Geçen Bazı Yeni Coğrafya İsimleri” V. UHK. Çorum: Çorum İl Özel İdaresi: 687-700

Süel Mustafa (2014) “Şapinuva Ağılönü Kutsal alanının Hitit Dünyasındaki Yeri” VIII. ICH. Warsaw: University Of Warsaw:943-955

Süel Aygül, Mustafa Süel (1998) “1997 Yılı Ortaköy-Şapinuva Kazı Çalışmaları” 20. KST/1 Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı:433-443

_____ (2001) “2000 Yılı Ortaköy-Şapinuva Kazı Çalışmaları” 23. KST/1 Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı:413-418

_____ (2003) “ 2002 Yılı Ortaköy-Şapinuva Kazı Çalışmaları” 25. KST/2 Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı:229-234

_____ (2006) “Ortaköy/Şapinuwa 2004 Yılı Kazı Çalışmaları” 27. KST/2 Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: 1-8

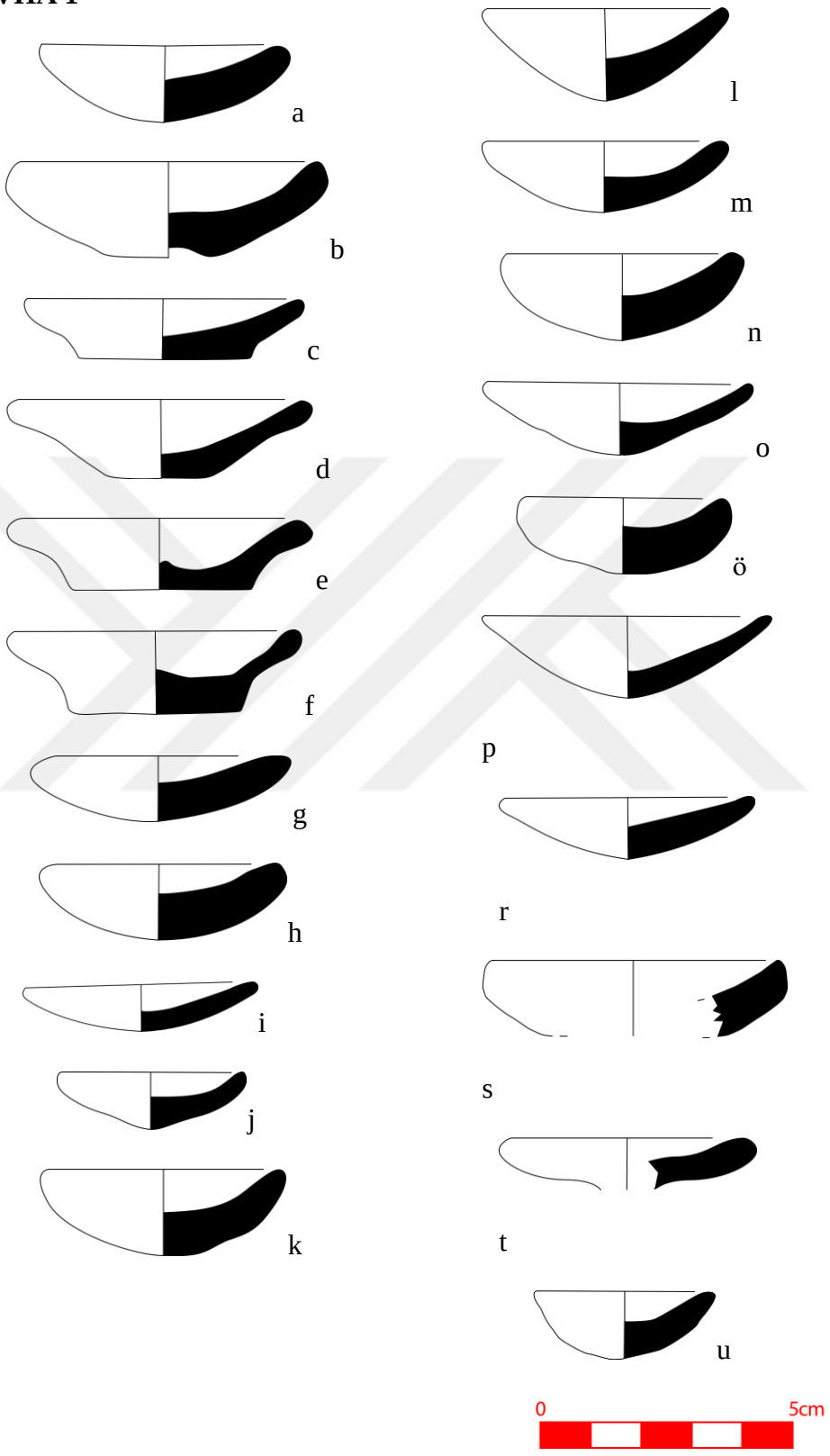
_____ (2008) “2006 Yılı Ortaköy Kazı Çalışmaları” 29. KST/2. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: 99-108

Umurtak Gülsün (1988) Hitit İmparatorluk Çağına Isuwa Ülkesi Çanak-Çömleği Üzerine Vir Araştırma: Korucutepe, İmikuşağı, Pınartepe, Çınaz I, Çınaz II, YazıKonak ve Tilenzit Höyükleri. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Üyülmez, Mevlüt, Özdemir Koçak, Ahmet İlaslı vd. (2007) “Afyonkarahisar’ın Doğusunda Önemli bir Orta Tunç Nekropolü: Dede Mezarı”. Belleten, 71/262: 811-842

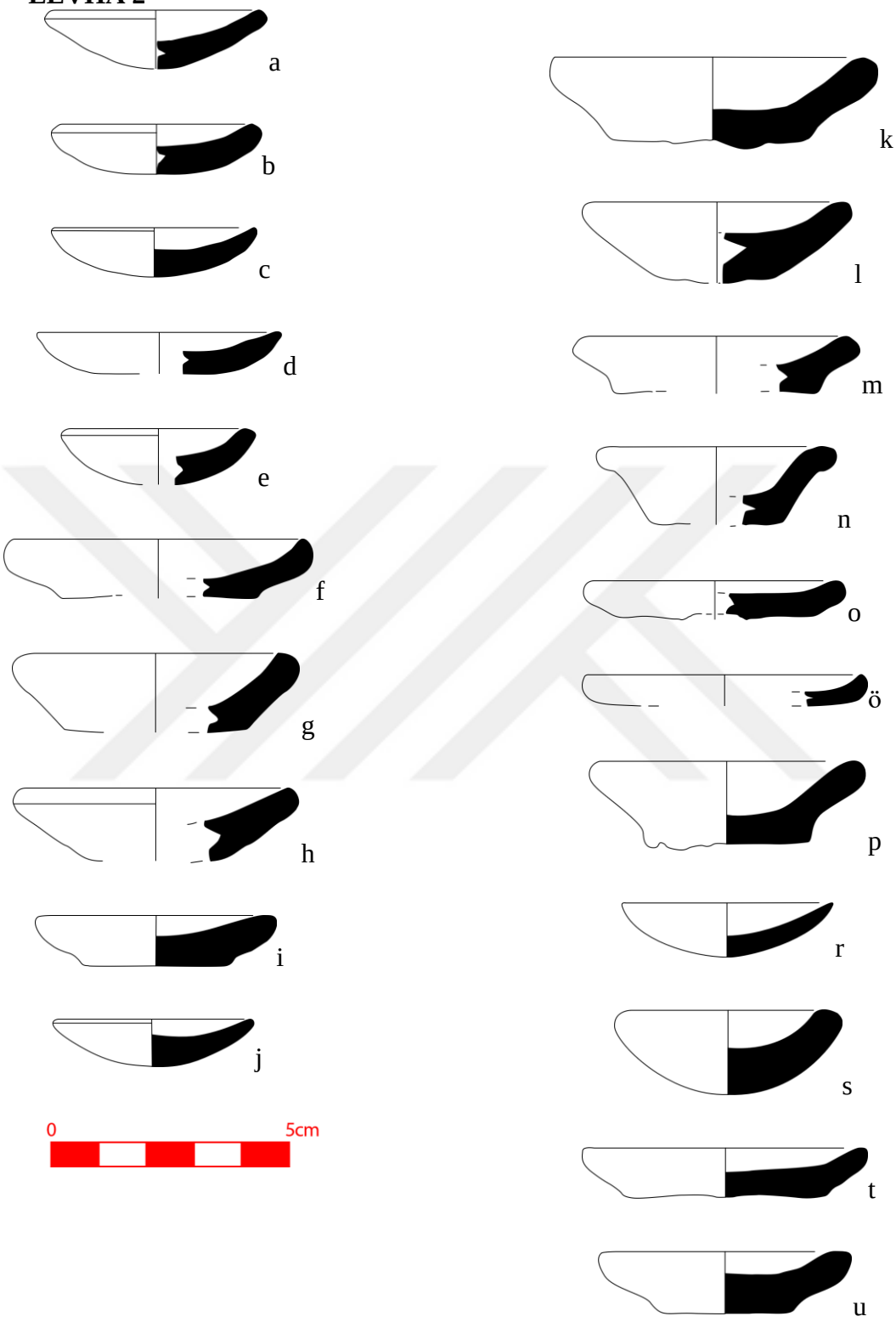
Ünal Ahmet (1980). “Hititlerde Ölülere Sunulan Kurban Hakkında Bazı Düşünceler”. Anadolu (Anatolia) XIX 1975/1975: 165-174

LEVHALAR
LEVHA 1

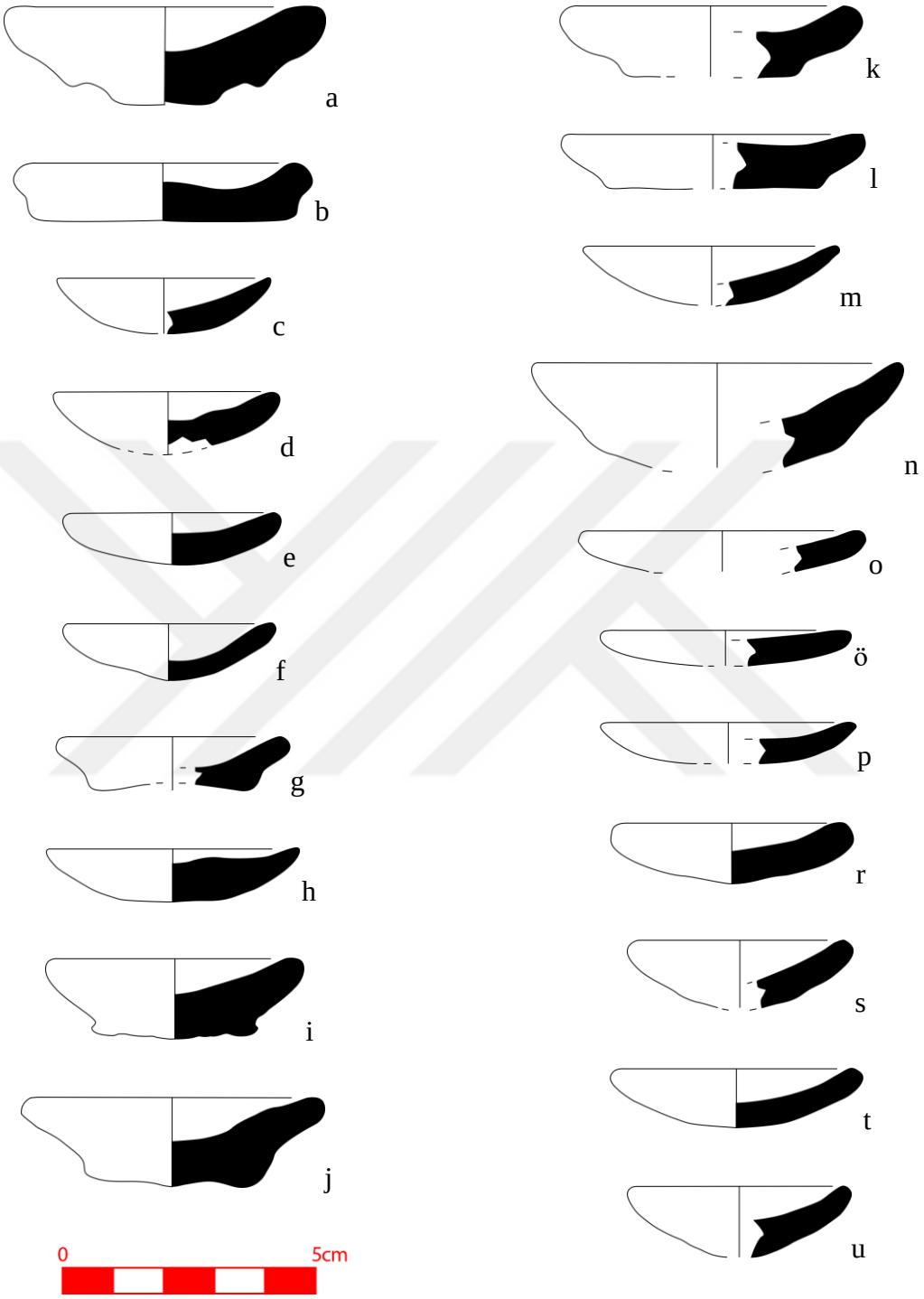
No	Durum	KG	P	Tip	YT	Renk	HG	Boyut	Dönem
98/130 1/a	B binası	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	2,5YR6/6	3	Ç:4,9 cm h:1,5 cm	Orta Hitit
98/218 1/b	B binası	Az pürtüklü	Orta	A11ba	El	5YR6/6	5	Ç:6,3 cm h:1,4cm	Orta Hitit
98/3 1/c	B binası	Az pürtüklü	Orta	A12ab	Çark	7.5YR6/6	6	Ç:5,5 cm h:1,4 cm	Orta Hitit
98/253 1/d	B binası	Az pürtüklü	Orta	A12cb	Çark	7,5YR6/6	5	Ç:6 cm h:1,5cm	Orta Hitit
98/120 1/e	B binası	Az pürtüklü	Orta	A12eb	Çark	7,5YR6/6	5	Ç:6 cm h: 1,4 cm	Orta Hitit
98/346 1/f	B binası	Az pürtüklü	Orta	A12cb	Çark	2,5YR6/6	5	Ç:5,8 cm h:1,6 cm	Orta Hitit
04/46 1/g	Ağılönü DS	Az pürtüklü	Orta	A11ba	El	7,5YR6/6	4	Ç:5,1 cm h:1,8 cm	Orta Hitit
04/49 1/h	Ağılönü DS	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	2,5YR6/6	4	Ç:4,8 cm h:1,8 cm	Orta Hitit
01/8 1/i	Ağılönü bina1	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	5YR6/6	5	Ç:5,2 cm	Orta Hitit
04/32 1/j	Ağılönü DS	Az pürtüklü	Orta	A11ba	El	5YR7/6	6	Ç:3,7 cm h:0,9 cm	Orta Hitit
04/47 1/k	Ağılönü DS	Az Pürtüklü	Orta	A11aa	El	7,5YR6/4	4	Ç:4,8 h:1,2 cm	Orta Hitit
01/16 1/l	Ağılönü bina1	Az pürtüklü	Orta	A21aa	El	5YR6/8	4	Ç:4,8 cm h:1,6cm	Orta Hitit
04/48 1/m	Ağılönü DS	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	7,5YR6/4	4	Ç:4,8 cm h:1,4	Orta Hitit
01/15 1/n	Ağılönü bina1	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	2,5YR6/6	6	Ç:4,8 cm h:1,6	Orta Hitit
01/5 1/o	Ağılönü bina1	Az pürtüklü	Nemli Orta	A11aa	El	7,5YR6/6	7	Ç:5,3 cm h:1,5 cm	Orta Hitit
01/17 1/ö	Ağılönü bina1	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	7,5YR6/6	5	Ç:4,2 cm h:1,5	Orta Hitit
01/438 1/p	Ağılönü bina1	Az pürtüklü	Orta	A11ba	El	7,5YR6/6	6	Ç:5,6 h:1,6	Orta hitit
01/6 1/r	Ağılönü KA	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	5YR6/6	4	Ç:5 cm h:1,2	Orta Hitit
98/250 1/s	B binası	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	5YR6/6	4	Ç:5,6 cm h:1,5 cm	Orta Hitit
04/8 1/t	Ağılönü DS	Pürtüklü	Orta Özlü	A11aa	Çark	2,5YR6/6	6	Ç:4 cm h:1	Orta Hitit
05/1 1/u	Ağılönü GDK	Az pürtüklü	Orta	A11ba	El	7,5YR7/4	2	Ç:3 cm h:1,3 cm	Orta Hitit

LEVHA 2

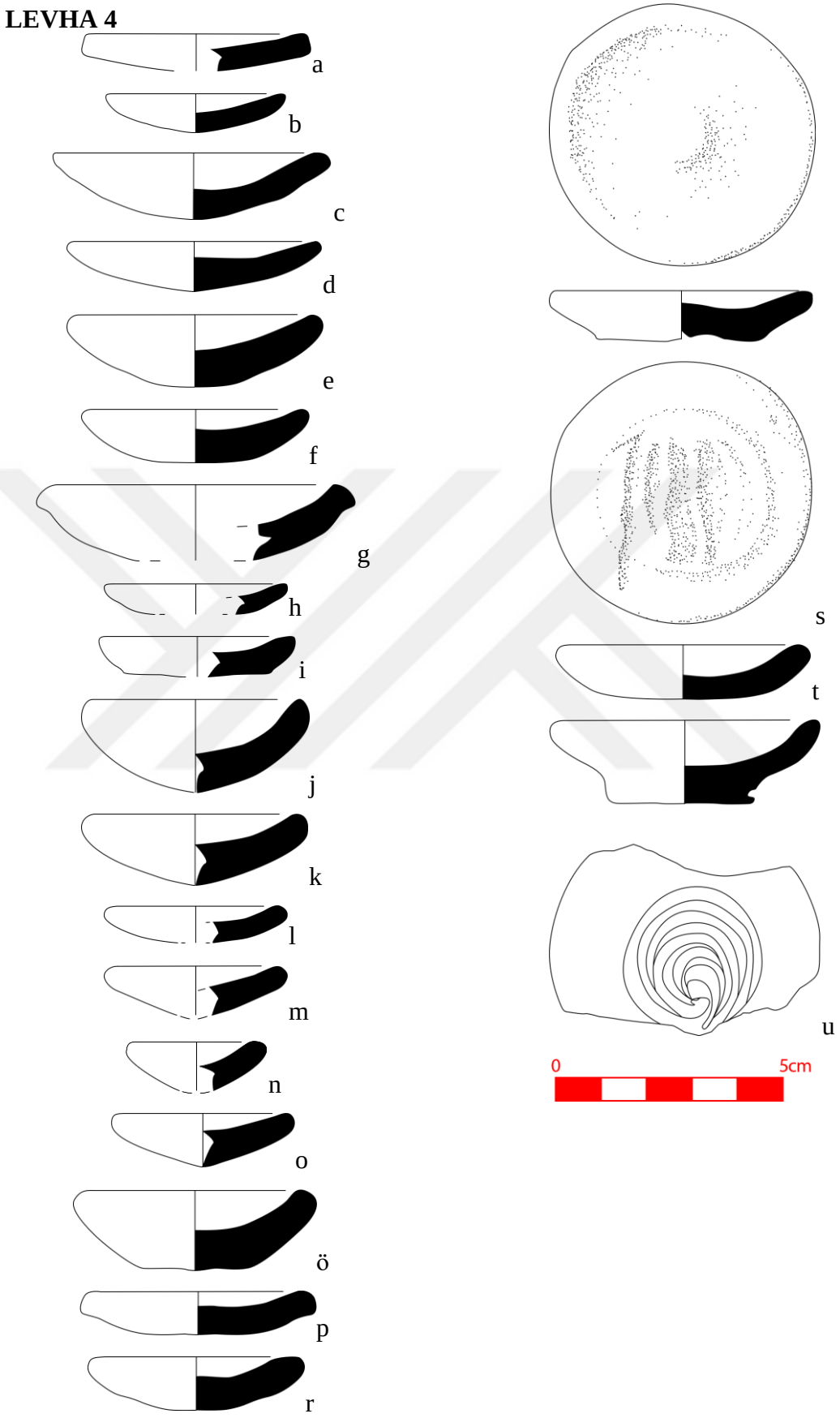
No	Durum	KG	P	Tip	YT	Renk	HG	Boyut	Dönem
05/3 2/a	Ağılönü GDK	Az Pürtüklü	Orta	A11ea	El	2,5YR5/6	5	Ç:4,6 cm h:1,2 cm	Orta Hitit
05/2 2/b	Ağılönü GDK	Az Pürtüklü	Orta	A11aa	El	2,5YR6/6	4	Ç:4,4 cm h:1,1 cm	Orta Hitit
05/4 2/c	Ağılönü GDK	Az Pürtüklü	Orta	A11ba	El	2,5YR5/6	4	Ç:4,2 cm h:1,1 cm	Orta Hitit
05/5 2/d	Ağılönü GDK	Az Pürtüklü	Orta	A11ba	El	7,5YR5/1	6	Ç:5 cm h:0,9cm	Orta Hitit
05/6 2/e	Ağılönü GDK	Az Pürtüklü	Orta	A11aa	El	2,5YR6/6	4	Ç:3,4 cm h:1,2	Orta Hitit
97/243 2/f	B binası	Az Pürtüklü	Orta	A12bb	Çark	7,5YR6/6	3	Ç:6 cm h:1,2 cm	Orta Hitit
97/b 2/g	B binası	Az Pürtüklü	Orta	A22bb	Çark	5YR6/6	2	Ç:5 cm h:1,6 cm	Orta Hitit
97/B 2/h	B binası	Az Pürtüklü	Orta	A11ea	El	2,5YR6/6	5	Ç:5,4 cm h:1,5	Orta Hitit
97/b 2/i	B binası	Az Pürtüklü	Orta	A12ab	Çark	7,5YR7/4	7	Ç:4,2 cm h:1,2	Orta Hitit
05/7 2/j	Ağılönü GDK	Az pürtüklü	Orta	A11ba	El	5YR7/4	3	Ç:4 cm h: 2	Orta Hitit
15/i 2/k	İşlikler	Az pürtüklü	Orta Özlü	A22ab	Çark	5YR6/6	7	Ç: 6 cm h:1,9 cm	Orta Hitit
B/9 2/l	B binası	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	2,5YR6/8	3	Ç:5 cm h:1,7 cm	Orta Hitit
B 2/m	B binası	Az pürtüklü	Orta	A12eb	Çark	2,5YR6/8	7	Ç:5,2 cm h:1,2 cm	Orta Hitit
B/249 2/n	B binası	Az pürtüklü	Orta Özlü	A22cb	Çark	2,5YR7/6	3	Ç:4 cm h:1,6 cm	Orta Hitit
B/242 2/o	B binası	Az pürtüklü	Orta	A12ab	Çark	2,5YR6/6	3	Ç:5 cm h:0,8 cm	Orta Hitit
97b 2/ö	B binası	Az pürtüklü	Orta	A12bb	Çark	2,5YR6/6	5	Ç:5,6 cm h:0,6 cm	Orta Hitit
15/EB 2/p	İşlikler	Pürtüklü	Orta	A12ab	Çark	7,5YR7/4	7	Ç:5 cm h:1,8 cm	Orta hitit
05/s1 2/r	Ağılönü sondaj	Az Pürtüklü	Orta	A11ba	El	2,5YR5/6	5	Ç:4,2 cm h:1,2 cm	Orta Hitit
B/8 2/s	B binası	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	2,5YR6/6	4	Ç:4,2 cm h:1,8 cm	Orta Hitit
B/8.2 2/t	B binası	Az pürtüklü	Orta	A12ab	Çark	7,5YR7/4	7	Ç:5,4 cm h:1 cm	Orta Hitit
B/7 2/u	B binası	Az pürtüklü	Orta	A12ba	Çark	2,5YR6/6	4	Ç:4,4 cm h:1,3 cm	Orta Hitit

LEVHA 3

No	Durum	KG	P	Tip	YT	Renk	HG	Boyut	Dönem
97/365 3/a	B binası	Az Pürtüklü	Orta	A12ab*	Çark	2,5YR6/6	7	Ç:5 cm h:1,9	Orta Hitit
97/1 3/b	B binası	Az Pürtüklü	Orta	A12ab	Çark	7,5YR7/4	6	Ç:5 cm h:1,1	Orta Hitit
01/12 3/c	Ağılönü	Az pürtüklü	Orta	A11ba	El	5YR5/6	5	Ç:4 cm h:1,1	Orta Hitit
05/78 3/d	Fırın çöplüğü	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	2,5YR6/6	5	Ç:4 cm h:1	Orta Hitit
05/t 3/e	Güney duvarı	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	2,5YR6/6	4	Ç:4 cm h:1	Orta Hitit
05/b1 3/f	B1batısı küllü a.	Az pürtüklü	Nemli orta	A11aa	El	2,5YR6/6	6	Ç:4 cm h:1,1	Orta Hitit
10/K1.1 3/g	K alanı batısı	Az pürtüklü	Orta	A12ab	Çark	2,5YR6/6	4	Ç:4 cm h:1,1	Orta hitit
10/K1.2 3/h	K alanı batısı	Az Pürtüklü	Orta Özlü	A11ba	El	7,5YR6/6	6	Ç:5 cm h:1,1	Orta Hitit
12/5.1 3/i	Te. A ku. KA	Pürtüklü	Orta	A11ab	Çark	2,5YR6/8	8	Ç:5 cm h: 1,5	Orta Hitit
12/5.2 3/j	Te. A ku. KA	Az Pürtüklü	Orta	A12ab	Çark	2,5YR6/6	7	Ç:5,4 h:1,7	Orta Hitit
12/5.3 3/k	Te. A ku. KA	Az Pürtüklü	Orta	A11ab	Çark	2,5YR6/6	6	Ç:5 cm h:1,4	Orta Hitit
12/5.4 3/l	Te. A ku. KA	Pürtüklü	Orta	A12bb	Çark	2,5YR6/8	8	Ç:5,2 h:1 cm	Orta Hitit
09/i3.1 3/m	İ alanı 3. KÇ	Az Pürtüklü	Orta	A11ba	El	5YR5/4	4	Ç:4,8 h:1,2	Orta Hitit
09/i3.2 3/n	İ alanı 3. KÇ	Az Pürtüklü	Orta	A13ba	El	5YR5/4	4	Ç:7 cm h:1,9	Orta Hitit
09/i3.9 3/o	İ alanı 3. KÇ	Az Pürtüklü	Orta	A11aa	El	5YR6/4	6	Ç:5,2 h:0,8	Orta Hitit
09/d.1 3/ö	Ağılönü D alanı	Az Pürtüklü	Orta	A11aa	El	5YR6/6	6	Ç:4,4 h:0,7	Orta Hitit
09/d.2 3/p	Ağılönü D alanı	A pürtüklü	Orta	A11aa	El	2,5YR6/6	6	Ç: 4,4 h: 0,8	Orta Hitit
09/d.3 3/r	Ağılönü D alanı	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	2,5YR6/4	7	Ç:4 cm h:1,2	Orta Hitit
08/? 3/s	Ağılönü GBK	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	5YR6/4	6	Ç:4 cm h:1,3	Orta Hitit
09/k.5.1 3/t	Ağılönü K al. 5kç	Az Pürtüklü	Orta	A11aa	El	5YR6/6	5	Ç: 4,4 h:1,1	Orta Hitit
09/k.5.3 3/u	Ağılönü K al. 5kç	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	5YR6/6	4	Ç:4 cm h:1,4	Orta Hitit

LEVHA 4

No	Durum	KG	P	Tip	YT	Renk	HG	Boyut	Dönem
09/k.5.5 4/a	Ağılönü K al. 5kç	Az pürtüklü	Orta	A12ea	El	5YR6/8	5	Ç: 4,4 h:0,8	Orta Hitit
09/k.5.7 4/b	Ağılönü K al. 5kç	Az pürtüklü	Orta özlü	A12ba	El	2,5YR6/6	7	Ç: 3,7 h:0,8	Orta Hitit
09/k.5.8 4/c	Ağılönü K al. 5kç	Az pürtüklü	Orta	A13aa	El	5YR6/6	5	Ç:5,2 h:1,5	Orta Hitit
09/c.? 4/d	Ağılönü C al.	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	2,5YR6/6	7	Ç:5,2 h:1,1	Orta Hitit
10/? 4/e	Ağılönü*	Az pürtüklü	Nemli Orta	A11aa	El	5YR6/1	6	Ç:5 cm h:1,6	Orta Hitit
09/m2 4/f	Ağılönü m2al.1kç	Az pürtüklü	Orta özlü	A11aa	El	5YR6/4	4	Ç:4,4 h:1,1	Orta Hitit
93/33 4/g	İşlikler	Az pürtüklü	Orta	A11da	Çark	7,5YR7/6	4	Ç:6 cm h:1,6	Orta Hitit
10/AY 4/h	Ağılönü ay aç.	Az pürtüklü	Orta	A12aa	El	5YR6/6	4	Ç:3,6 h:0,6	Orta Hitit
12/2 4/i	İşlikler	Az pürtüklü	Orta	A12bb	Çark	7,5YR7/3	7	Ç:4 cm h:0,9	Orta Hitit
13/5 4/j	Ağılönü Orta a.5	Az pürtüklü	Orta	A21ba	El	5YR6/6	6	Ç:4,4 h:2 cm	Orta Hitit
09/j7.1 4/k	Ağılönü j 7 kç	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	5YR6/6	4	Ç:4,4 h:1,6	Orta Hitit
09/j7.2 4/l	Ağılönü j 7 kç	Az pürtüklü	Orta	A12ea	El	2,5YR6/6	4	Ç:3,4 h:0,8	Orta Hitit
09/j7.5 4/m	Ağılönü j 7 kç	Az Pürtüklü	Orta	A11aa	El	2,5YR5/2	4	Ç:3,4 h:1,1	Orta Hitit
09/j7.13 4/n	Ağılönü j 7 kç	Az pürtüklü	Orta	A12aa	El	5YR6/4	4	Ç:2 cm h:1	Orta Hitit
09/j7.1 4/o	Ağılönü j 7 kç	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	5YR6//6	6	Ç:4 cm h:1 cm	Orta Hitit
97/b 4/ö	B binası	Az Pürtüklü	Orta	A11ab	El	2,5YR6/8	4	Ç:4,4 h:1,7	Orta Hitit
97/b 4/p	B binası	Az pürtüklü	Orta	A12db	El	2,5YR6/8	4	Ç:4,2 h:0,9	Orta Hitit
02/d 4/r	D binası	Az pürtüklü	Orta	A11aa	El	2,5YR6/8	4	Ç:4 cm h:1,1	Orta Hitit
4/s	Ağılönü 4 Aç	Az Pürtüklü	Orta	A12ab	Çark	2,5YR6/8	6	Ç:5,4 h:1cm	Orta Hitit
12/a 4/t	Ağılönü Orta A.	Pürtüklü	Düşük	A12ab	El	2,5YR6/6	4	Ç:5 cm H:1.2	Orta Hitit
12/t 4/u	T.A. 5kç	Az pürtüklü	Orta	A21ab	Çark	5YR6/6	4	Ç:5,4 h:1,8	Orta Hitit

ÖZGEÇMİŞ

ÖZLEM HEPER

EĞİTİM:

2018-2022
Yüksek Lisans-tez aşaması Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı
2012 – 2016
Lisans Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü
2008-2012
Lise Antalya Muratpaşa Lisesi

MESLEKİ DENEYİMİ:

Kazı sezonu	Tarihler	Alan	Görev
2021	19 Ekim- 3 Kasım	Alaca Höyük	Depo çalışmaları ve Seramik çizimi
	11 Ağustos- 4 Eylül	Maraş Tanır Yassıhöyük	Küçük buluntu ve Seramik çizimi
	22 Haziran – 23 Temmuz	Karkamış	Seramik Çizimi
2020	13 Temmuz- 6 Ağustos & 26 Ağustos- 18 Eylül	Karkamış	Seramik çizimi
	21-25 Ağustos	Ortaköy-Šapinuva	Minyatür tabakların incelenmesi
2019	17 Eylül-9 Ekim	Kayalıpınar- Samuha	Arazi çalışmaları ve küçük buluntu çizimi
	13 Ağustos- 16 Eylül	Ortaköy-Šapinuva	Mimari ve küçük buluntu çizimi
	7 Mayıs- 16 Temmuz	Karkamış	Seramik çizimi
2018	31 Temmuz- 24 Kasım	Ortaköy-Šapinuva	Arazi çalışmaları ve küçük buluntu çizimi
2017-2018	12 Eylül 2017-29 Mart 2018	Ortaköy-Šapinuva	Depo çalışmaları ve seramik çizimi
2017	3 Temmuz – 4 Ağustos	Tarsus-Gözlükule Höyük	Arazi çalışmaları, Seramik çizimi
2015	Yıl içinde çeşitli tarihlerde	Gebze'de Somut Olmayan Kültürel Mirasın Ortaya Çıkarılması Yazılı Kaynak ve Müze Oluşturulması Projesi	Saha çalışanı
2013	11 Temmuz – 13 Eylül	Salat Tepe	Arazi çalışmaları ve Seramik çizimi

YABANCI DİL:

Orta Seviye İngilizce.

KULLANDIĞI PROGRAMLAR:

MS Ofis Programları (Word, Excel ve PowerPoint)
Photoshop programları, CORELDRAW, ADOBE ILISTURATOR, ADOBE INDESIGN.

ULUSLARARASI ETKİNLİK BİLDİRİ

12th International Congress on the Archaeology of the Ancient Near East, Bologna, 6-9 April 2021
Bildiri Başlığı: A Glimpse into the Hittite Culinary Culture: Eating Habits Through the Tableware and Cooking Ware, Statistical Studies on Hittite Ceramics
XI. Ulusulararası Hititoloji Kongresi, Çorum, 13-19 Aralık 2021
Bildiri Başlığı: Kol Biçimli Kapların Kullanımına İlişkin Öneriler: Deneysel Bir Uygulama